

testamen. l. Lucius. quandoq; tres, vel quatuor, vel pauciores; ut C. eodem. l. si non speciall. quandoque quinque. ut in testamento rusticis; ut Co. eodem. l. si a. §. si autem. quandoque septem generaliter: ut

hic. & C. eod. l. hac consulti. s. circa princip. quandoque octo; ut Co. qui testament. fac. possunt. l. hac consulti. s. quæ in eundem. in gloss.

Accur.

* a Adhibitis. id est, rogatis ut inter sint; & sint attentis; ut ff. eod. l. heredes. §. pen. & in auth. de test. §. & licet. in fin. Accur.

* Adde quod ita communiter tenetur in l. hac consulti. s. C. eod. quod in testamento nuncupatio testes rogandi sunt, quamvis aliqui contrarium senserint. Syl.

* b Coram s. palam nominando heredes; ut ff. eod. l. heredes. in princ.

* c Nuncupata. Inde dicitur nuncupationis testamentum.

N.A. * Nuncupata. Sextum igitur est testamenti genus. Nam primum fuit calatis comitis; secundum in procinctu: tertium, per æs & libram: quartum, Prætorium: quintum, triplici iure mixtum: sextum, nuncupatum. Ductum nomen nuncupationis ex XII. Tabul. ut lingua nuncupasset, ita ius esto. Idem à Iuliano comprobatum est. l. 21 §. per nuncupationem. C. h. Hinc heres scriptus nuncupato opponitur. l. 8. ff. de bo. pos. cont. tab.

DE MILITARI TESTAMENTO.

* Miles, quasi millesimus quisque dictus creditur. l. j. ff. eo. siue in equitum, siue in pedum numero sit, sacramento adactus militari. Varro autem lib. de ling. Lat. iiii. sic: Milites, quod trium millium primò legio fiebat, ac singule tribus Trientium, Ramentium, Lucerum millia singula militum mittebant.

Ad id. Continua istum tit. ad præcedent. secundum Christo. Porc. sic, Visum est §. de testa. in genere: nunc sequitur videre de testa. in specie. Vel aliter, Visum est §. de testa. quæ sunt

secundum communis iuris dispositionem, nunc sequitur videre de illis, quæ sunt iure privilegiato: ut est testam. militare: ideo, &c. Aduertendum est quod in milite sex sunt necessaria ad

DE MILITARI TESTAMENTO.

* Miles in expeditione potest facere testamentum iure militari, quomodo vult. Arët.

S Vprà dicta diligens obserua-

præstet sacramentum, quod mortis non euitabit pro Republica, neque à signis recedet ff. ex quib. cau. ma. l. pen. & de iis, qui not. inf. l. j. §. miles. Quarto, quod stigma, id est, nota publica brachiis suis inscribatur. C. de fabri. l. iij. lib. xj. Quinto, quod examinetur. Cod. qui mi non pos. l. j. libro xij. Sexto, quod non sit negotiator. Cod. neg. ne. mil. l. j. lib. xij. unde versus, Ensis, matriculam, necnon iuratio, stigma. Ac examen erunt ista hæc in milite signa. Vilia nec debet tractare negotia miles.

S Vprà dicta. Totus iste titulus diuiditur principaliter in duas partes. Primo, ponit de militibus testantibus in tentorio eorum, vel in peculio castrensi. Secundo, de testamento in quasi castrensi. Secunda ibi, Sciendum. Item, prima subdividitur. Nam primò, ponit con iurationem per modum remotionis siue exceptionis cum positione novi statuti. Secundo, qualiter privilegium concessum militibus, quod possunt testari quomodo volunt, intelligatur. Tertio, quod etiam miles murus & generaliter defectivus potest testari. Quarto, qualiter post missionem testatur. Quinto, quod mutatio status ipsius militis, dummodo interueniat noua voluntas, non vitiat testamentum factum. Secunda ibi, Plane. Tertia ibi, Quinimo. Quarta ibi, Sed hæc. Quinta ibi, Sed & si quis.

* Terapontigonus Plautinus ille miles dum in castris est, testamentum facit: quam formam obseruare debent, nullam. Liberum enim illi est arbitratu suo testamentum facere. Militibus

Miles in expeditione potest facere testamentum iure militari, quomodo vult. Arët.

Testes debent rogari.

Miles unde dicitur.

bus enim pro salute patriæ propugnâ-
tibus hoc privilegiū honoris ac præ-
mij gratia concessum est. Cor. Vib.

† Not. quod voluntas militis in expe-
ditione quoquomodo declarata, ha-
bet vim testa-

menti. Itē, quod
miles præsumi-
tur ignorare iu-
ra, & sic quod
in milite iuris
ignorantia to-
leratur. Item,
quod in testa-

• *dist.* mento militis
neque numerus
testium, neque
alia solennitas
desideratur. Syl.

• a Observatio.
Que consistit in
quæstor, ubi est
in scriptis testa-
mentum, vel
in sola nuncu-
patione heredis
coram septem
testibus: v. s. tit.
j. s. sed cū pau-
latim. & s. fin. &
ff. de hered. in-
stit. l. j. s. qui ne-
que.

• b Imperitiam.
Co. de iure de-
lib. l. fin. s. j. &
C. de iur. & fac.
ignorantia. l. j.

N. A. † Legitimum numerum. Dum ta-
men duos testes adhibuerint. s. ij. infra
hoc titulo.

• c Solennitatem. scilicet, circa sigilla,
& subscriptiones.

N. A. † Expeditionibus. Expeditionem vete-
res dicebant, cū milites ē castris ad-
uersus hostes relicti impedimentis e-
ducebantur. Iustinianus expeditionem
pro castris usurpat.

† Nostra constitutio. Sparsa in l. pen.
Cod. hoc tit. & l. vltim. Cod. de testam.
milit. l. vltima. Cod. quibus non obst.
long. temp.

† d Introduxit. Sed tunc demum cū
in militia sunt, habent privilegium, v.
C. eod. l. penult. & hic subiicit.

AD DICTUM. Est autem Expeditio,
militaris apparatus ad professionē in
bellum. inde dicta, quod milites aliis
se negotiis expediunt.

N. A. † Quoquo enim modo, vltima forma.

la, quoquo modo velint, quoquo mo-
do possint. l. j. l. iij. ff. hoc tit. l. iij. Cod.
eod. tit. l. j. de bon. posses. Ex testamen-
to militari Vlpianus titulo 33. in fin.

† Voluntate eius. Nuda militis volun-

ne scriptura *, va-
let testamētum ex
voluntate eius.

¶ Ad hoc etiam li-
tus familias tam-
diu iure militari
testari habet pri-
uilegium, quadiu
in expeditione est:
quod extra castra
degit, communis
omnium iure te-
stari debet.

¶ Illis autē * tem-
poribus, per quæ
extra expeditionū
necessitatem, in
aliis locis, vel suis
adibus * degūt, mi-
nimē ad vendicā-
dum tale privile-
giū adiuvatur † j.
Sed testari quidē,
& si filij familia-

sat privilegium. Item, quod miles
extra expeditionem testari debet iu-
re communi. Item, quod illi, qui
non sunt milites, dicuntur pagani.
Sylueller.

• e Autem. Pro sed.

• f Adiuvantur. Et not. quod cessante
causa cessat & effectus. & potest hic
sumi argum. quod cessante clerico ab
ecclesia, cessat præbenda. sic Cod. de
episco. & cler. l. generaliter. ij. in glos.
fin. [Adde, quod hoc hodie deciditur
in c. relatum. & in c. inter quatuor. &
in c. fin. de cleric. non resident. Syl.]
Sed argum. contra. ff. de po. l. j. s. se-
cundo loco. ver. sexū, quia Calphurnia
dedit causam edicto: unde cessante cau-
sa, cessare debet edictum, quod non est
verum. Sed hoc vltimum generale de
causa impulsiva dicitur, primum de fina-
li, sine qua res esse non potest.

† Adiuvatur. Iustiniani constitutione, N. A.

Q 5

nam antiquo iure, quoad in numeris erant, & sacramento militari tenebantur, testari iure militari poterant. l. quod dicitur. 38. ff. hoc tit.

¶ a Et si filij familiarum. Licet hi alijs prohibeantur:

¶ fami-
liis. ut infra tit. j. in princip. & ff. de don. cau. mor. l. tam is. §. j.

¶ b Iure tamen communi. scilicet quantum ad solennitatem, non quo ad hoc, ut detur querela contra eius testamentum sicut in alio veterano, qui sui iuris est: ut C. de inoff. testa. l. si. §. in his. & ff. de inoff. testa. l. Papinianus. §. si quis militia. Item, hoc est verum, quando est domum reuersus: sicut supra proxim. dixit. alias sicut miles alius uisitur speciali iure, sic iste. arg. ff. eod. l. ex militari. §. j. & l. testamenta eorum. §. fin.

¶ c Adde, quod si loquimur de iure ff. & C. gloss. vera est: si de iure nouissimo, communis opinio est, quod subiacet querela, secundum glo. in l. aduersus. ff. de inoff. testa. Syl.

¶ c Paganorum, Apago, quod est villa, dicitur, quasi dicat, non militum.

ADDECTO. Pagani à pagis dicti videntur, quod illi rei rustice agrisq; colendis relinquerentur. nam auctis populi Rom. opibus, cepit rei rustice studium tenuissimis relinquere.

¶ Planè. C. A. S. Patroclus in expeditione ad Troiam conuocatis aliquot amicis coram eis dixerat, se Achilles heredem facere, & Casca seruum, liberum esse velle, idque voce tantum, ac sine scriptis. Quæro, an valeat testamentum? Valet, modò specialiter ab eam ipsam causam Patroclus amicos conuocauit, ut coram eis mentem suam testaretur: facillèque Achilles eius rei fidem facere possit: ut si Patroclus sperissimè eum sibi heredem esse ius-

serit. nam alioqui si simpliciter diceret, Ego te Achilles heredem relinquo, non satis esset. quum aut id dici possit per ludum iocumque, aut facillè militibus ipsis fraus ab hominibus cal-

lidis fieri posset, mentientibus ac peierantibus id se audisse, ut illorum hereditates interuerteret. Sequens §. per se intelligitur. C. Vibul.

¶ Nota, quod privilegiū concessum alicui actui intelligitur, si ille actus fiat. Item, quod per privilegiū militum iā datum, non remittitur numerus duorum testium, qui est de iure naturali. Item, quod mulier potest esse testis in testamento militis: verbum enim homo, ad eam trahitur.

Item, quod in testamento militis rogandi sunt testes. Item, quod nomen hæredis debet exprimi à milite. Item, quod verba iocosa non disponunt. Syl. ad Rescriptum. Ut ff. eodem. lege, diuus. & iste §. est ibi lex sub eadē verborum forma, & incipit, Diuus Traianus. ¶ Conuocatis. Nota, nullum testamentum, nec militis quidem, sine testatione consistere. l. xxiii. l. xl. ff. hoc tit. Duorum scilicet, ad minimum. l. xij. ff. de testib. Nec pato immutatum, si prælum initurus, vel in vagina, aut in clypeo, suo sanguine, vel in puluere hæredis nomen scripserint. lege xv. ff. hoc titulo. Testamenti enim duæ sunt partes præcipuæ, hæredis institutio, & testium contestatio. l. si is qui. xxv. ff. qui test. fac. pos. Contestatio ergo hæc est conuocatis ad hoc. ¶ c Homi-
nibus. Saltem duobus: ut ff. eo. l. Lucius. & ff. de testib. l. vbi. & hoc est, quado in tentorio. si autem in conspectu belli, nullo etiam teste vocato: ut C. eod. l. milites. si autem est domi, iure communi: ut §. eo. §. illis.

causis

abst.

N.A.

ca Ser

¶ a sermonibus. Fortè causa demonstrandi: ut magister discipulo, vel ludi causa: ut ff. de act. & obl. l. obligationum substantia. §. fin. vel affectionis: ut ff. de iure codicil. l. litera.

ADDITIONO.

Tu dic, q nulla verba operatur testamentum, nisi appareat, quod voluerit testari, & ad hoc se disposuerit: secus in contractibus, ubi in dubio verba presumuntur obligatoria, nisi aliud ex coniecturis appareat.

¶ b Nec ullorum. sic j. ad legem Falc. circa prin. ibi idque ipsorum. sic C. de res. ven. l. ratas.

¶ c Quinimò, habet privilegium circa solennitatem: quinimò & circa substantiam testamenti: ut qui aliàs testari non posset, hic tamè possit: ut ff. cod. l. iij.

¶ d Mutus. Siue natura, siue casu, ut si privilegium aliquod, ut C. qui testa. fa. pos. l. discretis. & hoc iure militari, ut ff. cod. l. iure militari.

ADDITIONO. Dūmodo appareat ipsū sic voluisse testari per signa sua, quæ per notos poterunt interpretari.

¶ Sed hætenus. C. l. v. Cornelius veteranus miles erat, ac missionem à militia, vixote stipendiis emeritis, habebat. quæro, an utatur militari privilegio? non: ne si in præsidio quidem alicuius urbis sit, quæ tamen non obideatur. Quid verò? Cornelius dum in castris esset privilegio militari vius, testamentū fecit. Postea veteranus factus discessit: ac mortuus est. Quæro, an valeat? Distinguo. Nā aut intra annū à missione mortuus est, & tunc valet vixote-

te militare testamentū: aut post annū, & amplius non valet. Anno enim illo debuit testamentum communi omnium forma & ratione cōdere. Sed ecce Cornelius militans in castris sic dixit, Iubeo te Antoni,

meū heredem esse, si navis ex Græcia venerit Cornelius deinde missione impetrata intra annū decessit. Nāvis autē post annū venit. quæro an valeat testamentum? Maxime. Cor. vii.

substitutus.

¶ Quinimo & mutus & surdus miles testamentum facere potest.

¶ Miles post missionem, vel extra castra existens debet iure communi facere testamentum. Si in castris fuerit, per annum privilegium retinet: licet condicio adiecta post annum contingat.

¶ Annotato, Conditionem in testamentis ad diem mortis testatoris retrò trahi.

¶ Sed hætenus.

¶ e Sed hætenus. Quidam dicunt hic non esse §. & asserunt q omne privilegium quod habet miles, perdit cum redit de militia. Sed nos dicimus §. hic esse, & distinguimus inter privilegium quod habet, ut testetur qui aliàs testari non potest, ut filius familiars, & mutus, ut illud duret post reversionem: ut §. prox. §. & §. sed testari. & ff. cod. l. Titius. in prin. Alia verò privilegia, quæ habet in testando, finiantur: ut hic, & supra cod. l. illis autem.

¶ Adde, quod opinio glo. communiter tenetur hic, quod etiā post missionem filius familiars, & mutus testentur. Syl.

¶ a illis

2 Illis. s. militibus: ut reliqua priuilegia. s. de numero testium, habeant in testando. & sic nō refertur ad prox. §. Accurs.

N.A. † In castris. Imò in numeris. d. 9. 4. & d. l. 4. Sed ad suā

constitutionem respexit: Nota, veteranus est, q̄ confectis, & emeritis stipendiis sacramento solutus, & militia honestè dimissus est.

abst. r. † Post missionem honestam. s. finito tempore militiæ, vel causariam, si ante tempus ex necessitate recessit. si autè ignominiosa est missio, desinit statim valere: ut ff. eo. l. testamēta eorum. & C. eo. l. ex testamēto.

quod

Sed si miles de capitali crimine damnatus fuerit si quidem de communi, ut

quod

homicidio, & simili, non poterit modo testari. ff. de ver. iur. en. l. j. in fi. Si autem militari, ut quia a-

lienauit arma, vel similia, quæ numerantur ff. de re mi. l. ij. & iij. (& idem etiam de fide rupta) non potest testari: ut ff. eo. l. ex militari. aliàs poterit in castris tantum, si ei in sententiā permissum fuerit, aliàs non ut ff. de iniur. rup. test. l. si quis filio. §. irritū sit. ver. sed & si quis capite. & de legat. iij. in l. si quis. in princip. §. miles.

N.A. † Facere debent. Ex Iustiniani constitutione.

† Valere. Quia conditio retrahitur: ut ff. de peric. & com. rei ven. l. necessario. §. quod si pendente. & ff. qui pot. in pig. hab. l. vii. & facit ff. eo. l. quod dicitur. & l. quod constitutum. Accurs.

† Post missionem. Priuilegia iis qui Reip. causa absunt, vsq; ad annum post

reditum prorogantur. §. item. §. de excusat. Milites autem Reip. causa abesse intelliguntur. l. prima. ff. ex quibus ca. maior.

† Sed & si quis. C. A. S. V. C. Ientulus paganus dū esset, nō solenniter testamentum condidit. postea in militia profectus. testamentum aperuit, & nonnulla adiecit, deleuit etiā nonnulla, aut denique testatus est placere sibi, ut post mortem suam ea herent. quæro an hoc valeat? Responderet valere in miliaris hominis fauorē. Sed ecce, Manilius miles dum in castris versatur, testamentū militari forma condidit: deinde capite diminutus est, arrogatus scilicet, aut emancipatus. quæro an valeat testamentum? Respond. valere. Cornel. Vibal.

† Testamentū factum ante militiā sine solennitate valet, si post militiā apparet de militis voluntate. Et idem si miles post testamentum fuerit capite in notus. Are.

† Sed & si quis ante militiam non iure fecit testamentum, & miles factus, & in expeditione degens resignauit illud, & quadam adiecit, siue detraxit, vel aliàs manifesta est militis voluntas hoc valere volentis, dicendum est, valere hoc testamentum, quasi ex noua militis vo-

lens testamento, dicitur illud de nouo facere. Item, quod agitur ex confirmate, non ex confirmato. Item, quod militis testamentum capitis diminutione non irritatur. Syl.

† Placet valere. Quia conditio quocunque tempore existens, retrahitur quod sub dispositione dispositum fuerat, existente condicione, purè dispositum intelligitur. l. 35. ff. hoc tit. l. potior. ff. qui pot. in pig. l. viij. ff. de peric. & com.

† Resignauit. i. sigilla aperuit & remouit contrarium. s. suo simplici.

† Adiecit. ut ff. de iur. codi. l. conficiuntur. §. si miles.

† Ex noua. Nota, quod ab initio non valuit, ex postfacto tamen conualescit.

† Noua

II.A. † Noua militis voluntate. Fuit hac de re cōtrouersia. Nam Iulianus aliquod eiusmodi factū requirit l. xx. in fi. ff. h. tit. Marcellus dictum aliquod. l. xxv. ff. eod. tit. Vlpianus ex Diui Pij rescripto, sola taciturnitate cōualescere affirmat. l. xv. §. 2. eo. tit. Paul. Iul. ad stipulatur. l. viij. §. 3. ff. de iu. codicill. Notandum est autem; Pagani testamētū minima capit-

† sup. §. 1. tit.

is diminutione facti irritū militis, non facit: Quia perseverantia, pro noua voluntate habetur l. xxij. & l. seq. ff. hoc tit. l. j. §. 5. ff. de bon. poss. secun. tab. Inter Pagani autem & militis testamētum commune hoc est, quod in utroque contestatio requiritur: differentia

verò hæc: Pagani voluntas, nisi solemniter contestata, testamētum non est: Militis nuda voluntas, testamētum est. Secunda differentia, Pagani filijfam. testari non potest: Miles potest, sed de castrensi peculio tantum. Tertia differentia, iure communi septem testes requiruntur, iure militari duo suffi-
ciunt. Quarta differentia, Pagani non potest pro parte testatus, pro parte intestatus decedere, Miles potest: Quinta, Pagani non potest ex tempore, & ad tempus heredem facere, Miles potest. Sexta, Pagani testamētum minima capitis minutione infirmatur, Militis, non infirmatur.

† a Nec videtur. Quod resignauit postea. Vel dic: sicut nunc de nouo facere potest, sic verus non rescinditur. & secundum hoc, dic de noua voluntate, scilicet tacita. Aliud in pagano: vt §. quibus modis testamēta infirm. §. alio.

† Sciendum tamen est. C. A. S. V. §. Peculium aut pagani est, aut castrense, aut quasi castrense, Castrense militum

est, Paganum non militum. Quasi castrense generaliter omnium, qui in dignitate, aut administratione cōstentur honorarium vel à principe, vel ex publicis salariis, veluti liberalium ar-

tiū professores.

Hec quum ita se habeant, nunc quæro ex te: Manilius dū in patris potestate est, iuris professor factus mercedem accepit à ciuitate. quæro, qua forma testari de illis facultatibus à se paratis possit, utrum militari, an communi? Communi tantum, id est, paganorum, ac non militum. Corn. Vibul.

† Not. q. quando aliquid facere conceditur alicui in priuilegium, intelligitur concessum, vt illud faciat, secundum legum

principales constitutiones c. quibusdam^d quasi castrensis dederunt peculia: & horum quibusdā permisum fuerat, etiam in potestate degentibus, testari: quod nostra cōstitutio^c latius extendens, permisit omnibus, in his^f tantum modo peculii testari quidem, sed iure communi. Cuius constitutionis tenore perspecto, licentia est, nihil eorum, quæ ad præfatum ius pertinent, ignorare.

ordinationem. Syluest.

† Sciendum. De peculio quasi castrensi testari filijfam. iure communi licet l. ylt. C. qui testam. face. poss.

N. A.

† h. Leges. §. digestorum: vt §. de collat. bono. l. j. §. nec castrense.

† c. Constitutiones. vt C. de ass. l. velur. & C. de aduoc. diue. iud. l. fori. & aliz plures.

† d. Quibusdam. Vt consulibus, & præfectis legionum, & præsidibus prouinciarum, qui sunt filijfamiliæ: vt C. de inoffic. testam. l. fin.

† e. Constitutio. C. de inoffic. test. l. fin.

† f. In hi. §. castrensi, & quasi, nam in aduentio nō potest, licet habeat proprietatem: vt C. de bo. quæ liber. l. fin. §. filius autem familiæ. in glos. j.

† Adde, hoc verum, etiā in his aduentitiis, in quibus patri nō quæritur ususfructus, secundum communem opinionem in l. j. §. in filij. ff. ad Trebel. Syl.

† g. iure communi. Nisi sit miles in castrensi: vt §. eo. in pr. Item, tale testamētum nō expugnat per querelam inoffic. testam. vt C. de inoffic. testam. l. fin.

QVI

QUIBUS NON EST

permissum, &c.

¶ Dicitur est §. æqualiter testamenta fiant, sequitur videre de personis, quæ testari possunt: & quæ non, quamvis fuerit ordo præposterus: quia si quæramus an valeat testamentum: prius videndum est, an persona testariis potuerit testari. l. si quæramus. ff. de testa. Ang. Aret.

Non tamē. Iste tit. dividitur in septem partes: quia enumeratur septem gradus personarum. Et primò, ponit de filiofam. Secundò, de impubere. Tertiò, de furioso. Quartò, de prodigo. Quintò, ponit de surdo, & mutuo. Sextò, de cæco. Septimò, de capto ab hostibus. Secunda ibi, præterea. Tertia ibi, Item furiosi. Quarta ibi, Item prodigus. Quinta ibi, Item surdus, & mutus. Sexta ibi, Cæcus. Septima ibi, Eius, qui. Aret. ¶ Non tamen. Quæro, an filiusfamilias qui patris in manu est, testari possit? minimè. Quid si pater ei potestatem dederit? ne tum quidem. nihil enim, de quo testari possit, habet. Quid, verò, si sit miles? tunc de castrensi peculio testari potest. Quid, si iam stipendiis confectus est, id est veteranus? D. Hadrianus id illis quoque permisit, ut de castrensi, scilicet peculio, testari possint. Quid, si intestatus miles filiusfamilias decesserit, nullis aut liberis, aut fratribus relictis? Pater castrensis erit heres peculij. Cuius ergo concludis esse castrense peculium? Solius filijfamilias, qui sua opera atque industria id acquisivit. Sed ecce, Valerius filiusfamilias testamentum de peculio profectitio fecit, deinde emancipatus decessit: quæro, an valeat testamentum? minimè. Tempus enim spe-

ciatur testamenti faciendi. Corn. Vih. ¶ Not. quòd edictum de testamentis est prohibitorium certarum personarum. Item, quòd filiusfamilias non testatur, nisi in peculio castrensi, vel quasi.

¶ Adnotatio. Castrensis aut quasi mortuo patre non communicanda fratribus.

Non tamen. Omnibus licet facere testamentum. Statim enim ij, qui alieno iuri subiecti sunt, testamenti faciendi ius non habent: adedò quidem, ut quamvis parentes eis permiserint, nihilominus magis iure testari possunt: exceptis iis, quos antea enumeravimus, & præcipuè militibus, qui in po-

non tamen, &c. & not. infra eodem §. finali.

¶ b Statim. id est, in primis, vel statim, id est, eo ipso.

¶ Quamvis parentes. Quia testamenti factio est iuris publici l. iij. ff. Hoc tit. lex autem hæc fuit. Paterfamilias, uti suæ rei legasset, ita ius esto.

¶ c Permisit. Sed causa mortis filius donare potest patre consentiente, ut ff. de dona. cau. mort. l. tam is. in fin. Et ratio diuersitatis est: quia testamentum ex libero, non alieno arbitrio debet procedere: ut ff. de here. insti. l. illa institutio.

¶ Adde, quòd hoc non procedit ad pias causas. cap. licet de sepultu. lib. vj. Syluest. Aldo.

¶ d Nihil magis. id est, non ideo magis, habet enim in se negatiuam: sicut nihilominus affirmatiuam.

¶ e Ii. scilicet castrense, vel quasi castrense peculium habentibus: ut supra tit. prox. §. fin.

Item, quòd per militiam quis non liberatur à potestate patris. Item, quòd creditores patris non habent regressum contra peculium castrense filij, ratione debitorum patris. Item, quod tamen nullum tractu temporis etià cessante impedimento ob quod non valet non reassumit vires. Syluest.

¶ a Non tamen. Videbatur quælibet seruantiem supradicta posse testari: sed contrarium est in tredecim casibus, qui in isto pro parte dicuntur. Et hoc est, quod dicit.

¶ Ex Ulp. q. 3. tit. 20.

Filiusfamilias militis licet testari non possit, ne tamen potest de necessitate mori.

Nihil magis, ex militum locum differt.

¶ a Con

¶ a Constitutionibus. Extraneis.
 ¶ b Quod quidem ius. scilicet posse testari in castris.
 ¶ c Augusti, quàm Neruæ, &c. Quorum dicta non habemus.

¶ d Subscriptio-
ne. Cuius verba
non habemus.

AD D I C T O.
Traianū autem.
Optimū appel-
lat, eo cogno-
mento, quod ei
iure optimo à
Senatu populū-
que Rom. con-
sensu omnium
tributum est, vt
Dio testatur in
hist. & Plin. in
panegy.

¶ e Veteranis. s.
filijs familijs, de
quibus hic lo-
quitur.

N. A. ¶ Veteranis. Dū
tamen iure cō-
muni testentur
s. q. s. tit. prox.
sed privilegiū
in eo est, quod
filijsfam. testan-
tur, qui in causa
peculij castrēsis
pro patribus fa-
mil. habentur l.
vj. s. vlt. ff. de in-
iust. rup.

¶ f Nullis. liber-
ris, vel fratribus
superstitibus. Nā
liberi defuncti
militis, & fra-
tres patrem ex-
cludunt: vt C.
cōm. de suc. l. fi.
Hodie soli liber-
ri militis: vt in
auth. de hær. ab
intest. ve. circa
prin. ibi, si quis
igitur.

AD D I C T O.

Quibus non extantibus succedit pater
vnā cum fratribus: vt not. eod. tit. s. si
igitur defunctus descendētes. ver. si ve-
rō cum dummodo deferatur tanquam
hereditas: vt infra prox.

N. A. ¶ Superstitibus. Nam hoc iure fratres
parentibus præferebantur l. vltim. C.

com. de success. Sed ex Nouel. 115. fra-
tres & sorores, vnā cum parentibus in
capita succedunt.

¶ g Iure communi nō hereditario sed
tanquam occupati peculium profecti-

um, vel aduē-
titium: vt ff. de ca-
stren. pec. l. ij.
hodie videtur
etiā iure hære-
ditario: vt in
auth. de hær. ab
intest. ve. s. si
igitur defunctus
descendētes. col.
ix. Accurs.
¶ h Commune.
Sic s. per quas
perso. nob. ac-
quir. s. j.
¶ i Iure ciuili. s.
antiquo. sic sup. quod.
per quas perso.
nob. acqui. s. j. N. A.
¶ Iure ciuili. s.
l. sup. per quas
perso. l. j. ff. si à
parē. quis man.
¶ k Peculia. s.
aduētitia, & p-
fectitia. nam ca-
strēsia, vel qua-
si, etiā iure ve-
teri non acqui-
rebantur patri,
vt ff. de coll. bo-
l. j. s. nec castrē-
¶ l Nostri. Et
alienę & nostrę
sunt: vt C. de bo-
mar. & C. de bo-
quæ lib. p totū.
¶ m Non acqui-
runtur. scilicet,
nobis patribus.
¶ n Inutile est.
Quia quod ab
intio nō valet,
ex tractu tēpo-
ris nō conuale-
scit. arg. j. tit. j.
circa princ. ibi,
alioqui. Arg. cō-
tra. C. de nupt. l. & si cōtra. Sol. ibi non
valuit matrimonium ex primo, sed ex
novo post matrimonium consensu.
¶ Iicer. Hoc ergo ait Iustin. Quoniā in
testamentis, non mortis, sed testationis
tēpus spectatur. l. is cui, ff. cū l. se. ff. h. r.
¶ o Decefferit. Non idem de seruo te-
stante,

ritum, vel aduē-
titium: vt ff. de ca-
stren. pec. l. ij.
hodie videtur
etiā iure hære-
ditario: vt in
auth. de hær. ab
intest. ve. s. si
igitur defunctus
descendētes. col.
ix. Accurs.

¶ h Commune.
Sic s. per quas
perso. nob. ac-
quir. s. j.

¶ i Iure ciuili. s.
antiquo. sic sup. quod.
per quas perso.
nob. acqui. s. j. N. A.

¶ Iure ciuili. s.
l. sup. per quas
perso. l. j. ff. si à
parē. quis man.

¶ k Peculia. s.
aduētitia, & p-
fectitia. nam ca-
strēsia, vel qua-
si, etiā iure ve-
teri non acqui-
rebantur patri,
vt ff. de coll. bo-
l. j. s. nec castrē-

¶ l Nostri. Et
alienę & nostrę
sunt: vt C. de bo-
mar. & C. de bo-
quæ lib. p totū.

¶ m Non acqui-
runtur. scilicet,
nobis patribus.

¶ n Inutile est.
Quia quod ab
intio nō valet,
ex tractu tēpo-
ris nō conuale-
scit. arg. j. tit. j.
circa princ. ibi,
alioqui. Arg. cō-

¶ l. o.

¶ Tēp-
tus tra-
ctus non
conuali-
dat in-
validū.

N. A.

stante, si fidelcommissum sit relictum: quia valet, si durat voluntas: vt ff. de leg. iij. l. j. §. j.

¶ Adde tamen, quod hanc durationem voluntatis oportebit probare per quinque testes: vt

per Bartol. in d. §. j. Syl.

¶ Præterea.

Cap. VI. An-
nius impubes,
id est nondum
annorum xiiij.
testamentum fa-
cit. valene mi-
nimè. Quid si
Orestes ille fu-
ris agitatus fe-
cerit non valet.
Quid si & ille
pubes, & hic sa-
nus factus sit, valebitne testamentum,
quod antea fecerit? minimè. Quid si
Orestis infania interdiu remittatur, &
eo intervallo testamentum fecerit, va-
lebitne? maximè. Quid si antequàm fu-
riosus esset fecerit? furor superueniens
non vitabit. Corn. Vib.

¶ Not. impubereu testari non posse,
& quare. Item, quod testamentum nul-
lum respectu personæ testantis non
reconualecit, licet persona fiat habi-
lis. Item, quod testamentum ritè fa-
ctum non vitatur per furorem super-
uenientem. Item quod facilius impe-
ditur quid faciendum, quàm factum
tollatur: & quod quando furiosus ha-
ber dilucida intervalla, potest testari.
Syluest.

¶ a Impuberes. Sed ex quo tegerunt
de ultimo die xliij. vel xij. anni, satis
est, siuore testamenti, vt ff. eod. de te-
sta. & qui testam. face. pos. l. qua ætate.
Idem in vsucapione: vt ff. de vsucap. l.
in vsucap. Secus in præscriptionibus
odiosis: vt ff. de act. & obli. l. in omni-
bus temporalibus. Item secus, ubi est
favor eius, qui vult prorogare, vt in
contractibus à minore factis: vt ff. de
min. l. iij. §. minorem.

¶ Adde, quod quando queritur, utrum
dies cepta pro cõpleta habeatur, con-
cludendum est in fauorabilibus, quod
sic: in odiosis quod non: in mixtis at-
tenditur fauor. ita Ioan. de Plat. & alij
hic. & est gloss. in l. j. §. minorem. ff. de
minor. Syl.

¶ b Iudicium. id est, discretio: vt ff. de
iud. l. cum Prætor. §. non autem. vers.
lege. Quandoque ponitur pro senten-

tia, vt rei iudicatæ standum est: vt C. de
re iudic. l. j. Quandoque pro instantia
causæ triennij: vt C. de iudi. l. prope-
randum. per totum. Quandoque pro
actione: vt iudicium familiæ erciscun-

possunt impube-
res: quia nullū t
eorum animi iudi-
cium^b est. Item
furiosi: quia mē-
te carent. nec ad
rē pertinet, si im-
pubes postea pū-
bes, aut furiosus
postea cōpos mē-
tis factus fuerit, &

de, vel cōmuni
diuidundo: vt j.
de offic. iudic. §.
si familiæ erci-
scundæ. & §. fin.
Quandoque pro
litie, siue cōtro-
uersia: vt iudi-
cium pender su-
per hæreditate:
vt ff. ad Trebel.
l. j. ij. resp. Quā-
doque pro au-
thoritate, vt ne-
goria ecclesia-
stica non sunt

disponenda laicorum iudicio, id est
auctoritate. ext. de iud. c. decernimus.
Quandoque pro foro, vt causa iuris
patronatur definiri debet ecclesiastico
iudicio, id est, foro. ca. quanto. extrā
de iudi. Quandoque pro arbitrio. ff.
qui satisd. cog. l. arbitrio. Si enim ar-
bitrarius est iudex, ergo arbitrium est iu-
diciū. Quandoque pro vltima volun-
tate, vt iudiciū testatoris cassum esse
non debet. C. de sacrosanct. eccles. l. i.
Quandoque pro quæstione, vt civilis
causa in iudiciū, id est in quæstionem
deducta cum criminali, post crimina-
lem est distinguenda. C. de ordi. iudi. l.
fin. Quandoque pro discussione, siue iu-
ris discussione: vt in titul. de iudi. ff.
& C. Quandoque pro potestate iudi-
candi: vt ff. de iud. l. iudiciū soluitur
verante eo, qui indicare iusserat, Quā-
doque pro perniciē, siue damnatione,
vt ibi, Qui manducat & bibit indigne
corpus & sanguinē Domini, iudiciū
sibi manducat & bibit. Quandoque pro
pœna, vt ibi, Qui bona egerunt, ibunt
in vitam æternam: qui verò mala, in
resurrectionem iudicij, & pœnæ æter-
næ. Quandoque pro processu iudicia-
li: vt cap. j. de iudic. libro vi. Et ista
xv. significare iudicij possunt his ver-
sibus comprehendi: Actio, litis, au-
ctor, forus, arbitrius, vltima velle: Quæ-
stio disceret. sentent. instant. discussio,
posse: Perspicies, pœna, processus iu-
dicialis.

¶ Nullum. Imo nondum plenum iudi-
cium. Vlpian. in frag. tit. 20.

¶ c Item furiosi. Repete, non possunt
testamentum facere.

¶ a Fu-

* a Furiofi. Hac ratioe. idē in mēto ca-
p. dicā, vt ar. ff. de ver. ob. l. 3. Titio. i. fi.
Intermiſſus. Si modo priuſquā furor
adierit, abſoluerint. l. 9. C. hoc tit.

* b Teſtari. Vt C. cod. qui teſtamen. fa-
ce. poſſ. l. furio-
ſum. in princ.

Item in dubio,
ſi tempus teſta-
menti erat re-
motum à tem-
pore furoriſ: ſed
ſi vicinum, tunc
ex qualitate i-
pſius actus præ-
ſumitur fuiſſe
ſanæ mentis, vel
non. Et qualiter
probetur furor,
vide Angel. hic.
c Negotium.

Vi ſucapionē
inchoatam, vt
ff. de vſuc. l. in-
ſto. §. cum. vel
poſſeſſionē qua-
ſitam: vt ff. de
acqui. poſſ. l. ſi
is qui animo.
ſic ff. de pecu. l.
quam Tiberio-
niſ. in princ.

* Item prodigi-
guſ. ¶ Cornelius pro-
diguſ erat, ſuſſ-
que facultates
temere, atque
inconſultē lar-
giēdo, profūde-
bat. ei bonorū
ſuorū admini-
ſtratione inter-
dictū eſt. potēſt
ne teſtari? Po-
teſt ante interdi-

ctionē? poſt veò nū potēſt. Duo ſſ. ſeq.
lumen interpretationis repudiāt. C. V.

* d Prodiguſ. Prodiguſ eſt, qui neque
finem, neque modum habet in expen-
ſis: vt ff. de cur. fur. l. j. Nam prodiguſ
dat danda, & non danda: auaruſ tenet
tenenda & nō tenenda: larguſ medium
tenet inter vtrumque.

* e Adminiſtratio interdicta eſt. Si di-
cas à iudice, planum eſt: ſi dicas à lege,
vt quia crimen legis Iulie maiestat.
commiſit: multo minus teſtatur: ſed &
tunc priuſ factum rumpitur: vt Co. ad

leg. Iuliam maiestat. l. ſin.

Ad i. Et ſufficit, quodd fiat
præconium publicè cum cauſæ co-
gnitione, quod nemo contrahat cum
eo, vel quodd iudex declararet eum eſſe

terdictio bonorum
ſuorum ei fiat, ra-
tum eſt.

* Mutuſ & ſu-
luſ poſſunt curare
aliis condere
teſtamentum: ſed
non ſemper. h. l.
primò. Et vitium
impedimentuſ poſt
teſtamentuſ per-
fectuſ non nocet:
veteruſ.

* Item ſurdus, &
mutuſ nō ſemper
teſtamentuſ fa-
cere poſſunt. Vtiq;
autem de eo ſur-
do^h loquimur, qui
omnino non exau-
dit, non qui tardè
exaudit. Nam &
mutuſ iſ intelligi-
tur, qui eloqui ni-
hil poteſt, non qui
tardè loquitur. Sē-
pè enim * etiam li-
terati & eruditi i
homineſ variis ca-
ſibus & audiendi,
& loquendi facul-

datū diſtinctionem ſequentem.

* h De eo ſurdo. Sic infrā de inutil.
ſtipul. §. mutuſ.

* i Eruditi. ſcilicet in moribuſ.

Ad d. i. Hic literatoſ, & erudi-
toſ dici puto peritoſ reruſ, contraria
ſignificatione atque in §. ſimiliter, ſu-
p. de excuſat. tutor. nescire literaſ
dixit, pro reruſ imperituſ eſſe. Vide
ibi Aemyliuſ Ferr. Miruſ eſt autem
quod Rodolph. Agric. lib. de inuentio.
iij. cap. vlt. narrat, ſe viſiſſe, qui cum
ſurdus à puero fuiſſet, & quod con-

prodigum, vel
der ei curato-
rem tanquam
prodigo, ſeu a-
liter notoriè
prodiguſ exi-
ſtat.

Non poteſt. ^{abſiſſo}
Nam prodigi-
ſurioſi ſæpe cō-
parantur: quo-
niam in ſuiſ bo-
niſ ſurioſuſ fa-
ciunt exituſ. l.
xiiij. Cod. de tu-
tor. & curato-
dat.

* f Ratuſ eſt.
Quid, ſi fiat in-
terdictio, cum
tamen non ſit
prodiguſ? Reſp.
ſortè non valer
interdictio: arg.
ff. de tut. & cu-
rat. dat. ab hiſ.
l. ſcia. Sed con-
trariuſ veruſ
eſt, cum ſit facta
contra iuſ liti-
gatoris tantuſ:
non contra iuſ
legiſ. ſi. que ſen-
ten. ſine appell.
reſcind. l. j. in
princip. & §. j. &
C. quando pro-
uoc. non eſt ne-
ceſ. l. ij.

* g Nō ſemper.
Sed quandoque
poſſunt, ſecun-

* euriſta
λαγνα,
T.

Prodigi-
guſ quiſ
eſt.

* cur.

R

sequens est, mutus, didicerat tamen, & quaecunque scriberet, aliquis, intelligere: & sua quoque ipsa cogitata perscribere.

¶ **a** Amittunt. Et maxime impij aduocati: ut in eo puniantur, in quo deliquerunt. c. literas. de tempor. ordin. capi. pastoralis. de iure patrona. & cap. si. de immunit. eccl. cum simil. quia per quæ quis peccat, per hæc torquetur.

¶ **b** Constitutio. Ut C. qui testamentum. fa. posses. l. discreti. N. A. ¶ Nostri constitutio. Hac autem cauetur, ut qui natura simul mutus, & surdus est, testamentum facere non possit. Potest autem, qui morbo, licet grauatus sua manu scribere testamentum potest, qui surdus tantum est, potest scribere, vel nuncupare: qui mutus tantum, potest scribere. 29.

¶ **c** Certis. Ut mutus, & surdus casu, vel mutus tantum, siue natura, siue casu, si scribere nouit, sua manu scribat testamentum. Si autem per alium scribere velit, impetret hoc à principe: ut ff. cod. de test. & qui test. fac. possit. l. si mutus. Item, si surdus tantum casu est, vel etiam natura, testetur si vult, si potest loqui articulatim: ut Co. qui test. fa. possit. l. discreti. si autem natura est surdus & mutus, non potest, nisi sit miles: ut supra tit. j. §. quini. mod.

A D D I T O. Quidam dicunt dehere intelligi de muto, & surdo à casu: & tunc miles testabitur de licentia principis in iis casibus. in quibus paganus non posset.

¶ **d** Sed si quis. Sic §. cod. §. prætere. & §. si furiosus.

¶ **e** Cecus. Naturaliter. vel casu: & orbatus utroque lumine. secus, si vno tantum, ut Codice de excu. tut. lege, frater.

¶ **f** Per observationem. s. ut coram septem testibus, & tabellione, vel alio loco eius, si non inueniatur tabellio, dilucidius voluntatem suam declaret & in hereditatibus, & in legatis: & omnia in scriptis referantur: ut Cod. eod. l. hac consultissima.

¶ **g** Iustini. Ut ex. N. A. c. testamentum à tabulario coram septem testibus recitetur, cecus id testetur, tum & testes, & tabularios subscribat, atque obsignet. l. 8. Co. hoc tit.

¶ **h** Captus. s. à hostes testamentum facere non potest, sed prius factum, si ibi moriatur, ex lege Cornelia valet, si redeat, ex postliminio. Aret.

¶ **i** Eius, qui apud hostes est, testamentum, quod ibi fecit, non valet, sed prius factum, si ibi moriatur, ex lege Cornelia valet, si redeat, ex postliminio. Aret.

¶ **j** Eius qui. C. A. S. V. s. Manius à Mithridate captus est. ibi testamentum condit, quæro an valeat? minime, quum hostium seruus sit. Quid si antequam caperetur, ritè fecerit? valebit testamentum, siue redeat ad suos iure postliminii, (quo iure is qui rediit eo numero habetur, quo illi, qui nunquam ciues esse deserunt) siue apud hoste. moriatur, ex lege Cornelia, quæ confirmat illorum testamentum, qui apud hostes vita functi sunt, modò ante captiuitatem testamentum fecerint, perinde ac si nunquam in hostium potestatem venissent. Cor. vi. lib.

¶ **k** Eius. Serui testamentum non valet, quia certum testatoris statum esse oportet: captiui autem status pender. ¶ **l** Apud hostes. scilicet ut captus, vel obses, ut ff. eodem. de testam. l. obsides.

¶ **m** Non valet. Quia serui sunt, vel quasi, ut supra de iure perso. §. serui. & ff. de lib. ho. xxi. l. ij.

gaFue

et a fuerat. Ante captiuitatem.

et b Postliminij. Quod fingit cum semper in ciuitate fuisse: ut s. qui. mod. ius par. pot. fol. 5. si ab hostibus. non autem l. Corn. ita fingitur, & quod dicitur C. de capt. l. j & l.

captum. impro-
priè ponitur
lex Cornelia
pro iure postli-
minij.

c Ex lege Cor-
nelia. Quæ sin-
git cum prima
hora captiuita-
tis mortuum, &
sic liberum: ut
ff. eod. de test. l.
lege Cornelia.

* Talit
eius. l.
Israel.
illa co,
et 2 Me
ut. cess.

Aliud esset si
nulla esset si-
ctio, ut in seruo
pauz facto: ut
infra qui. mod.
test. infra. s. non
tamen. Vltimò
nota, quòd xij.
sunt personæ &
plures, quæ te-
stari non pos-
sunt. Filius fami-
liæ. Itē seruus:

ut s. eo. in prin. & ff. eod. de testa. l. si
filius. Item impubes. Item furiosus.
Item mente captus. Item prodigus.
Item mutus. Item cæcus. Item surdus.
ut supra eod. s. præterea. & s. item fu-
riosi. s. item prodigus. & s. item sur-
dus. & s. cæcus. Item, damnatus ad
mortem naturalem, vel ciuilem: ut
ff. eod. de testa. l. eius qui. s. j. vsque ad
fi. Item obfes, ut ff. eodem. l. obfides.

¶ Adde, nisi sint obfides inter ciuitatē
& ciuitatē, inter quas captiui nō sunt
serui. l. ingenuam. s. pen. de capt. Syl.

c Itē, de crimine famoso damnatus: ut
ff. eo. l. is cui. s. fin. & l. cum lege. Item,
de statu suo dubitantes. ut ff. de test. l.
qui in domini. & l. de statu. Item, mo-
nachus: ut in authen. de mona. s. illud
quoque. sed hodie secundum quosdam
corrigitur: ut in auth. de sanct. episc.
s. si qua mulier. Item, is cui interdic-
tur bonis à lege: ut C. de hæret. & Ma-
nichæ. l. Manichæos. & ad legem Iulia
nauicæ. l. vltima. Vnde Versus:

Testari nequeunt, impubes, religio-
sus.

Morti damnatus: & sub patre filius,
obfes,

quamuis redierit.
Sed quod dum in
ciuitate fuerat a,
fecit, siue redierit,
valet iure postli-
minij b: siue illic
decesserit, valet ex
lege Cornelia c.

TIT. V. XIII.

DE EXHÆ-
redatione libe-
rorum.

¶ Qui filium ha-
bet: in potestate, si
ritè testari velit,
operæpretium est,
ut eum aut insti-

Prodigus, & stultus, dubius, seruus, fu-
riosus,

Crimine damnatus, cum muto, sur-
dus: & illum,

Qui maiestatem læsit, cæcum quoque
ungas.

aut, aut nomina-
tim ex hæredem
faciat: illius ete-
nim præteritione
usq; adeo nullum
fit testamentum,
ut etiam si, viuo
patre, decesserit,
non conualecat.
In filiabus autem
ceterisque per si-
stem sexum des-
cendentibus, lon-
gè diuersa ratio.
nem tenent anti-
quitas, ut ex hoc
textu degustare
potes.

N On tamen
ut omni-

mentis & eorum ordinatione: verum
quia in testamētis quandoq; liberi ex-
hæredantur: idē sequitur titulus de
exhæredatione liberorum.

N On tamen. Exequitur separatim
aliud quiddam, quod testari vo-
lentibus obseruandum est præ-
ter supradicta. Nam qui testatur, libe-
ros siue in potestate eos habeat, siue
emancipatos, siue posthumos, silentio
præterire non debet, sed nominatim
exhæredare, vel instituere: nisi forte sit
iniles in expeditione occupatus, cui si-
lētium pro exhæredatione habetur: q. &
in matre, auo, proauoq; materno simi-
liter obseruati est, partim ex iure ciui-
li vetustiore, partim ex iure prætorio,
partim ex constitutionibus. E. B.

c. s. s. Multa iam mihi exposuisti,
quæ in testamentis obseruanda sunt.
nunquidnam aliud est? Etiam, inquit.
Nam Simo testamentum faciens debet
aut Pamphilum suum filium hæredem
scribere, aut nominatim exhæredare.
filius enim, qui in potestate est silen-
tio præteritus testamentum rescindet.
Sed ecce Simo testamentum fecit, nul-
la Pamphilij mentione facta. Viuo ad-

R 2

* Lege Corne- N. A.

lia. Notandum
autem, testamē-
tum captiuita-
te re vera fieri
irritū: sed post-
liminiam sin-
git eum qui re-
diit, semper in
ciuitate fuisse.
Lex Cornelia
singit eum qui
non rediit, cap-
tiuitatis tem-
pore decessisse.

DE EXHÆ-
redatione li-
berorum.

c. Iste titulus
continuat per
gloss. j. infra in
nigro. Ang. Vel
sic, Dicitur est
suprà de testa-

* Ex G. 4.
l. 2. 1. 3.

huc Simone atque incolumi Pamphilo decessit. nunquid valet testamentum minimè. Quod enim ab initio non valuit, ex postfacto non conualescit. Postea, magister barbarus, & indoctus nobis veteres

narrat fabulas. Noccine est pueros instituere, inani loquacitate institutiones istas infarcire, cuius tamen intellectus esset sine Theophili, aut Caii auxilio vel obscurossimus. Co. Vib.

¶ Not. summum. Item, qualiter quid dicatur nominatum fieri. Itè, quod nomen appellatum, quod non verificatur nisi in vno, habet vim nominis proprii. Syl.

¶ a Non tamen ut omnino. Licet dicta observatio s. de test. or. solennis sit non tamen, &c. Vel sic. s. de ea observatione, quæ est circa fidem & probationem, satisfactum est, nunc de ea, quæ est circa pietatem dicendum est: & licet ea observatio, quæ circa fidem est, satis diligens sit non tamen, &c.

¶ b Suprà. s. in titul. de testam. ord.

¶ c Filium. Etiam militem: ut ff. de li. & posth. l. filius familiars.

¶ d In potestate. secus in emancipato iure civili: sed idem iure prætorio: ut J. eod. l. emancipatos.

¶ e Præterierit. scilicet nec instituendo, nec exheredando: ut infra de hæred. quæ ab intesta. s. eadem. nec ipso iure valet: ut C. de liber. præter. l. maximum.

¶ f Præterierit. Præteritus dicitur, qui neque institutus est, neque nominatum exheredatus. l. 30. ff. de liber. & posth. Summum autem testamenti vitium, est hæredis præteritio. Itaque hoc testa-

mentum dicitur nullum, iniustum, iniquum, imperfectum, vitiosum.

¶ g Adeo. s. inutiliter testabitur.

¶ h Nemo. ff. de iniust. rup. testa. l. filio. s. si contra. Sol. ibi filius vivit, hic non.

re possit: quia ab initio non constituitur testamentum. Sed non ita de filiabus, & aliis per virilem sexum descendentes liberis utriusque sexus antiquitati fuerat observatum: sed si non fuerant scripti hæredes, scriptæve, vel exheredati exheredatæve testamentum quidem non infirmabatur: ius tamen accrescendi tunc eis ad certam portio-

tem per regulam Catonianam. l. 29. quod ab initio, &c.

¶ i Non constituit. Aliud si constituit: licet postea rumpatur: puta agnatione posthumi, qui postea moritur: quia tunc reconualescit testamentum: ut ff. de iniust. rup. testa. l. posthumus. in prin. & J. eod. s. posthumi. ibi, quod & filio, &c. Nec est mirum: quia si ab initio rumpitur agnatione posthumi: eo mortuo conualescit, arg. ff. de reg. iur. l. quod ab initio.

¶ k Adde, hoc verum, si posthumus moriatur civiliter, & naturaliter: secus si civiliter tantum: quia testamentum non reconualescit. l. uxorem. ff. de iniust. testa. Syl.

¶ l Sed non ita. No. ex vna parte ponit filios tantum, ex alia filias, & omnes ex masculis, vel feminis descendentes.

¶ m Non infirmabatur. Contrà. J. eod. s. sed feminini. Sol. ut ibi.

Ius tamen accrescendi. Filia & nepos, N. A. quia cum emancipantur, vna emancipatione de potestate exeunt, testamentum non rumpunt. Sic emendo. l. 8. s. 1. ff. de iniust. rup. Sed ius accrescendi habent. i. accrescunt institutis, & ab iis virilem partem auferunt. Vlpia. tit. 22. Paul. 3. sententiar. tit. 4.

¶ n Ad

a Ad certam portionem, scilicet dimidiam eius, quod ab intestato habituri essent: ut Co. de lib. prae. l. maximum. circa medium, ibi, cum enim per contra tabulas &c.

b Sed nec. Hec est secunda diffinitio inter praedictas personas.

c Inter ceteros, scilicet hoc modo: vnum de filiis meis exhaeredo, vel vno instituto, sic dico, reliquos exhaeredo. nam si fidiceret, ceteros exhaeredo: licet dicat, filium meum exhaeredo, cum plures habeat, nemo exhaeredatus videtur: ut ff. de lib. & posthu. l. secunda. sed secus erit in istis, nam bene valet, ut hic dicitur.

N.A. Inter ceteros. Fiebat illud hac formula, Ceteri exhaeredes sunt: quia & liberi, & parentes, cognati, agnati, adfines, amici comprehenduntur. l. Lucius. 53. ff. de haered. instituend.

d Nominatim. Quid appellas Exhaeredare nominatim? non modo ut nominet, veluti si dicat, Pamphilus exhaeres esto: verum etiam cum alium non habet filium, si simpliciter dicat, filius meus exhaeres esto. Quid si Isaacus dixerit, filius meus rufus exhaeres esto? valebit. Intelligitur enim Esauus. Cor. Vib.

e Non extet. Item aliis modis: ut omnes liberi mei sint exhaeredati: & si sit vnus tantum: ut ff. de lib. & post. l. Titius. in princ. Item, si dixerit alia verba quaecunque, dummodo certa: ut ff. si cer. pet. l. certum. de iniur. rap. test. l. posthumi. s. nominatim. & ff. de lib. & posthum. l. prima, & secunda. sed secus, si dicat filium meum instituo: ceteros liberos exhaeredo. vel seium extraneum instituo: liberos autem exhaeredo, & hic non dicit omnes, ut non contradicat principi. gloss. Adde, quod haec gloss. communiter re-

prehenditur: quia non differunt omnes, & ceteri. l. ceterorum. ff. de verb. sign. Syl.] Nam dicor exhaeredare filium inter ceteros: quia nullus sic cum ceteris in remeioribus gradibus

constitutus, unde non valet, cum debeant exhaeredari nominatim, ut hic dicitur.

INDITIO. Nominatim autem est, cum quid suo nomine, vel demonstratione, quae nominis vice esse possit. ostenditur: nec generali nomine duntaxat, sed speciali, & proprio comprehenditur, patet ex l. posthumi. s. nominatim. de iniur. rap.

Posthumi quoque C. Rabirius quum liberos haberet nullos, sed tan-

FILIUS MEVS EXHAERES ESTO: non adiecto proprio nomine: scilicet si alius filius non extet d.

f Posthumus praetitione non potius ab initio infirmatur testamentum, sed ita demum cum natus fuerit posthumus: quoniam nascens, firmum est testamentum.

Posthumi quoque liberi vel heredes institui debet

tum uxorem gravidam, testamentum scripsit, verbum de posthumo nullum faciens, forte quod gravidam se habere uxorem ignoraret. Et defuncto nascitur posthumus. quapro, an valeat testamentum? minime. Sed qua de causa? virumne praetitione posthumi, item, ut filij: an vero agnatione? Agnatione, inquit. Quid si mulier abortum fecerit? valebit testamentum. Posthumi namque nomine non continentur abortiuus. Quid si nata sit postuma? Testator eam nominatim exhaeredare non cogitur, sed tantum ei aliquid legare. veluti, Posthumae meae, si qua nascetur, centum aureos lego. Corn. Vib.

Posthumi. Sunt autem posthumi N.A. proprie, qui ante patris mortem concepti, post eius mortem, intra decem menses nascuntur. l. tertius. & ultimo. ff. de suis & leg. haered. Gellius libro 3. cap. 13.

g Institui. Ista institutione ex praesenti matrimonio nascituri, & ex futuro institui videntur: ut ff. de libe. & posthum. l. placet. & l. prima. ideoque. Quid in exhaeredatione posthumorum.

R 2

an omnes sine iij, qui sunt in viro tan-
tū, an alij qui sunt nascituri ex prae-
senti matrimonio, vel futuro intelli-
guntur exheredati? Respon. non: cum
masculi debeant nominatim exhere-
dari, vt i. codē.

§. masculos. Ac-
curfus.

ADDI T O

Et hæc verali-
ceter glos. teneat
contrarium in
dicta l. placet.
quam saluat Io.
Fab. vbi essent
apposita verba
multiplicatiua,
vel vniuersalia:
quisquis, quicū-
que, & similia,
secus, si indefi-
nita tantum, vt
hic.

¶ a In eo. scilicet
quod sequit-
ur: quod & fi-
lio, &c.

¶ b Omnia. i. si
posthumorum ex
se nasciturorum,
& ex filiis suis:
licet iam nati
non sit par-
conditio: vt su-
pra eod. §. sed
non ita.

N.A.

¶ c Posthu-
morum.

¶ c Sine femini-
ni. Nota, maius
esse ius filia
posthumæ, quā
natæ.

¶ c Masculini.
Sive ex mascu-
lo, siue ex fœ-
minia.

¶ d Agnatione.

i. natiuitate. licet, quib. mod. test. infir.

§. primo.

¶ e Rumpitur. Si verò exheredatur,
de inofficioso agebatur: vt i. de inoffic.
testa. §. posthumi. Hodie verò exhere-
dari non possunt: vt C. de inoffic. tes-
tament. l. si quis. §. legis.

¶ f Adde hoc esse eo, quia cum exhered-
atio non valeat sine iusta causa, post-
humus autem non possit committere.
non potest exhereditatio illius valere.
& ponit glos. sicut Syl.

¶ f Infirmitate. Hic adde quod est ff. de
milit. testa. l. si filius familiar. l. j.

¶ g Abortum. Qui est pro non nato vt
ff. de verb. sig. l. qui mortui. & Cod. de
posthu. hered. l. j. Accurfus.

¶ h Idē in seminato, mor-
tuo, an equā perfectē extrahatur.

Secus tamen in
nato exfecto
ventre, qui non
declinat ad mō-
strum, dummo-
do habeat pul-
sum etiam si vo-
cem non emi-
serit. Vide Ang.
hic.

¶ i Personæ.

scilicet posthu-
mæ. nam iam
natis fœminis
non erat neces-
se legari: vt Co.
de libe. prae. l.

maximum. in fi-
ne. & §. eodem.

§. sed non ita.

¶ i Inter cete-
ros. Hodie per
constitutionem
omnes nomina-
tim: vt infra eo.

§. sed hæc. versi-
nostra. Sed no-
uissimo iure
non, cum non
sunt ingrat: vt
in authent. vt
cū de ap. cog.

§. aliud.

¶ j Inter co.

Quæ causa de-
bet exprimi, &
per heredē pro-
bari: vt in auth.
ex causa. Cod.
de lib. prae. r.

Ang.

¶ k Oblivionem. Legatum posthumæ re-

lictum, excusat testatorem ab obliuio-

ne: siue legatum posthumæ relictum,

oblivionis suspicionem adimit. l. vlti-

ma. §. vltim. ff. de hon. qua. lib.

¶ l Posthumorum. C. l. §. S. Aurelius

habet filium Lucium in potestate, & ex

eo nepotem: quæro si testamentum

faciat Aurelius, vtrius mentionem fa-

cere debeat? Filij. Quid si nepotem

præterierit? nihil id testamento no-

cebit. Quid verò si Lucius aut mor-

tuus sit, aut de patris potestate exie-

rit? tunc nepos in eius succedet locum.

¶ m

¶ n

¶ o

¶ p

¶ q

¶ r

¶ s

¶ t

¶ u

¶ v

¶ w

¶ x

¶ y

¶ z

¶ h Personæ.
scilicet posthu-
mæ. nam iam
natis fœminis
non erat neces-
se legari: vt Co.
de libe. prae. l.
maximum. in fi-
ne. & §. eodem.
§. sed non ita.

¶ i Inter cete-
ros. Hodie per
constitutionem
omnes nomina-
tim: vt infra eo.
§. sed hæc. versi-
nostra. Sed no-
uissimo iure
non, cum non
sunt ingrat: vt
in authent. vt
cū de ap. cog.
§. aliud.

¶ j Inter co.
Quæ causa de-
bet exprimi, &
per heredē pro-
bari: vt in auth.
ex causa. Cod.
de lib. prae. r.
Ang.

¶ k Oblivionem. Legatum posthumæ re-
lictum, excusat testatorem ab obliuio-
ne: siue legatum posthumæ relictum,
oblivionis suspicionem adimit. l. vlti-
ma. §. vltim. ff. de hon. qua. lib.

¶ l Posthumorum. C. l. §. S. Aurelius
habet filium Lucium in potestate, & ex
eo nepotem: quæro si testamentum
faciat Aurelius, vtrius mentionem fa-
cere debeat? Filij. Quid si nepotem
præterierit? nihil id testamento no-
cebit. Quid verò si Lucius aut mor-
tuus sit, aut de patris potestate exie-
rit? tunc nepos in eius succedet locum.

¶ exheredat.

N.A.

sique hæres suus : ideoque præteritus agnascendo rumpit testamentum. Cor. Vibul.

* Not. quod hi nepotes subintrantes gradum suiratis, dicuntur quasi posthumus, & sic non verè. Itè, quod suus hæres dicitur, qui obtinet primū gradum suiratis. Item, & semper debemus interpreta- ri, ut testamen- tum valeat. Sylu.

* a Posthumorū. Sic ff. de in- iust. rupt. testa- ment. l. posthu- morū. ubi om- nino habetur ite s.

* b Loco. Non tamè veri post- humi sunt: vt j. eodem. s. hoc in fine.

* c In sui hæ- redis. Infrā de heredum quali- & differ. s. sui.

N. A. † Sui hæredi- suus hæres di- citur, qui in pa- trisam potesta- te proximū ab eo locum obti- net. s. sui autè. de hæred. qual. & differ. Sui au- tem, alij sunt na-

nura, alij successione. Natura, vt filij, successione, vt nepotes qui in filiorum de familia sublato- rum locum, gradu- que succedunt. Quādiu enim in fami- lia filius est, tandiū nepos suus hæres esse non potest. Suus autem idcirco dicitur, quia patre mortuo, non tam alienarum, quā suarum quodam- modo rerum plenum dominium adi- piscitur, quarum etiam illō viuo hæ- res designatus fuerat. l. in suis. 12. de liber. & posthum. l. vltima. ff. de hon. damnat. Nepotis filio superstitite, an- tiquo iure haberi ratio non poterat, quia neque vt suus, neque vt alienus institui poterat, & in sui patris pote- statem recasurus erat: sed quia mor- tuo filio in eius locum succedens, te- stamentum præteritus, quasi adgna-

scendo rumpebat, lege Iunia Velleia cautum est, vt eos institui liceret. l. 13. ff. de in iust.

* d Adgnascendo. Id est, subitus, vel postea nascendo, sicut posthumus ve-

rus non enim nascitur, cū natus sit: vt s. de adoptioni- bus. s. j. Vel dic agnascendo. i. incipiendo esse agnati, quoad effectum succe- dendi. e Parentibus. scilicet mascu- lis. nam testa- mentum scēine non rumpitur p lege Velleia, vt ff. de liber. & posth. l. Gall. s. nūc de lege. ibi, nā & si ita verba sūt. sed per que- relā irritatur: vt Co. de inoffi. test. l. iij. & j. eo. s. mater. † Alia ratione. Emācipatione. * Necesse est. causatiue, s. ne rumpatur testa- mentum, vt se- quitur: nō præ- cise: vt C. de a- doptionibus. l. penulti. s. quæ in filio.

* g eo viuo. Secus, si post: vt ff. de in iust. rupt. test. l. si quis filio. & in hoc differt à vero posthumo. Item, differt ab ascendētibz: vt ff. de inof. testam. l. pater filium.

† Eo viuo. Eo ergo viuo, patre sci- licet. N. A.

* h Velleia. Nōmē est cuiusdam nouæ legis: sed ius Galli Aqlij antiquius est, & loquitur in verò posthumo, vt sta- tim dicam, vt ff. de liber. & posth. l. Gal- lus. s. si eius qui filium.

* i Similis. In variis posthumis talis erat modus: si, me mortuo, nascetur mihi filius intra decem menses: vt ff. de lib. & posthum. l. Gallus. j. respon. & s. j. ij. iij. & iiij. sic ergo & hic per legem Velleiam. si suus hæres suus esse desierit, viuo testatore: vt ff. de libe-

* N. A. s. iij. catur. D. s. iij. s.

N. A. s. iij. p. F. ubi- que scri- ptum est Iunia Velleia

& posth. l. Gaius. s. videndum est num.
& in hoc habet locum lex Velleia. sic
etiam est paritas ab intestato, ut j. de
hære. quæ ab intestat. s. cum autem.

Pro, similis, Aemy. Fer-
ret. legit Simul.

quis enim (ait)
sic loquitur, si-
milis ad simili-
tudinē? Est autē
sensus non solū
lege Velleia se-
cundo capite
fuisse constitu-
tum, quēadmo-
dum nepotes,
quasi noni (ut i-
ta dicā) sui agna-
scendo nō rūpe-
rēt testamentū:
sed simul idem
modus exhære-
dationis, qui de
posthumo tra-
ditus est, obser-
uetur, s. ut hi no-
minatim exhæ-
redandi sint, si
fuerint mascu-
li sœminē verò
saltem inter ce-
teros, dūmodo
ex legato insti-
tutus non fuisse
præteritus per
obliuionem.

¶ Emancipatos li-
beros iure civili, neque hæredes in-
stituere, neque ex-
hæredare necesse
est^b, quia nō sunt
sui hæredes^c. Sed
prætor oēs tā fœ-
minini^e sexus q̃
masculini, si hære-
des non instituun-
tur exhæredari iu-
bet: virilis sexus,
nominatim: fœmi-
nini verò * inter
ceteros: quia si ne-

¶ Emancipatos.
C. Metell⁹
filiū emancipa-
uit: testamentū-

que faciens mētionē eius prætermisit.
quæro, an valeat testamentum? Iure
duodecim tabularum valet, quia eman-
cipati non iam sui, sed alieni sunt. Præ-
tor verò dat eis postulantibus patris
honorum possessionem: contra quam
pater in tabulis scripserat. Cor. Vib.

Not. emancipatos incognitos esse à
iure civili. Item, quod emancipati de
iure Prætorio possunt contra tabula-
re testamentum. Item, quod testamen-
tum, in quo emancipatus est præteri-
tus, non est ipso iure nullum. Hodie
tamen ex quo differentia emancipa-
tionis, & patriæ potestatis sublata est,
non est differentia inter ipsos. Syl.

¶ a Iure civili. Sic j. de hæ. quæ ab in-
test. s. emancipati.

¶ b Necesse est. Nam nihilominus te-
ret testamentum, aliud in eo, qui est in

potestate: ut s. eod. in princip.

¶ c Sui hæredes. Supple, & quia desce-
runt esse hæredes sui: aliàs non esset
bona ratio: cum filij necesse habeant
patres instituere: licet non sint patres

que hæredes insti-
tuti * fuerint, ne-
que ita (ut dixim⁹)
exhæredati^c: per-
mittit^c eis Prætor:
contra tabulas te-
stamenti bonorum
possessionem.

¶ Adoptiui quādiu
in adoptiis nati
bus cōstituti sunt,
hanc sœcis quādiu
tutiles liberi insti-
tuedi vel exhære-
dandi sunt: adoptio-
ne verò soluta im-
pune ab adoptate
patre pigre cūtur:
quo tantū adopti-
uū patre tāquam
ab eo emancipati
haberi incipiunt.

¶ Adoptiui liberi
quādiu sunt in po-
testate patris ado-
ptiui, eiusdem iu-

differentia inter masculos & fœminas
iure civili. ut s. eod. s. j.

¶ e Exhæredatis. s. ritē. aliàs autem ex-
hæredato datur contra tab. ut ff. de bo-
poss. contra tab. l. non putauit. s. non
quæuis. Item, etiam institutis datur cō-
tra tab. si alius committat eis edictum
ut ff. de contr. tab. l. iij. s. si pater. ver-
planē. & ff. de leg. præstan. petita ho-
nor. posses. contra tab. l. si duo.

¶ Prætor. Cuius edicto, nimia iuris
civilis in emancipatos liberos asperi-
tas emendatur, iisq̃ue honorum posses-
sio conceditur. l. j. ff. de bon. poss. cont-
tab. Vlpianus tit. 22.

¶ Adoptiui. Cuius edicto, nimia iuris
civilis in emancipatos liberos asperi-
tas emendatur, iisq̃ue honorum posses-
sio conceditur. l. j. ff. de bon. poss. cont-
tab. Vlpianus tit. 22.

¶ Quod naturalium

sui hæredes ad
filios. Filius au-
tem emancipa-
tus per capitis
deminutionem
desinit agnatus
esse, & remanet
cognatus, quā
non cognosci-
tur à iure ciui-
li: ut j. de hære.
quæ ab intest.
deser. s. emanci-
pati. & s. de le-
gi. agna. tute. s.
fi. & ff. de bono.
poss. l. sed cum
patrono. s. pri-
mo. Accur.

Non sunt sui
hæredes. Non
sunt ergo sui:
sæam enim, ac
propriam sibi
familiam seor-
sim habent. l.
195. ff. de verbo.
sig. Atque idcir-
co iam pro ex-
traneis nume-
rantur. s. ij. j. de
hær. qualit. &
differ.

¶ d Fœminis. Li-
cēt in suis esset
differentia inter masculos & fœminas
iure civili. ut s. eod. s. j.

¶ e Exhæredatis. s. ritē. aliàs autem ex-
hæredato datur contra tab. ut ff. de bo-
poss. contra tab. l. non putauit. s. non
quæuis. Item, etiam institutis datur cō-
tra tab. si alius committat eis edictum
ut ff. de contr. tab. l. iij. s. si pater. ver-
planē. & ff. de leg. præstan. petita ho-
nor. posses. contra tab. l. si duo.

¶ Prætor. Cuius edicto, nimia iuris
civilis in emancipatos liberos asperi-
tas emendatur, iisq̃ue honorum posses-
sio conceditur. l. j. ff. de bon. poss. cont-
tab. Vlpianus tit. 22.

¶ Adoptiui. Cuius edicto, nimia iuris
civilis in emancipatos liberos asperi-
tas emendatur, iisq̃ue honorum posses-
sio conceditur. l. j. ff. de bon. poss. cont-
tab. Vlpianus tit. 22.

¶ Prætor. Cuius edicto, nimia iuris
civilis in emancipatos liberos asperi-
tas emendatur, iisq̃ue honorum posses-
sio conceditur. l. j. ff. de bon. poss. cont-
tab. Vlpianus tit. 22.

¶ Adoptiui. Cuius edicto, nimia iuris
civilis in emancipatos liberos asperi-
tas emendatur, iisq̃ue honorum posses-
sio conceditur. l. j. ff. de bon. poss. cont-
tab. Vlpianus tit. 22.

¶ Quod naturalium

Quid si eum Mirio emancipauerit, eadem est eius ratio, ac si à patre Demea emancipatus fuisset. quare præteritus à Demea bonorum possessionem contra tabulas obtinebit, id est, Prætor permittere ei

patria bona possidere, æquè, ac si hæres esset, neque scripto hæredi petere hereditatis causa actionem, ac iudicium dabit.

Quid ergo iudicis de Centumuirali iudicio (de quo Valer.

ab sunt.

Maxim. libr. 7. cap. 7.) quo naturalis patris testamentum, in quo filius, in alienam familiam per adoptionem traductus præteritus erat, rescissum est? Contra ius commune singulari aliqua ratione id factum esse. nã (ut hic dicitur) adoptiui, quando in adoptione sunt, pro extraneis habentur. Mouit ergo Centumuiros quædam singularis ratio, quam Valerius Maximus non debuit omittere. item ut eodem capite C. Piso Præfectus urbis motus est ratione singulari, cum testamentum filij in adoptionem dati, quo naturalis pater erat, præteritus rescidit. Octo enim, inquit, filios habebat. Et exheredatus dixit Valerius, pro præteritus. neque enim pater exheredari potuit. Cor. Vib.

N.A.

† Eiusdem iuris. Quia suorum hæredum ius, ac nomen æque ut naturales obtinent. l. prima. §. secundo. ff. de suis & legi.

• a Habentur. Quo ad adoptiuum patrem.

• b Instituendi. Ab adoptiuo patre. Accurs.

• c Iure civili. Quod, scilicet ius cini-

le (scilicet adoptionis) quo vocantur sui adoptiui ad hereditatem, alio iure civili. scilicet, per emancipationem sublatum est, quod esse potest: ut §. de leg. agn. tit. §. si.

rò emancipati fuerint ab adoptiuo patre ^f, tunc incipiant in ea causa esse, in qua futuri essent, si à ^g naturali parte emancipati fuissent.

¶ Sublata verò differentia, recentiori iure sancit. esse utilem testamento mares & feminae instituantur, vel exheredes fiant, idque in reliquis liberis, ut puta nepotibus, neptibus, & deinceps, nec non & in posthumis, & emancipatis filijs observare conuenit.

• Sed hæc & quidē vetustas ^h introducebat, nostra vetab. l. si emancipatus. §. penultimo in fine.

• Sed hæc quidem. C. A. V. Imperator differentia marium ac feminarum sublata, sanxit, ut eadem ratione tam mares quàm feminae exheredentur, siue posthumi, siue iam nati, siue emancipati, & siue primo, siue inferiori gradu sint. Cor. Vib.

• g Sed hæc, scilicet supradicta à principio tit. vsque ad §. emancipatos. Et dicte hæc, scilicet differentiam sexus & gradus, & modi exheredationis: ut supra cod. §. j. & §. posthumi. & §. sed feminini non autem dicit de iis, quæ potest vsque modo dicta sunt à §. illo emancipatos.

• h Vetustas. id est, media iuris prudentia, ut statim sequitur.

• d Attinet. Qd vocat emancipatos, ut §. proxi. §. & est ratio: quia desinunt esse filij. Sed naturales nō possunt desinere esse filij per emancipationem: ut §. de hæred. que ab intest. §. minus ergo. ibi, nec quia.

ab ipse

• Inter liberos. Adoptiui per emancipationem nomen liberorum in adoptiua familia amittunt, in naturali recuperant. l. 4. ff. si tab. testan.

• e Extraneorum. ff. de contrabul. l. j. §. & sui iuris.

• Extraneorum. N.A.

Nota, emancipatos, extraneorum numero haberi. §. 3. j. de hæred. qualif.

• f Patre. ff. de bon. poss. contra

* a Constitutio. C. de lib. prae. vel ex-
her. l. maximum.

N.A. * Nostri verò constitutio. Iustiniani
lege differentia inter suos, & emanci-
patos sublata est. Itaque liberi prae-
teriti cuiusvis ge-
neris, grad⁹, aut
sexus sint, testa-
mentum vitiāt.
l. 4. Cod. de lib.
præter.

N.A. * Fœminas. No-
ta, quod Iustl-
nianus in om-
nibus serè iuris
articulis fœmi-
neo sexui im-
pensus fuit.

* simili-
tud.

* b In hoc. A-
liis enim mul-
tæ differentia
sunt. ut ff. de sta.
ho. l. in multis.

* c Nihil inter-
esse. Ut in auth.
quib. mod. natu-
ra. eff. sui. §. nō
autem.

* d Quia. Prima
ratio.

* e Officio. id
est, simili offi-
cio. vna enim
indiget altera
ad procreatio-
nem sobolis, &
hæc est prima
ratio. l. xij. tab.
ut C. de leg. hæ-
red. l. legem.

* f Lege anti-
qua. Argumen-
tatur ex iure an-
tiquo. Sic §. qui manum. non pos. §. si.
& hæc est secunda ratio.

* g Videntur. scilicet dando filie ho.
pos. contra tabul. in totum: licet non
pos. dicere nullum. ut C. de lib. præ-
ter. l. maximum. ibi, & si ij, sic fuerit
præteritus, &c. & hæc est tertia ratio.
Accursus.

* h Adde, quod hæc omnia latius ponit
glos. quàm sequen. doct. in d. l. maxi-
mum vitium. Syluest.

* i Simplex. Ad differentiam antiquæ
distinctionis: ut suprà eodem paragra-
pho primo.

* j Per virilem sexum. Quid de descen-
dentibus per fœmininum? Respon. ad-
mittitur, sed cum diminutione ter-

tis patitur. de hered. quæ ab intest.
§. item vetustas. versic. di. & C. de col-
latio. l. illam.

* k Adde, quod hodie sublata est differē-
tia, & æqualiter, & sine diminutione

instituantur, vel
nominatim exhæ-
redentur, & eundē
habeāt effectum *
circa testamēta pa-
rentū suorū infir-
māda, & heredita-
tem auferēdā, quā
filij sui, vel eman-
cipati habent: siue
iam nati sint, siue
adhuc in utero cō-
stituti, postea nati
sint ^l. Circa adopti-
uos autē filios cer-
tam induximus di-
uisionem, quæ in *
nostra constitutio-
ne [†] in, quam super
adoptiuis tulimus,
continetur.

* Præteritio mili-
tis in expeditione
testanti, si scit se
habere liberos, pro
exheredatione ha-
betur. Azzia.

* Sed si in expedi-

* m Constitutione. C. de adop. l. cum in
adoptiuis. & recitatus. §. de adopt. §.
sed hodie.

* n Nostri constitutio. Qua etiā cane-
tur, ut ab alio, quàm auctore, vel proauctore
adoptatus, patri naturali necessarius sit
hæres: adoptiuo verò, vel necessarius,
vel volenti: ab illis autem adoptatus
suis efficiatur illi, patri naturali pla-
nè alienus. l. pen. C. de adopti.

* o Sed si in expeditione. CAS. 5. Thra-
symachus dum in castris esset, testa-
mentum condidit. cum liberos habe-
ret, neque id ignoraret, nullam tamen
eorum mentionem fecit: quæro, an va-
leat eius testamentum? Valere respon-
det, idque honori militantium tri-
butum

succedunt. au-
thent. & sine.
Codice de coll.
Syluest.

* k Eundem ha-
beant effectum. *suus pro-
teritus*
Quo ad cōmo-
dum, diverso ta-
men iure: nam *duo ve-*
sus præteritus *media,*
& cōtra tab. ha-
bet, si non vult
dicere nullum,
quando præte-
ritus est. Sed e-
mancipatus tā-
tū habet contra
tabu. ut Co.
de lib. præte. l.
maximum. §.
sancimus ita-
que, &c. & ff. de
leg. præstand. l.
i. qui. Si autem
exheredentur,
habent quere-
lam omnes: ut
ff. de cōtra. tab.
l. non putavit.
§. non quævis. &
de inoff. testa. l.
Papinianus.

* l Postea nati
sint. Qui exhere-
dari nō possunt
ut diximus §. e.
§. posthumi.

* m Si autem
exheredentur,
habent quere-
lam omnes: ut
ff. de cōtra. tab.
l. non putavit.
§. non quævis. &
de inoff. testa. l.
Papinianus.

* n Postea nati
sint. Qui exhere-
dari nō possunt
ut diximus §. e.
§. posthumi.

* o Postea nati
sint. Qui exhere-
dari nō possunt
ut diximus §. e.
§. posthumi.

bitum esse. Cornel. Vibul.

^a Occupatus. Quid si non est in expeditione? Resp. ius commune obtinet: vt §. de mil. test. §. illis.

N. A. ^b Silentio. Silentium militis, valet pro exheredatione: dummodo filium se habere non ignoret. l. 9. l. 10. C. de testam. milit.

^c Non ignorans. Si enim ignorat, non valet testamentum:

^d abest. vt C. de test. milit. l. sicut certi iuris. nisi fuerit eius animi, vt si filium haberet, esset exheres: vt ff. de mil. test. l. q. iure militari.

^e Pro exheredatione. Ideo que querela inofficiosi testamenti agitur, sed hoc cum miles est

paterfamilias:

^f na tunc non potest habere locum pro exheredatione.

si enim esset filiusfamilias, non haberet locum querelae: vt C. de inoffic. testament. l. fin. §. fi.

^g Adde rationem: quia cum filiusfamilias non testetur nisi in castris, vel quasi non subiacerent talia bona, & peculium tale querelae: l. fin. de inoffic. testa. Hodie vero indistincte subiaceret querela, vt per Bartol. & alios in authent. ex causa. C. de liber. prater. Syl.

A D D ! C. Ista glos. hodie est falsa: vt not. §. de mil. test. §. illis autem. in glos. super verbo, iure tamen communi.

^h Mater. C. A. V. Tulliola filium habuit: quoniam ea testamentum faceret, nullam filij mentionem interposuit. quare quid iuri? Præteritione, inquit, non modo mater, sed & avus, & proavus materni liberos exheredant. Cor. Vib.

ⁱ Not. præteritionem maternam haberi pro exheredatione. Item, hoc iure

non dari contra tabulas, contra testamentum matris præterentis. Item, quod nec iure civili, nec prætorio requiritur exheredatio in testamento matris, vel eius lineæ. Item, quod Prætor non annullat testamentum, in quo filius est præteritus: sed dat contra tabulas. ite, quod præteritis à matre non datur ius dicendi nullum, aut contra tabulandi: sed querela inofficiosi. ite, quod dictio Pauli post, verificatur in magno intervallo. Syl.

maternus necesse non habet liberos suos, aut heredes instituere, aut exheredare, sed posunt eos silentio omittere: nam silentium matris, aut avi materni, & ceterorum per matrem ascendentium, tantum facit, quantum exheredatio patris. neque enim matri filium, filiamve, neque avo materno nepotem, neptemve ex filia, si eum, eamve heredem non instituat, exheredare necesse est: siue de iure civili, quæramus, siue de edicto Prætoris, quo Prætor præteritis liberis contra tabulas bonorum possessione permittit: sed

potestate, competit ius dicendi nullum: si ab emancipato, datur contra tabulas. Sed hodie non expressa causa testamentum est nullum: vt §. j. in authent. vt cum de appellatio. cog.

^k Silentium matris. Quia matris sui heredes nulli sunt. l. 4. §. 2. ff. de bon. poss. con. tab.

^l De iure civili. Quia non habet eos in potestate: vt infra de heredu. qualitate & differentia §. ceteri.

^m Edicto. Quo emancipari vocantur: vt supra eodem. §. emancipatos. quia eos non potest emancipare: unde contra tabulas locum non habent: vt hic, & ff. de contra tabulas. l. illud. §. testamentum.

tor non annullat testamentum, in quo filius est præteritus: sed dat contra tabulas. ite, quod præteritis à matre non datur ius dicendi nullum, aut contra tabulandi: sed querela inofficiosi. ite, quod dictio Pauli post, verificatur in magno intervallo. Syl.

ⁿ Mater. Idem intelligo in silentio liberorum ad maternam lineam: vt C. de inoffic. testam. l. cum filius. Acc.

A D D ! C. Et hæc vera, quando fuit inserta causa, & tunc hoc (quo ad matrem, vel eius lineam) habetur per exheredationem: & habet locum querela, vt hic.

Quo autem ad patrem & eius lineam, si sit facta præteritio à filio in

^a abest.

^a abest.

^a alias promissum est

N. A.

¶ Eius

a Eis. scilicet descendentes per lineam femininam datur tamen & aliis, sed his maxime: vt C. de inofficioso testa. l. filiam.

N. A. ^a Adminiculum. Subsidium. querela; vt eorum testamenta inofficio si accusent. l. 3. Cod. de inoffic. testam.

b Paulò post. Vt infra de inofficio. testam. per totum.

aliud eis ^a adminiculum ^t seruatur, quod paulò post ^b vobis manifestum fiet.

TIT. XIII.

DE HAEREDIBUS INSTITUENDIS.

DE HAEREDIBUS INSTITUENDIS.

* Continuatur hoc modo: Vidimus de ordinatione testamentorum in tit. de test. ordi. Verum quia causa efficiens fuit necessaria: ideo postea posuit de personis testantium: vt in tit. de mili. test. & qui testari non possunt. in titu. quibus licet facere testamenta, vel non. alijs est tit. quibus non est permillum facere testamentum. Verum quia in testamentis haeredes instituuntur: videndum est ergo de hoc in hoc tit. Arcin.

* c Instituentis. id est, qui possunt institui: vt infra eod. vsque ad §. si plures. & §. fin. Itē & qualiter debeant institui: vt infra eod. §. si plures. vsque ad §. fin.

d Institui. Instituire autem, est haeredem in eod iure quod testator habet, statuere. Substituere verò, sequenti gradu in eodem iure statuere.

I Acrcdes. Totus iste titulus diuiditur in septem partes. Primò ponit regulam generalem, quòd non solum liberi, sed etiam serui, & non tantum proprii, sed etiam alieni possunt haeredes institui. Secundò, declarat qualiter proprius seruus potest institui, & quis dicatur proprius seruus. Tertiò, quis dicatur alienus, & quomodo potest institui. Quartò, quòd non tantum vnus, sed etià plures possunt haeredes institui. Quintò, ponit diuisionem portionum hereditatis, & de effectu ipsius. Sextò, de institutione sub conditione. Septimò, quòd etiam ignotus testatori potest haeres institui. Secunda ibi, Proprios autem. Tertia ibi, Alienus seruus. Quarta ibi, Et

vnus hominem. Quinta ibi, Haereditas plerunque. Sexta ibi, Haeres & puer. Septima ibi, Hi quos. Vel diuidas vt diuidit hic gloss. tit.

C. A. S. C. Aueo nunc ex te audire

quosnam haeredes iure instituere possimus. ac de liberis quidem hominibus, & ciuibus Rom. nunquam mihi in dubiū venit: sed ecce, Simo Daum habet seruum, quaro, an haeredem eum instituere possit, ^{Exul.} ^{pi. op.} ^{ii. 21. 22}

I Acrcdes * instituere dpmis

habeant? Respondet posse. Quid autem si tantum Daum proprietatem habeat, alius verò vsumfructum? tantundem. Quid, si neque proprietatem neque vsumfructum? Tantundem. Syluest.

* Not. quemlibet tam liberum, quam seruum haeredem institui posse. Item, quòd hodie sine mentione libertatis potest quis haeres institui. Item, quòd libertas tacitè dari potest. Item, quòd proprium dicitur respectu nudæ proprietatis. Item, quòd opinio vnius doctoris quando est sulcita pluribus rationibus, attenditur cōtra opinionem plurium. Syl.

* d Haeredes instituere. Quasi dicat dominos intus in bonis suis facere. nam haeres, id est, dominus: vt infra de haered. qual. & diff. §. fin. ibi, pro haered. Item, idè dixi intus, quia tunc subintrat haeres in dominium rerum defuncti, ac si eadem persona esset: vt in auth. de iureiuran. à mori. §. primo. ibi, cum vtiq. & ff. quibus ex causis maio. l. cum miles. in fine primi resp. Accurs.

* Adde gloss. quæ hoc optimè declarat in l. omnium. C. de testa. secus tamen est in possessione. l. cum haeredes. ff. de acquir. poss. Syl.

A Non tamen est idè dominium, quòd erat penes defunctū: sed fingitur esse idem. Secus autē in possessione, quā volens perdere, & in alium transferre, statim perdit, & noua renascitur, statim q. est apprehensa: & intelligitur semper fuisse continuata, si iterum à nemine fuit occupata. Angel.

¶ a Per

* a Permissum est. scilicet, à iure.

N.A. * Seruos: Serui personam non habent, in qua ius dominij non consistat l. 82. §. ult. ff. de leg. 2. Itaque testamenti factio cum seruis, ex dominorum persona introducta est. l. 31. ff. h. tit.

* b Proprios. s. seruos.

* c Alienos. Sic ff. eo. l. non minus.

N.A. Non aliter. Quia personam à mortuo mutuari non poterant: Denique seruus heres institutus, à semetipso libertatem accipit. l. xij. §. 1. ff. de liber. & posthum.

* e Constitutio- ne. ut C. de ne. ser. hered. insti. l. cum quidam.

* e Eos. s. propios seruos.

* f Non per in- nouationē. Qua- si dicat, non in- duximus hoc de nouo, sed apud antiquos hoc idē dixerat At- tilicino, ut sub- iicit. Sed contra suprà quibus ex cau. ma. non li- cet. §. idēque iuris. ibi, Noua huma- nitatis, &c. Solu. iste Iustin. non inue- nit, sed rationem reddit, cum non sit verisimile, &c. ut ibi, vel aliter. Attili- cino placuit & Paulo, sed in legis ne- cessitatem non deduxerunt. sic & §. de test. §. sed neque hæres. Iustin. verò in legis necessitatem induxit: ut ex ipsa institutione liber esse videatur. Item, nunquid corrigitur, quod aliàs dicitur, scilicet, quod purè institutus, est sub conditione liber: quia expectatur conditionis euentus: ut ff. eo. l. seruus. §. j. & l. quoties. §. fin. & l. qui filio. §. j. Resp. non: quia illud locum habet, qd hic dicitur, quādo libertas nec est data expresse, nec fuit retardata: at ibi expresse fuit retardata.

* d I I I O. Quod autem dicitur in textu, ad Sabīnum, ad Plautium: sic sum est a, tā libe- ros homines, quā seruos t: & tā pro- prios^b, quā alie- nos^c. Proprios au- tem olim quidem secūdum plurium sentētiās* nō ali- tert, quā cum li- bertate rectē in- stituere licebat, hodie verò etiam sine libertate ex nostra cōstitutio- ne^d hæres eos^e instituere permis- sum est. Quod non per innouationē^f induximus: sed quoniam æquius erat, & Attilicino placuisse Paulus suis libris, quos tā ad Masurium Sa- binum, quā ad Plautium scripsit, refert. Proprius

accipe, Annotationes ad libros Sabinij, & Plautij.

* g Nudam proprietatem. Ut ille liber, & hæres necessarius sit: ut suprà cod. j. respon. sed tamen vsufruct. perinde

videtur ac si es- set seruus ad- huc: ut C. com- munia de ma. l. j. §. si autem proprietarius. I Nudam pro- prietatem. Ut proprius est ser- uus, in quo nu- dam propieta- tē habemus, sic vicissim dicitur alienus, in quo nudū vsufru- ctum habemus. ¶ Est tamen.

¶ Seruus accusa- tus de crimine a- dultērij commissi- cu o. Iam nā sua, nō potest ante sen- tentiā manumitti, nec ab ea heres institui. Accet.

¶ Est tamen ca- sus, in quo nec cū libertate vtiliter seruus à domina hæres instituitur: ut constitutione^h diuorum Seueri, & Antonini cauetur: cuiusⁱ verba hæc sunt^k. Seruum a- dultērio^l macula- tum^l*, non iure

innouandum. Item, qd mulier non po- test manumittere, aut instituere seruū secum adulterio maculatum. Syluest.

* h Constitutione. s. Græca, quam non habemus. Accurs.

* i Cuius. scilicet constitutionis.

* k Verba hæc sunt. quæ sequuntur.

* l Maculatum, id est, accusatum. Nam aliàs est in litera, accusatum: ut ff. eo. l. his verbis. §. interdum. vbi de verbo ad verbum sunt ista, quæ hic dicuntur: excepto quod non scribitur macula- tum ut hic, sed accusatum. similis ex- positio dicitur in libro Sapientia de Ioseph: Maculauerunt me impij. Et alibi in diuina scriptura: mendaces ostendit, qui maculauerunt eum, id est accusauerunt eum.

* Adultērio. Vel dic, maculatū, id est, N.A; damnatum, & peractum: Et ita emen- danda.

videretur ac si es- set seruus ad- huc: ut C. com- munia de ma. l. j. §. si autem proprietarius.

I Nudam pro- prietatem. Ut proprius est ser- uus, in quo nu- dam propieta- tē habemus, sic vicissim dicitur alienus, in quo nudū vsufru- ctum habemus. ¶ Est tamen.

C. de v. S. Sul- pitius Mutiam accusauerat, qd rem cum Mene- crate seruo suo habuisset. Dum iudicium pen- det, Mutia testa- mentum facit, & Menecratē hæ- redem scribit: quæro, an va- leat testamentū? minimè. Corn. Vibul.

* Not. qd pendē- te iudicio cri- minali, nihil est

* a tute
rij accu-
sati. D.

danda l. xlvj. ff. hoc tit. propter l. viij. C. de adulter. Causa legis est, ne servi ante finitam cognitionem, tormentis & quaestioni subtrahantur l. xij. ff. qui & a quib. Dic etiam, adulterio maculatum, id est in-

famatum, propter dominatam a Manumissum. s. videri: ut postea subiicit: & dic manumissum simpliciter, non institutum, & ex hoc infert, quod sequitur, & nec cum institutione fieri potest liber, ut subiicit: quare sequitur, Sc. Aret. § b Postulata. i. accusata de eo-

dem adulterio cum seruo proprio commissio, pro quo graviter punitur vterque: ut C. de muli. quae ser. pro. se iun. l. j. in pr. Quid, si cum extraneo commisit adulterium? Resp. nec tunc manumittitur vsque ad l. x. dies: ut C. de adul. l. iij. & ff. de adul. l. si postulaverit. §. iuber. [Adde, quia ratio est, quod eis manumissis non possunt torqueri ad probandum delictum. l. prospexit. ff. qui & a quib. Syl.] Item, quid, si adulterium tale commisit, non tamen accusatus adhuc? Resp. bene potest manumittere, sed in crimine laesae maiestatis est speciale, ut post commissum crimen tale, non possit manumittere, vel testari: ut C. ad leg. Iul. maiest. l. si. & ff. de dona. l. post contractum. & l. donationes. §. fin.

¶ Adde, quod hoc est verum, nisi maritus fecerit diuortium gratia accusandi. d. l. prospexit. §. fin. cum l. seq. ff. qui & a quibus. Syl.

¶ c Nullius momenti habeatur. Quia si valeret institutio, valeret libertatis datio: ut supra eod. j. resp. & supra quibus ex causis manumit. non lic. §. j. & ita nota argum. quod ubi aliquid prohibetur fieri directo, similiter & per obliquum prohibetur: sic ff. de condi. institut. l. quae sub conditione. §. sed si sub. ibi, sed est verius. Item argu. quod, cassato principali, cassatur quicquid sequitur ex eo, vel ex his. ut C. de legib. & constitutionibus. l. non dubium.

¶ Adde hoc verum, ubi est eadem ra-

tio. l. si is. C. de praed. minor. Item ubi causatum est quid ratione temporis. l. ij. & ibi glo. ff. de iut. pignor. Aduerte tamen, quia videbatur probari contrarium ex hoc text. quia institutio non sequitur ex libertate, sed potius libertas ex institutione, cum libertas sine ea esse possit: nisi respondeas, quod attenditur ordo intellectus, quod ad hoc videtur, ut institutio sequatur, requiratur libertas praecedens iacta, vel expressa. Syl.

¶ Alienus seruus etiam is intelligitur, in quo vsumfructum testator d

habet *.

Daui serui habebat. quæro, an possit eum instituere? quid adhuc dubitas cum etiam alienum prorsus instituere liceat? Et ad quem redit hereditas? ad proprietarium. Corn. Vib.

¶ Non quod nostrum non dicitur illud, in quo tantum habemus vsumfructum. Syluest.

¶ d Testator. Et ideo non potest cum eum libertate instituere: ut ff. eo. l. si alienum. in prin. Sed contradicit ad hunc §. ff. de bon. auctorit. iu. poss. l. in venditione. Sed certe quo ad alia est loco domini, non quo ad hoc, ut possit fieri liber. Sed cum alias manumissus esset a fructuario simpliciter sine institutione, erit tanquam liber, quandiu duraturus erat vsumfructus: ut C. commun. de manu. l. j. §. si autem fructuarius. Nunquid & hic seruus alienus haeres institutus erit tanquam liber, licet verè liber non sit? Respon. non, quia ex morte testatoris protinus erat futurus quasi liber, si valeret hoc, quod ageretur: ut argu. infra de haered. qual. & disse. in prin. Item, & tunc erat vsumfructus perdendus: ut §. de vusu. §. finitur. unde etiam sic esset, quasi liber, donec duraret vsumfructus: quia nisi duraret post mortem testantis, nihil valet talis institutio, ut sit liber, sed domino suo hereditatem quaerit: ut j. eod. §. alienus. Sed quid si erat vsumfructus in persona primi haeredis, vel etiam ulterius, quod potest: ut ff. quib. mod. vsumfru. amit. l. reperti. in prin. Respon-

tunc

nunc erit quasi liber toto illo tempore: ut in d. l. communia. de mal. l. 5. Sicutem fructuarius.

¶ Seruus autem. C. l. 1. Simo Daum seruum suum heredem instituit.

Dauus & liber,

& heres erit necessarius, id est, etiam inuitus cogetur hereditatem adire. Quid si ante mortem suam eum manumiserat: deinde in libertate fruentem heredem instituerit, eritne heres necessarius? minime. sed potestatem habet adiungere vel repudiare successionis. Quid si Simo cum Chremeti vendidit, & postea heredem instituat? In Chremetis erit voluntate ac manu suum, velint illum eam adire, necne. Corn. Vib.

¶ Not. quod manumissus in vita omnino remanet heres, sed voluntarius. Item, quod ubi duo requiruntur ad aliquem actum copulatiue, non sufficit alterum eorum. Item, quod per alienationem serui institui videtur reuocata voluntas dandi libertatem, non autem hereditatem. Item, quod quilibet dispositio quantumcunque pia in testamento facta potest reuocari. Syl.

¶ In eadem causa, id est, seruus eiusdem domini. Io. ut ff. si ex nox. cau. ag. l. 1. §. 1.

N.A. ¶ In eadem causa. Id est, in eadem familia. Vlpianus tit. 22. §. proprius.

¶ b. Liber. Nisi aliqua lex impediat libertatem: ut ff. cod. l. si non lex. ad fin. vel conditio: ut ff. cod. l. quoriet. §. fin. vel quia ex lege peruenit ad libertatem: ut ff. cod. l. testamento. ad fin. secundum Io. Item, si liber à seipso, nisi institutus fuerit ita: cum quis mihi heres erit, Stichus liber & heres esto. nam tunc à cohære accipit libertatem: ut ff. de acquir. h.

redit. l. ex parte. Item, & ignorans sit heres, & liber: ut ff. si cert. petat. l. eius qui.

¶ Suo arbitrio. Nam est heres necessarius.

re manumissus fuerit, suo arbitrio ¶ adire hereditatem potest: quia non sit heres ¶ necessarius, cum utrunque ¶ ex domini testamento non consequitur. Quod si alienatus fuerit, iussu noui domini ¶ adire hereditatem debet: & ea ratione per eum dominus sit heres. nam ipse alienatus, neque liber ¶, neque heres esse potest, etiam si cum libertate heres institutus fuerit. Destitisse ¶ enim à libertatis datione

cum: sed institutio potest habere effectum, ut hic: sed aliud in legatis, quæ adimuntur hoc ipso, quod alienantur serui: ut ff. de adi. leg. l. seruo cum libertate. & est ratio: quia in legato spectatur dies, quo cedit, an sit manumissus: ut ff. de adi. leg. ced. l. si post. §. si cum.

A D D I T O. Hæc ratio non est bona: quia siue inspiciamus diem cedentis legati. siue diem aditæ hereditatis: utroque casu reperitur alienus: unde quemadmodum etiam hereditas venit acquirenda nouo domino: ita & legatum. propterea noua redditur ratio: quia facilius legata reuocantur, quam hereditum institutio. l. ex parte. ff. de adimen. leg. cum enim facilius legata instituantur, facilius destruuntur: ut in auth. ex causa. C. de liber. præter. Christophor.

¶ Destitisse. Dominus seruum quem testamento manumiserat alienans, libertatem reuocasse intelligitur l. xlvij. ff. de cond. & demonstr.

¶ c. Vtrunque. id est, hereditatem, & libertatem. nam ut liber sit heres necessarius, hæc duo consequi debet ex testamento domini: ut ff. de h. er. qual. & differ. §. j.

¶ Vtrunque. N. A. ta, Necessarius heres is demum dicitur, qui domini testamento simul & hereditate, & libertate adeptus est. §. 1. infr. de h. er. qual.

¶ Iussu noui domini. Vide §. 3. sup. per quas perso. nob. adq. ¶ d. Neq; liber. Directe enim libertas in seruo alieno non potest habere locum.

2 Alienauit. scilicet alicui habenti
factionem testamenti: vt ff. eod. l. ser-
uum meum. in j. respon. & hoc nisi re-
dimatur ab eodem testatore qui eum
instituit, & postea eum alienauit. tunc
enim reuiuiscit

libertas: vt ff. de
manu. testam. l.
verum. & ff. eo.
l. quoties. §. fin.
& l. si non lex.
& l. penult.

3 Alien⁹ quoq;

Chre-
mes Daum Si-
monis seruum
hæredem insti-
tuit, cuius iussu
adibit hæredi-
tatem? Simonis.
Quid si Simo il-
lum Phædriz
vendidit, aut
Chremete viuo,
aut post eius
mortem, eiusq;
tamen Simonis
iussu Daus hæ-
reditatem adif-
set? Phædriz
iussu adire de-
bet. Quid si aut
Chremete viuo,
aut post eius
mortem, ante
aditionem tamen,
eum Simo ma-
numiserit? Ar-
bitratu suo nul-

lius imperio obnoxius. Corn. Vib.

4 Not. quod seruis iussu domini tem-
pore aditionis debet adire. Item, quod
si institutus seruus liber efficiatur, ni-
hilominus consequitur hæreditatem.
Syluest.

5 b Alienus. Qui sic institui potest, cum
liber erit, prius non: vt ff. de condi. in-
stit. l. seruus alienus. & l. quia.

N.A. 7 In eadem causa. In eiusdem domini
potestate Vipian. tit. 22. §. alienus in
fragm.

8 c Iussu. præcedente aditione: vt ff. de
acquir. hære. l. si qui mihi bona. §. ius-
sum: & ita domino quæritur. alijs si
seruus nolit adire (quod potest esse,
etiam domino iubente) non quærit: vt
eod. l. cum C. proponas.

ADDITIONE. Si tamen coactus ad-
eat, valet aditio. Sed pater, filia recu-
sante: item, monasterium monacho re-

cusante, adire, vel ante aditionem mor-
tuo testatore, possunt adire suo iure:
vt per Ang. Arer. hic.

9 d Post mortem eius. Etiam post ius-
sum eius antè, quàm tamen adiret: vt

ff. de acqu. hære.
l. Antistius. §. j.
Accurs.

10 e Noui domi-
ni. Hoc est enim
in hæreditate,
vt illi acquirat-
ur, qui tempo-
re aditionis est
dominus, vel si-
bi, si liber est

tunc: sed in le-
gato spectatur
dies cessionis: vt
si tempore mor-
tis legantis sit
meus: licet alie-
nem, tamen mi-
hi debeat legat-
um: vt ff. quã-
do dies leg. ce.
l. si post §. ij. &
ibi glo. in verb.
statim.

11 f Noui domini,
Nouus domini,
in cuius pote-
state est, ad eun-
dem hæreditatis
tempore l. vij.
ff. hoc tit.

12 g Suo arbi-
trio. Sic §. eo. §.
si verò. Accur.

13 h Seruus etiam
alienus post domi-
ni mortem & rectè

14 i Seruus etiam alienus.

Chremes ita scripsit, Daus
Simonis seruis post Simonis mortem
hæres meus esto: quæro, cum in bo-
nis nullius ante aditam hæreditatem
Daus sit, vtrum institutio valeat, ma-
ximè. Hæreditas enim nõ heredis futu-
ri, sed defuncti domini loco est. quod
vel ex eo intelligi. potest. Serui dem-
um institui possunt, quorũ domini etiam
possunt, institui. Iam verò posthumus
alienus institui non potest. finge Cor-
nelium defuncti seruum Erotem sibi
hæredem instituisse. Si Eros esset post-
humus seruus, institui nõ posset. At po-
test institui: ergo non posthumus, sed
defuncti vicem sustinet. Cor. Vib.

15 k Not. q. quis per alium consequitur,
quod per se ipsum non potest. Syl.

16 l Post domini mortem. Verba legis
sunt omnia, & secundum hoc planum
est,

et, vel testatoris: quia sic dicat, instituo
seruum heredem post mortem domi-
ni. & probatur hæc lect. ij. ff. eo l. qui
filio. j. respon. nec obstat, quod videat-
ur in diem fieri hæc institutio: vt j.
eo. s. heres. quia
incert^{us} est dies
mortis: vt ff. de
condi. & demō.
l. j. s. dies autē.
vnde valet & ff.
eo. l. in tempus.
in princip.

^a Testamenti
factio. s. passuē
non actiue: vt j.
de hær. quali. &
diffe. s. testamē-
ti. & iussio hæ-
redū spectatur,
si modō cū de-
functo fuit, licet
cū herede insti-
tuto nō sit testa-
menti factio: vt
ff. eo. l. seruus
hereditarius.

^b Nōdū. Bene
dico seruū hæ-

reditarium posse institui: quia non est
nullius, sed alicuius. s. hereditatis, quæ
vicem defuncti obinet.

^c Defuncti. Et est fortē ratio: quia
defunctus est certus quis fuerit, sed
non sic de herede: quia & si certus sit
institutus, poterit esse quod non adeat
hereditatē: quia potest desistere mul-
tia de causis: vt j. quibus mo. test. infir.
s. posteriore. & facit ad hunc. s. j. de
sup. ser. in princ. & ff. de acqui. re. dom.
l. in eodem. in fin. & l. seq.

^d Adde, quod quousque non aditur,
repræsentat personam defuncti, adita
autē heredis: & retro trahitur, itaque
singitur repræsentasse heredem à mor-
te defuncti. l. hæres quandoque. ff. de
acq. hær. vt dicit hic Aret. & hanc ra-
tionem gloss. sequuntur communiter
docti. hic. & in l. si is, qui pro empto-
re. in ult. no. ff. de usufr. Syl.

^e Defuncti. Vel hoc ait: Quia hereditas
iacens, vacans, nondum adita, seruorū,
ceterarumq; rerū omniū domina est. l.
j. s. j. ff. l. i. & defuncti locum obinet.
Itaque cum defuncto debet esse testa-
menti factio, non cum herede futuro.

^f Eius, qui in vtero est. Cum pro na-
to sit habendus, quo ad commodum: vt
ff. de sta. ho. l. qui in vtero. & ff. eo. l.
eius. in princ.

heres instituitur.
quia & cum hære-
ditariis seruis
est testamenti fa-
ctio ^a. Nondum ^b
enim adita hære-
ditas persone vicē
substituit, nō hære-
dis futuri, sed de-
functi ^c, cū etiam
eius, qui in vtero
est ^d, seruus rectē
hæres instituitur.
^e Seruus pro uni-
co extraneo insti-
tutus acquirit uni-
cuique pro parte
dominica. Aret.

^f Seruus autem plurium. ^g Stichus seruus erat Metelli, Manilij &
Fabij. Eum ego heredem institui. Tres
illi, quorum iussu meam Stichus adiuit
hereditatem, pro parte sui domini,

^h Seruus autem
plurium, cum qui-
bus ⁱ testamēti fa-
ctio est ab extra-
neo institutus ^j he-
res, unicuique domi-
norū, cuius iussus
adierit, pro portio-
net domini acqui-
rit hereditatem.

^k Illi, quos
voluit, facere
possumus.

^l Et vnum homi-
nē, & plures vsque
in infinitū ^m, quot
quis ⁿ heredes ve-
lit ^o facere, licet.

loc. l. verum. s. si seruo communi.

^g Iussu. dic quod sufficit vna iussio,
licet sint plures domini: vt ff. de acqui.
hær. l. seruus duorum.

^h Et vnum.

Quæro quem
ad numerum hæredes institui possunt?
numerus non est præscriptus. quare?
quammis multos, instituere tibi licebit.
Cor. vii.

Portione. Non pro virili, sed pro do-
minica parte. l. 67. de acqui. hær. N. A.
Itaque si seruus communis hæres in-
stitutus, cuius dominium non fuerit
æquale, acquiritur hereditas pro do-
minicis partibus.

ⁱ In infinitum. Quid ergo, si insti-
tuam omnes homines quicunque sunt
in mundo? Videtur nullum esse, cum
effectum habere non possit: puto ta-
men valere, vt hic, sed tamen non
poterit confirmari aditione, propter
nimiam difficultatem, vel impossibi-
litate.

^j Velit. Cum sua voluntas sit lex:
vt in authentica de nuptiis. s. dis-
ponat.

^k Hereditas. Quoniam in
plures partes solet hereditas diuidi,
commodissimum esset certa quædam
ac definita esse nomina, quibus pars
quævis hereditas designari posset. Ec-
cl. l. x.

meam heredi-
tatem partici-
pabunt. Corn.
Vibul.

^l Not. quod ca-
pacitas serui pē-
det à capacita-
te domini. Itē,
quod seruus in-
stitutus non o-
mnibus quærit
indistinctē: sed
præcipiētibz
tantum. Syl.

^m Cū quibus
dominis.

ⁿ Ab extra-
neo. Si verò ab
altero ex domi-
nis sit institu-
tus, acquiritur
ceteris sociis
hereditas: quod
dic: vt ff. pro

^o abest.

^p quæ-
rit.

^q quæ-
rit.

N. A.

Hæc si
non est
Aret.

Hereditas
institui
posset.

simul e-
minet, h-
minet

mundi.
Vetus.

res testa-
tori est
lex.

quæ igitur nomina constituta sunt? Assis nomina, quæ sunt numero totidem, quot vnciæ. Itaque si Pomponius duntaxat honoris suorum partem heredi suo velit relinquere, sic pronuntiet, Flavius hæredem meum ex vnciæ esse iubeo. si duas partes, dicet, Ex sextante, si tres, Ex quadrante, si quatuor, Ex triente, si quinquæ, Ex quincunce, si sex, Ex semisse, si septem, Ex septunce, si octo, Ex besse, si novem, Ex dodrante, si decem, Ex dextante, si

vndecim, Ex deunce, si duodecim, ac proinde totum, Ex asse. neque enim assis plures sunt partes. Quid autem, si pronuntiet, Flavius ex sextante mihi hæres esto, neque alium vllum instituat? Re vera tantum Flavius duas partes habere debet, proximus autem agnatus reliquas dece. sed quia regula est, Neminem ex parte testatum, ex parte intestatum esse: ideo Sextantis, aut aliter cuiusvis partis nomine totus as intelligitur. Idque apparet in milite: nam si miles ex sextante hæredem scriberet, qui ab intestato hæres esset, decem reliquas partes acciperet. propterea scilicet quod miles ex parte testatus, ex parte intestatus potest decedere. Cor. Vib.

¶ Not. divisionem assis. Item, quod distinctio, plerunque, facit regulam. Item, quod institutus in parte, non dato coherede habet totum. Item, neminem pro parte testatum, & pro parte intestatum decedere posse, nisi sit miles. Sylvest.

¶ a Plerunque. Ideo dicit plerunque, quia quandoque in plures: ut j. eod. §. si plures. quandoque in pauciores dividitur: ut infra eod. §. non autem.

¶ b Quæ. vnciæ simul collectæ.

N. A. ¶ Assis. Assis nomine appellatur omnes res solidae, quæ in partes dividitur: auctore Volusio Meriano. Vide l. 50. §. 2. ff. hoc titulo.

¶ c Appellatione. i. significatione.

¶ d Hæ partes. infra posita, in quantitatibus differentes, vel dic melius, hæ partes, Quæ xij. ad partes redactæ. est enim

ad superiora facienda relatio.

¶ e Sescunx. id est, vnciæ & dimidia: ut ff. de inoffic. testam. l. Papinianus. §. quoniam autem quarta. in fin. Sed quarta non posuit nomē, quod vnciam

erit) distribui.

¶ Hæreditas plerunque dividitur in duodecim vncias, quæ assista-
pellatione continentur. Habent autem & hæ partes propria nomina ab vnciæ usque ad assem, ut putā hæc: sescunx, &

signaret? Resp. quia plura sunt negotia, quam vocabula: ut ff. de præscr. ver. l. natura. [Adde, satis promissæ, dum dixit assisem dividi in xij. vncias, quælibet enim pars, & sic pars vna, vnciæ dicitur. Sylu.] Et nota, quod primum, & secundum, & tertium, & quar-

tum nomen interpretationem sumit, ex eo, quod quoriam designat hereditatis portionem. Sescunx enim dicitur quasi semiuncia & vnciæ. & est tertia eius litera scilicet s non x. sextas, quia sextam partem signat. i. duas vncias. Quadrans, quia quartam: & ita tres vncias signat. Triēs, quia tertiā partem, & ita quatuor vncias signat. Sequētia vero nomina etymologiā habent ex eo, quod certum numerum vnciarum signant. Dicitur enim quincunx, non quia quintam partem habet: sed quia quinquæ denotat vncias. Semis, quia sex: & sic de singulis per ordinem. [Adde veram etymologiam & derivationem horum nominum per M. Varro-
nem libr. v. ling. Latine, ubi melius declarat, & dicitur infra. Sylvest.] Item not. quod non omnes vnciæ, quæ signantur per ista nomina, continentur in asse: licet hoc innui videatur. sic enim contineret as lxxviii. vncias & dimidiam. Ideo autem ponit hæc partes: quia quælibet potest in asse contineri. hac ratione, & homo dicitur risibilis: & actio legis Aquiliæ pœnalis dicitur: ut infra ad leg. Aquil. §. his verbis. Item not. ista tria nomina As, Pōdus, Libra, idem significare. Itē, quandoque as ponitur pro obolo: unde illud, Nōne duō passerēs asse veniunt? Unde versus, As, obolus, pondus, as est possessio tota, id est, hæreditas: ut hic. sed & pōdus, large dicitur omne, quod est in statera possum. sed hic stricte accipitur pro pondere xij. vnciarum. unde dupondium, quasi duplex pon-

das, scilicet xxiiij. vnciarum. vt infra
cod. 5. & si plures. & facit ad hunc §. ff.
cod. l. seruum meum. §. fin.

ADDITIO. Vox sescunx abundat
in quibusdam codicibus: itaque ver-
tente Theophi-

lum, neque ad
rem pertinere,
Acmyl. Ferret.
tradit. Antonius
verò Aug. lib. ij.
ca. viij. à Tusco
lib. abesse affir-
mat. & secuncia
dicendum, au-
ctore Metiano,
nò sescunx, quod
nomen ab Ac-
cursianis dictū
putat.

§ a Sextans. id
est, duæ vnciæ,
quali sexta pars
assis.

§ b Quadrans.
id est, tres vnciæ,
quali quarta
pars assis.

§ Triens. id est,
quatuor vnciæ,
quali tertia pars
assis.

§ d Quincunx.
id est, quinque
vnciæ.

§ e Semis. i. sex
vnciæ: scilicet,
dimidium assis.

§ f Septunx. i. septem vnciæ.

§ g Bes. id est, octo. vt olim des, quasi
dempto triente.

§ h Dodrans. id est, nouem. quasi dem-
pto quadrante.

§ i Dextans. i. x. quasi dempto sextante.

§ k Deunx. i. xj. quasi dempta vncia.

N. A. § Non oportet. Nomine non oportet,
sed re certè oportet. Nominibus abuti
licet, sed quamuis plures aut pauciores
sint partes, tamen vi ipsa, & tacito iu-
re ad numerum XII. rediguntur. l. 13.
ff. hoc titulo.

§ l As. id est, duodecim.

§ m Totus as. Nā in totum presumitur
iussisse defunctus, cūm aliū non in-
stituit: vt hic, & ff. cod. l. interdum. §. j.
Idem quoque presumitur in milite: vt
C. de test. mil. l. iij. §. nam nisi, quod hic
sequitur, non ad superius prox. respō-
sum, sed ad hoc, quod sequitur. refer-
tur. In quoque enim, &c. Sed si miles se-

cit testamentum in castrensibus, po-
test decedere intestatus in paganis:
vt Codice de testamento milit. lege
secunda.

§ Testatus. Quia testamentum est dis-

test quis in quot-
cunque^p voluerit
plurimas vncias
suam hereditatem
diuidere.

§ Qui partibus nō
designatis heredes
scripti sunt, & quis
portionib⁹ scripti
videntur: qui verò
iam aliquot in cer-
tis partibus insti-
tutis, simpliciter
instituuntur, quot-
quot sint in resi-
duo assis heredes
sūt: asse autē toto
distributo, qui sine
partib⁹ scripti sūt
semissem heredi-
tatis consequuntur.

§ Si plures insti-
tuuntur^h heredes:
ita demum in hoc
casu^h partiū distri-

toto quo ad totū: vt ff. fa. ercisc. l. in hoc
iudicio. Arg. contra ff. de pact. l. iuris-
gentium. §. adeo. & §. sequi. & facit ad
hunc §. ff. de reg. iur. l. in testamentis.

ADDITIO. Et melius. l. ius nostrū.
cod. tit. Et procedit iste text. indistin-
ctē, siue simpliciter sit facta institutio
in re certa, vel parte de reliquo non
facta mentione: siue dixerit testator in
residuo se velle intestatum decedere.
Ioan. Fab. & Angel. Arer.

§ o Nisi sit miles. Nā miles bene potest
pro parte testatus decedere, & pro par-
te intestatus: vt C. de testa. mil. l. ij.

§ p Quotcūq; Et facit ff. co. l. interdū. §.
paterfamilias. & l. se. vsq; ad l. ex facto.

§ Si plures. C. A S V S. Licinius duo-
decim heredes instituit, neque par-
tes vllas nominauit. Omnes & quabi-
liter ex vncia sunt heredes. Quid si
lex instituit? omnes & quabiliter ex
sextante. denique non præsinitis parti-

positio de hæ-
reditate, quæ est
vniuersitas, cā-
que indiuidua.
l. 8. ff. de rei vin-
dic. l. 1. §. 2. si
pars har. per.

Quæ de causa
vnius hominis
duæ non pos-
sunt heredita-
tes intelligi. l.
30. §. de ex-
cul. l. 141. §. pri-
mo. ff. de reg-
iur.

§ n Intestatus
decedere. Imò
videtur quodd
sic: vt ff. de inof-
test. l. nam & si
parētib⁹. §. pe.
& si. quæ est cō-
trā. Sed hoc ve-
rum ab initio:
sed ex post facto
potest: vt Cod-
de inoff. testam.
l. cum duobus.

Et not. hic idem
iuris non esse
in parte quo ad
partē, q̄ est in
toto quo ad totū: vt ff. fa. ercisc. l. in hoc
iudicio. Arg. contra ff. de pact. l. iuris-
gentium. §. adeo. & §. sequi. & facit ad
hunc §. ff. de reg. iur. l. in testamentis.

N A.

• quan-
tas sunt
que.

• consti-
tuuntur
ita.
• ab hunc.

bus, quales data intelliguntur. Quid, si sic dixerit, *Mauius, Titius, Antonius, ex sextante quisque hæres esto. præterea Cecilius hæres esto?* Sic, cui pars definita non est, reliquas omnes, nimirum sex obtine-

bit. Quid autem si plures sine parte nominati, puta *Cacilius, Flavius, Cornelius* hæredes sunt? Sine cedunt ex æquis partibus in reliquo semisse.

Quid verò si duodecim ex vi etia instituerit, deinde decimū tertium sine parte? Decimus tertius semissem, duodecim alij alium semissem tantum consequentur. neque refert quo in loco scriptus sit, an primo, an medio, an ultimo. *Cor. Vib.*

¶ *Not.* quod aliquibus vocatis simpliciter, intelligitur vocari æqualiter. *Sylu.*

¶ *a* Distributio.

i. assignatio partium: quam, si partem velit testator quemlibet habere.

¶ *b* Ex æquis partibus. Facit ff. *cod. l. quoties 5. hæres.*

N.A. ¶ Nullis partibus. Quia non pares cuiusque parte esse vult, eas cuique definit. *l. 9. §. 3. ff. hoc tit.*

N.A. ¶ Ex ea parte. Quasi relictam partem ei qui reliquas erat, reliquerit. *l. 17. ff. hoc tit.*

¶ *c* Hæres sit. Eadem est ratio in dupondio, ut ff. *eo. l. item quod Sabinius. & j. eo. 6.* & si plures. Item hoc est verum, si testator non ignorat, ut ff. *cod. l. quo loco. §. j. quæ ad contra.*

¶ *d* In dimidiā partem. Aliter enim si assē expleto scripsit, ex reliqua parte hæres esto: tunc enim cum nihil reliquum sit, ex nulla parte hæres institutus esset, ut ff. *eo. l. item quod Sabinius. §. unde. vers. sed si assē.*

¶ Dimidiū. Aut ergo dimidiā: ut N.A. eorum cuique quibus definitæ partes sunt, pro rata parte decreascent. *l. 13. §. j. ff. hoc titulo.*

¶ *e* Vocantur. s. illi, qui erant instituti in tota hereditate partibus expressis.

¶ *f* Omnes. qui erant instituti, sine partibus.

¶ *g* Nec interest. Hoc refertur non ad proximum casum: sed ad superiorem. scilicet, quando pars vacat: idem tamen in secundo: sed non haberet locū ratio quæ redditur. Ea enim, scilicet, vel dic quod ad proximum. & itam cum sic sit institutio intelligitur pars vacaret & facit ad hoc. ff. *cod. l. quo loco. j. respons.*

¶ Pars hereditatis per testatorem non distributa, accrescit hæredibus proportionibus hereditariis. Itē, e contra si testator plus distribuit, quā sit in hereditate: tunc enim cuiuslibet hereditum decreascent pro rata. *Arret.*

¶ Videamus ^h, si

certis partibus, puta ex quadrante singulos. Quid fiet de eo quadrante qui superest? Accrescet illis ipsis, & pro tribus partibus habebunt quatuor. Quid ex contrario? *Mauius* quatuor hæredes scripsit ex vi singulos. Atqui tres tantum in assē sunt trientes, quid fiet? ita decreascent singulis, ut tres tantum singuli, partes habeant. id est, unusquisque quadrantem. *Cor. Vibul.*

¶ *h* Videamus, ut ff. *eo. l. interdum. §. paterfamilias. usque in finem legis.*

¶ *i* Et si plures vnciæ. *¶ A. §. v. Flavius* heredes ita scripsit, *Gaius* quinq; partes habeat, *Titius* sex, *Liuius* octo, *Sextilius* præterea mihi hæres esto, ecce vnciam assē, siue pondo superatum: & ad duos asses, siue duo pondo ferē propinquum est. quæ ex parte *Sextilius* erit hæres? Hereditas in dupondio, id est, duo pondo, siue duos asses dividetur.

ter. habebitque Sestius reliquas partes. id est, quinque uncias. Duo sequentes 33. nihil habent obscuritatis. Cor. VI.

N.A. Tertiis partibus. Id est, singulis ex triente: vel trientibus, siue quatuor vnciis.

N.A. Quarta parte. Id est, quadrante.

¶ a Dupondio.

Dicitur autem

dupondium, pō-

dus, siue hereditas, in xxviij.

vnciis diuisa.

¶ sic enim pōdus dicitur ea, quæ

in xij. diuidi-

tur, & tripon-

dium, quod in

xxvj. & quadri-

pondium quod

in xlviii. & sic

de singulis.

A D D I T O.

Dupondius ex

duo, & pondo

dicitur. pondo

autem. idem

est, quod as.

Dupondius e-

nim, ut ait Var-

ro, duos asses

pendebat.

pars aliqua vacet,

nec tamē quisquā

siue parte sit heres

institutus, quid iu-

ris sit: veluti si tres

ex quartis parti-

b^{us} heredes scripti

sunt. Et cōstat va-

cantē partē singulis

tacitē pro heredi-

taria parte accede-

re: & perinde ha-

beri ac si ex tertiis

partibus heredes

scripti essent: Et ex

diuerso, si plures

heredes scripti in

portionib^{us} sint, ta-

citē singulis decre-

scere: ut si (verbi

gratia) quatuor ex

tertiis partibus he-

† Dupondio. Duo pondo, siue duo assēs. Ergo, si primus ex bestē, secundus ex femine scriptus est, tertius indefi-

nite scriptus, dextrantem habebit: quum,

videlicet, ad alterum assē com-

plendum requi-

ritur: ut eadem

ratio in dupō-

dio, quæ in asse

seruetur. l. i. ff. as.

hoc titulo.

¶ Idemque ex

ist. quod dixi-

mus, si quis ex-

pleto asse fuit

institutus heres

in dimidiam vo-

catur: vel non

expleto asse in

vacantem partē

vocatur: ut s. e.

s. partib^{us} autē.

vel transcendē-

te in vacantem

vsque ad dupō-

dium: ut s. pro-

xi. respon. Idem

est, etiam si du-

pondius sit ex-

pletus. Sed con-

tra ff. eo. l. item

quod sabinus.

in si. l. vbi dicit,

expleto dupon-

dio institutum non habere partem va-

cantem vsque ad tripondiū. Sed certē,

imō dicitur, quod sic rectē illa litera intel-

ligitur: & ita concordat. Item videtur

contra ff. eo. l. ex vnciis. vj. Sed certe,

& illa est concordantia, si rectē ibi fiat

computatio vnciarum. Sed magis vide-

tur contra. C. de legat. l. cum questio.

vbi dicit non fieri transitū ad dupon-

dium, vel tripondiū: sed tantū vide-

tur adimi primo, quantum conferitur

secundo. Sed distingue aut voluit testa-

tor excedere assē, vel dupondium

quod potest, ut s. eo. s. non autē. & ita

hic intelligitur. Aut noluit: & tunc ha-

beat locū lex contraria. Item & tunc,

quando dubium, quæ est cōtra. [Adde,

quod hæc solutio communiter approba-

tur: ut dicit Iasius d. l. cum questio. in

j. parte glo. Et pro resolutione dic, quod

aut testator voluit ad dupondium transi-

re, & sic transitus, ut hic: aut noluit,

& hoc constat & non fit. d. l. cum ques-

tio aut sumus in dubio, & attenditur

coniectura: quibus deficientibus non

presumitur voluisse transire: sed quā-

Omnes indefinitæ; & tunc æquales intelliguntur.

Aliquid assē deest: tum id quod deest, in eos qui indefinitē institu- ti sunt, æqualiter diuiditur.

Nihil assē deest indefinitē institu- ti semel aliis detrahunt, atque inter se distri- buunt.

As superatus est: indefinitē institu- ti, quod dupondio deest, habebunt.

Omnes definitæ sunt: ac tunc si quid assē deest, vnticūque pro rata parte adcreuit, si superatus sit, pro rata parte decreuit.

Partes hereditatis sunt, aut.

Partim definitæ, partim indefinitæ si in partibus definitis.

cum dedit secundo, adnere à primo. d. l. cum quæstio. Syl. Alij dicunt hanc corrigi per illam. Accurs.

A D D I T O. Adverte diligenter, quod si nominatim assem explevit, videtur

transire ad dupondium, aliàs non: vel l. qui nō militabat. §. si filius. ff. eo. Et de effectu an fiat transitus ad dupondium, vel nō: vide Ioan. Fab. hic, qui infert, quod si Papa ex certa scientia provideat duobus de eadem prębenda: quod uterque admittatur. extra. de rescript. c. duobus. in si. lib. vj.

N. A. Expletus. Id est, exsuperatus, ut eadem ratio in tripondio, quæ in asse servetur. Ergo cum as superatus est, & vnus indefinitè instituitur, res ad vnum assem ita reuocanda est, ut partis sue dimidium vnicuique relinquatur tantum: cum autem dupondius, pars tertia: cum tres, siue tripondius, pars quarta.

Renocantur. Hereditas enim non ideo augetur, quod in plures diuiditur vncias, sicut nec libra, licet per solidū vel alium numerum diuidatur: & ideo quotam partem quis debet habere in dupondio, totam potest partem habere de asse: ut hic, & ff. eodem. l. ex vnciis.

N. A. Sub conditione. Quia existente conditione retrahitur institutio, ut heres statim à mortis tempore fuisse intelligatur. l. 54. de adq. hered. Deficiente statim defunctus intestato decessisse intelligitur. d. l. 54. Notandum autem, filium iure civili institui sub conditione heredem non posse, extraneum vero posse. d. l. 3. ff. hoc tit.

Ex certo tempore. Sed in diem incertum, quis potest institui heres, puta cum ipse poterit capere ex testamen-

to, vel cum ipse morietur: vel cum Titius morietur: ut ff. eodem. l. in tempus. & l. qui filio. primo respon. & ff. de liber. & posthu. l. filius à patre. primo respon. & Cod. eodem. l. extraneū.

**POST QVIN-
QVENNIVM,
QVAM MO-
RIAR:** vel, **EX
CALIBNDIS
ILLIS:** vel **V-
QVE AD CA-
LENDAS** illas heres esto. Denique diem adiectū haberi pro supernacuo placet: & perinde esse, ac si purè heres institutus esset.

Impossibilis cōditio adiecta institutioni, legato, vel fideicommissio vitatur, ut positioe pura remanent.

Impossibilis cōditio, in institu-

poss. l. 193. ff. de reg. iur. Non ex intervallo, sed ex ipso moriendi momento intelligitur, quod vitę attribuitur, quasi hereditas per manus heredi tradatur. l. 3. §. j. de neg. gest. Hinc heredis familia, ex die mortis testatoris, sunctta. l. 18. §. vlti. de stipul. sermor.

Ad certum tempus. Quia qui semel heres fuit, heres esse desinit. l. 7. ff. de minor. Tacitè tamen, ex æquo & bono diem recipit: veluti cum capere poterit, cum morieris. l. 33. ff. de vul. & pup. & l. 9. ff. hoc tit.

Impossibilis conditio. Tribus modis potest dici conditio impossibilis. Vel de natura: ut si cælum digito tingerit, heres esto: ut infra de iur. stipul. §. si impossibilis. [Adde, quod hoc est, verum, nisi cōdictio sit de preterito vel de presenti: tunc enim vitatur dispositio. l. ij. ff. de hære. instit. que tamen reputatur impossibilis. l. vetum. ff. de regul. iur. Sylu.] Item de iure: ut si

Miles autē potest etiā extraneum ex certo tempore, vel in certum tempus instituire: ut ff. de militari testam. l. miles. & facit ad hunc §. ff. eod. l. hære. reditas. argumētum tamen est contra. ff. de regul. iur. l. actus. sed ibi non loquitur de hoc actu, scilicet factionis testamēti: vnde interpretandum est, ut magis valeat, quam pereat, ut ff. de reg. iur. l. quonies.

Ex certo tempore. Quia hereditas est successio, & que nō interrupta, sed continua. d. l. 54. & l. 13. §. 3. ff. de adquiren.

* dicitur
q. 6.

N. A.

N. A.

* cōditio
impossi-
bilis, si
vitetur

patrē ab hostibus non redemeris, vel similis. nam hoc facere nos non posse praesumimus: ut ff. de condit. instituti. l. conditiones: in glossa j. & l. filius. & in his duabus habet locum iste. s. impossibilis. Adde hoc verū, quando lex non resistit, secus si lex non assistat, ut in captatoria institutione: tunc enim vitiat. l. si quis Semprio. ff. de co. Sylu. Item de facto: ut si montem aureū dederis, hæres esto. Et hoc casu non valet institutio, vel libertas: cum nec animus dandi fuerit, iuris praesumptione: ut ff. de statu libe. l. cum heres. s. j. Itē est quaedam quarta impossibilitas propter perplexitatem, quae vitiat: ut hæc, si Titius hæres erit, Si

tionib⁹, & legatis, necnon in fideicommissis, & libertatibus, pro non scripta habetur.

¶ Ad veritatē copulatur requiritur implementum verūque partis. Ad veritatem verō alternativae sufficit veritas alterius.

¶ Si plures conditiones in institutionibus adscriptae sunt, si quidē coniunctim: ut puta, SI ILLVD ET ILLVD

hæres esto: ut ff. de conditionibus instituti. l. si Titius. quæ lex est huic contra. Sed certē hic de impossibilitate naturæ dicitur: ut ff. de inutilibus stipulationibus. s. si impossibilis. Sed certē idem videtur in primis duabus, puta, quod vitietur institutio: ut ff. de legatis. s. fin. in gloss. impossibilia. quæ est contra. Sed solue, ut ibi. Item, facit ff. de legatis primo. l. si milii. s. j. & ff. de condi. instituti. l. j.

¶ Pro non scripta. Sed cur secus in contractibus, ubi vitiat contractum impossibilitas: ut ff. de nupt. stip. s. si impossibilis. & ff. de act. & ob. l. non solum? Resp. hoc solum est favore ultimæ voluntatis,

¶ Si plures. ¶ Differentiam ponit ante copulativam Et: & disiunctivam, Aut. Nam si dixi, Cor. hæres esto, si Pompeius Mithridatem vicerit, & in triumphum duxerit. Cor. hæres esse non poterit, nisi utrumque acciderit. quod si dixi, Aurelius hæres esto, si Pompeius ducat in triumphum Mithridatem, aut Tigranem: satis est si

alterutrum euenierit. Sequens s. lucet per se plus satis, neque interpretationem desiderat. Cor. Vib.

¶ Si plures. Si conditiones coniunctae sint, impleri omnes oportet: sin disiunctae, vnā imple-

FACTVM FV-
ERIT. omnibus
parendū est si se-
paratim: veluti,
SI ILLVD,
AVT ILLVD
FACTVM E-
RIT: cuilibet con-
ditioni obtempe-
rari satis est.

¶ Etiam, per. ut
ignotus, & quem
testator nunquam
vidit, potest institu-
i. Accur.

¶ Ij, quos nunquā
testator vidit, hæ-
redes institui pos-
sunt: veluti si fra-
tris filios peregri-

tae pluribus institutionibus in perso-
na vnus. quo casu prima purificata,
non est expectanda purificatio alteri-
us: quia iam est hæres pro rata: &
consequitur reliquum iure accrescen-
di. Syl.

¶ Si separatim. Ita est, sub disiunctivae
coniunctione. Idem in legato serva-
tur, quod hic in institutione dicitur.
Sed si in diuersis partibus testamen-
ti inferatur, non summa debet obtem-
perari. Sed in libertate directā cui-
bet obtemperari sufficit: ut ff. de con-
dit. & demon. l. si sub diuersis. in fidei-
commissaria nouissima: ut ff. de con-
dit. & demon. l. per fidelcommissum. &
l. quod traditum. secundum Ioann. Et
facit ad hunc s. ff. de verb. oblig. l. si ita
quis stipuletur.

¶ Adde, hoc verum in legatis, ut no-
uissima pareatur: sed in institutioni-
bus alteri sufficit parere. Ita conclu-
dunt hic omnes. Syl.

¶ d Fratris filios. Veleiam suos ser-
uos, vel quemcunque alium. ut Co. co.
l. extraneum.

2 Peregrinantes. Aliis peregrinatos: putā quia visitat limina sancti Iacobi, vel sancti Petri. aliud si esset peregrinus, i. deportatus: tūc enim institui non potest: vt C. eo. l. j. quæ est huic contra. & ff. eo. l. sed &

• *peregrinatio.*

si in cōditione. s. solemus. Itē, sunt & alij qui non possunt institui heredes, vel habere cōmodū ex testamento: quos not. i. de le. s. legari.

N.A. Ignorans. Aliud est igitur incertum, aliud ignotum instituire. Incertū, veluti: qui primus ad meū sup. n. venerit: quia certum consilium debet esse testantis, non valet. Vlpianus in fragm. tit. 22. Ignotus autem certus esse potest. l. ho. Cod. hoc tit.

nātesa *, ignorāsi qui essent, heredes instituerit. Ignorantia enim testantis inutilem institutionem nō facit.

TITV. XV.

DE VVLGARI SUBSTITUTIONE.

¶ Potest quis plures gradus heredū facere: & in subsidium substituere sequum necessarium heredem.

¶ Est autē substitutio, vt Caius in

nus hereditatem repudiet? Potest ne alterum ei substituere? Potest etiam in infinitum, si Pomponius heres non sit Cæcilius esto: si Cæcilius non sit, Metellius: & sic deinceps. imō

verō etiam ad extremū. si veretur ne omnes hereditatem repudiet, seruum suum necessariū heredem substituere poterit. Cor. vii.

¶ Not. ex hoc textu, formam substitutionis vulg. Itē, quod q̄s plures heredū gradus facere potest. Syl.

¶ Substitutio, est secundi heredis institutio. l. 42. s. Lucius. ff. hoc tit. vel sic. est secunda institutio in prioris deficientis subsidium comparata, hoc modo: Si institutus heres non erit,

N.A.

instit. definit, heredis secundo gradū, vel deinceps institutio. substituitur enim res rei quæ in locum gradūq̄ alterius substituitur. Vulgaris substitutio est, quæ vulgō & premittitur quibus hereditibus tam puberibus, quā liberis impub. tribus fieri solet: sub cōditione, Si heres prioris gradū institutus non erit.

¶ Potest autem quis in testa-

ille heres esto. Inueniuntur sunt autem substitutiones sustinendorum testamentorum causa: Ne videlicet, qui testati essent, intestati decederent, & exitum facerent. Vnde triplex effectus sequitur: vt impediantur legitimæ successionis caduca, & ius aderescendi. Caduca, in silium cadebant, si institutus capax non esset, veluti cælebs. ius aderescendi est, cum deficientis pars alteri aditū aderescit. Pars enim paribus accedit. Porro substitutio nis duo sunt casus: prior delatæ tantū, alter delatæ & adquisitæ hereditatis. l. 8. C. de impub. & al. Si primus heres non erit, secundus heres esto. Si filius meus heres non erit, & intra pubertatem decesserit, secundus ei heres esto. Per primum casum, testator sibi heredem instituit: per secundum, non sibi, sed alio. Prior dicitur vulgaris, quia visitatum, & privilegiatum est, vt quis sibi heredem instituat. Paterfamilias, vt super familia, pecuniaq̄; legasset, ita i' ei esto. Nō dixit super aliena. Nā de aliena pecunia testari non licet. l. cū pater. 77. s. manda. ff. de leg. 3. l. 13. Cod. de testam.

Posterior

DE VVLGARI SUBSTITUTIONE.

Supra dictū est de institutionibus primis: vt s. eo. ti. s. j. Nunc de secundis: quæ substitutiones dicuntur, siue primo gradu fiant, siue alio: vt i. eodem. in princ. Et quia vulgaris est magis cōmunis, quia & à quolibet, & cui liber fieri potest: ideo de ea vulgari premittit. Accursius.

¶ Potest. Totus iste titulus diuiditur in quatuor partes. Primò ponit, quod cui libet liberum est facere pluralitatē gradū heredum. Secundò, quod loco vnius instituti possunt plures substitui, & contra. Tertiò, quando partes sunt in institutione expressæ, & non in substitutione. Quartò, quando seruus alienus, vt paterfamilias instituitur. Secūda ibi, Et plures. Tertia ibi, Et si ex disparibus. Quarta ibi, Si seruum. Et not. quod illud principium textus, cum s. j. habetur serē sub eadem forma verborum in l. potest. ff. de vulg. & pupil. substit.

¶ Titias heredem scripsit Pomponium, sed veretur, ne Pompo-

Posterior pupillaris dicitur: quia vulgare non est, imo inusitatum, ut alteri, eiq; qui sui iuris & paterfam. est, heredem instituamus. Pupillus non est filiusfam. sed paterfam. l. pupillus. ff. de verb. signif.

a In testamento. In alia autem voluntate, quam in testamento, ut in codicillis, vel aliqua alia non fit. l. huiusmodi substitutio, ut directo valeat, sicut nec institutio fieri potest: ut infra de codi. §. pe. & Co. de co. l. h. reditatem. fit tamen in codicillis ex certa scientia: ut per fideicommissum saltem directo

substitutus per h. c. verba, substituo, admittatur: ut ff. ad Treb. l. Scauola. respon. nisi testator putaret se facere testamentum, & facere codicillos non destinaasset, licet posset. Cum tunc substitutus in his, nec directo, nec per fideicommissum amitteretur, licet posset. C. de codi. l. fin. §. illud quoque. ff. de codi. l. potest.

b Gratus. quod ita se habet communis opinio in l. Scauola. §. allega. & in l. verbis civilibus. ff. de cod. de vulga. Et dic prae sumi voluisse testari quando in sua dispositione adest institutio, vel exhereditatio, quae non sunt in codicillis: aliis praesumitur voluisse codicillari, ut per Aretinum & alios hic. Sylu.

c Gradus. Ad similitudinem enim graduum sic dicuntur, qui faciunt scilicet & dicitur gradus consanguinitatis. ut ff. de grad. l. iurisconsultus. §. gradus.

d Gradus heredum dicimus, ut cognatorum: quod remotior in locum propioris deficientis iure datur, & a testatore substituitur. E. B.

ii. A. Plures gradus. Institutionis unus est gradus, substitutionis plures esse possunt. Substitui enim potest substituto, tertio & quarto gradu, & in infinitum. Sed ad intellectum secundi renocantur, quia deficiente secundo, tertius fit secundus. l. 36. ff. hoc ritu. §.

e In quantum id est. Quot.

f Substituere. scilicet potest.

g Nouissimo. id est, ultimo: sic §. de susp. tu. §. nouissime. Sed nunquid in alio nisi in ultimo, fieri potest? Resp. no.

h Possunt plures in locum vnus, & vnus in locum plurium: & singulis singulis, vel omnes inuicem substitui. Aretinus.

i Et plures in vnus locum possunt substitui: vel vnus in plurium, vel singuli in singulorum, vel inuicem ipsi qui heredes instituti sunt.

cum enim ipse seruus omnino esse heres compellatur: ut hic subiecit. & j. de here. quali. & diste. §. j. pater alius, qui esset ei substitutus, non admittit: ut Co. eo. de impube. & ali. substit. l. post aditam.

k Et sic licet datio substituti vulgaris tollat suam in filio, non tamen tollit necessitatem in seruo: & intelligitur tunc col-

lata substitutio in casu impotencie. Ang.

m Vel. Pro saltem.

n Necessarium. Vide supra ad tit. 6. N. A. lib. 1. & ad titulum de hered. instit. lib. 2.

o Instituire. Imò substituere, l. 162. ff. N. A. de verb. signif. Sed substitutio etiam institutio est. itaque appellatur. l. 26. ff. si quis omis. caus. testam.

p Et plures. Hortensius sic scripsit, Papyrius heres esto: si nolit, esto Cornelius. valene vnus vni substitutio? valet. quid, si sic, Papyrius heres esto. si nolit, Corneli? & Sestius sit. valene? valet. Quid, si ex contrario pluribus vnus substituitur, aut plures pluribus: valebit. Quid verò, si inuicem substituti sint? hoc modo: Papyrius ex semisse heres esto: Cornelius ite ex semisse. Quod si nolit esse Papyrius esto in eius semisse Cornelius. sin verò non adierit Cornelius, Papyrius in ei? partem succedito: valet substitutio. C. viii.

q Not. formam substitutionis reciproca. Sylu.

r Vel vnus. scilicet, substitui potest in locum plurium.

s Inuicem. Sic l. tit. j. §. substituitur. & per talia verba fit substitutio compendiosa.

t Inuicem. Quae substitutio modo mutua, N. A. modo reciproca dicitur. l. 1. ff. hoc ritu.

u Ipsi, scilicet possunt substitui.

¶ Et si ex disparibus. C. A. S. V. S. Celsus herede Titium instituerat ex herede Flavianum ex triete. deinde eos invicem substituerat. nunc accidit, ut Titius repudiaret hereditatem. quæro, an Flavius totum hereditatem accepturus sit, an trientem tantum? Immo hereditatem universam. C. V. lib.

¶ a Disparibus partibus. Puta unum in sex uncias, alium in quatuor, alium in duas institutionum ponas: nam si non adeat institutus in sex uncias, quatuor accrescunt habenti quatuor, & dux habenti duas: ut hic, & ff. eod. l. si in testamento. & l. si plures. & C. eo. l. j.

N. A. ¶ Eas partes. Quia tacite repetitur intelliguntur. l. j. C. de impu. & al. l. 5.

l. 8. l. 24. ff. hoc tit. Denique vltimam est, ut tacite repetitiones intelligatur, ut expressa in institutione, censeantur repetita in substitutione. l. Latinus. 83. de leg. 1. l. Iulia. 77. de condit. & demonstr.

¶ b Expressit. Contra. ff. ad Trebel. l. quoties. & l. nonnunquam. sed hic loquitur, cum non expressit propria nominam: nam ex æquis partibus substitutos dare iussit.

¶ Sed si Instituto. C. A. S. V. S. Celsus sic heredes instituerat, Titium ex semisse, & Manium ex semisse. deinde dixit, Si Manius hereditatem repudiet, Titius ei succedat. Quod si Titius repudiet, Septimius heres esto. Quæro, an Septimius heres non sit, nisi simul & Manius & Titius repudiarint: quoniam de Titio mentio facta est hoc ordine? Immo est, uterque repudiavit in totum heres erit: & si alteruter repudiavit, in eius qui repudiavit partem. Cor. V. lib.

¶ Sed si Instituto. Titius & Seius instituti sunt heredes, & Titio Seius substituitur, & Seio fuit substitutus Ma-

nus. primo Titius, secundo Seius repudiavit: admittitur Manius in partem utriusque heredis: ut hic, & ff. eod. l. si Titius. & l. cohæredi. in princip. Accurius.

Pius præscripsit.

¶ Quam substituto substitutus datur, & heredis & substituti simul atque scorum heres esse poterit: prout cuiusque pars vacabit.

¶ Sed si Instituto heredis & cohæredi suo substituto dato, alius substitutus fuerit, diuini Severus, & Antoninus sine distinctione præscripserunt ad utramque partem substitutionem admitti.

¶ c Alius. scilicet Manius.

¶ f Sine distinctione. s. ordinis pupillaris, vel vulgaris substitutionis, & dicat, non distinguitur, si fuerit pupillaris, vel vulgaris substitutio: & que fuerit primo facta, vel institutio, vel substitutio. & idem in vulgari. Sed hanc probant quidam: quia debet esse ordo: ut primo principalis institutio, & postea substitutio fiat: ut ff. de vulg. & pup. subst. l. secunda. §. prius. Sed certe ille §. prius corrigitur per seq. §. vlt. que in ff. dictæ legis. Sed ego hoc reprobo: quia non est hæc huius literæ intentio, sed hæc: quia sic fuit factum, quod non distinxerunt cum ab eis quæreretur. Est tamē distinguendū a nobis, sicut & alijs. ff. de iudi. l. non potest. in ff. & de post. l. Imperator. in ff. glo. 3. l. itē, non dicitur hic, de pupillari, sed de vulgari tantum: ut patet ex serie tit. per quod etiam reprobatur superior sententia, quia in princ. glo. fuit dictum, secundum quosdam non distinguitur an fuerit pupillaris, an vulgaris substitutio. Distingue ergo, utrum institutus adierit, vel cohæres, vel ambo, vel nullus.

¶ c Cohæredi. s. Seio.

¶ d Cohæredi suo. scilicet Titio.

¶ e Cohæredi suo substituto. i. heredi Instituto, qui cohæredi suo substitutus est, hoc modo. Primus, & secundus heredes sunt. Si secundus non erit primus heres esto: si primus non erit, tertius heres esto. Primi repudiavit partem, secundus non obinebit, sed tertius. Quia scriptura ordo non spectatur. l. 7. l. 41. ff. hoc titulo.

¶ c Alius. scilicet

ius: si enim uterque adiit, substitutus repellitur. si coheredes tantum. l. Seius, idem, quia Mauius repellitur. Item si neuter, habet locum quod hic dicitur. s. quod Meuius habet totum. si autē Titius tantum, s. primus heres adeat, & Seius non: in partem repellitur. Meuius. nam si in partem repellitur, quā adiit Titius: ut C. eo. post aditam. & de vulg. substit. qui habebat filium. j. respon.

N. A. ¶ Ad veramque partē. siue siue ex institutione, siue ex substitutione habere esset. d. l. 27.

¶ Si seruū alienū. C. 15. §. Titius partem liberū putans. cum Tyberij seruus esset, eum heredem scripsit, eique Mauium substituit. Parthenius iussu domini hereditatem adiit: quero an repellatur Mauius, minime: sed in partem dimidiata admittitur. Quomodo ergo verba illa, Si heres non erit, interpretabimur: distinguo. Nam testator Parthenium instituebat, aut sciens seruū esse, aut ignorans. Si sic accipiuntur, Si Parthenius neque liber factus ac mutato statu, heres erit: neque seruus manens iussu domini adeundo dominiū heredem fecerit. Sin ignorans, hoc modo, Si Parthenius neque sibi (videtur libero, sic enim testator crediderit) liber manens acquirat, neq; mutato statu, seruus factus ei, cuius seruus efficietur. C. de. Vib.

¶ Not. quod existentibus hinc inde rationibus & dubiis, eligitur media via. Item, quod error in persona heredis instituti, quod sit liber vel seruus, non vitiat. Item, quod illa verba, Si heres non erit, in seruo intelliguntur, vel si aliū herede nō fecerit. Itē, quod princeps fuit iudex in propria causa. Syl. ¶ a Patremfamilias. id est, liberum hominem. Accur.

ADDITIO Et hoc verum, nisi error esset in ea personę qualitate, quę presumetur causa fin. ipsius institutionis, puta in consanguinitate: ut l. si pater. C. de hered. inst. Ang.

¶ Arbitratus. Eūque nihilominus institutus propter leg. 4. Co. de hered. inst. & l. id est. 13. §. si seruū. ff. de testam. mil. Præsertim, cum vbi non valet institutio, valere substitutio non

N. A.

possit. l. 44. ff.

¶ Si seruū alienū quis patremfamilias arbitratus t. heredem scripserit: & si heres non esset, Mauium ei substituerit, isque seruus iussu domini adierit hereditatem: Mauius * substitutus, in partem c. admittitur t. Illa

hoc tit. ¶ h. iussu. Quem iussu necessariū oportet pcedere. ut ff. de acqui. her. l. si quis mihi. §. iussu.

¶ c. In partem. Sed in quam? Respon. hereditas in duas partes diuiditur: & iterum vnus semis diuiditur in duas partes: quę sunt duę quartę totius: & vnā

* ab eo videtur.

harum particularū habet dominus instituti, aliam substitutus: ut ff. de her. inst. l. si paterfam. in fin. Sed de alio semisse quid erit? Resp. quidam, quod substitutus habet, inspecta opinione testantis, scilicet qui credidit institutum liberū fuisse: & ita per consequens credit substitutum admitti: si hereditatem sibi institutus non adquisierit, vel alij, cuius iuri postea subiectus foret: ut in fine huius §. ergo si aliquod istorū duorum non contingit, debet habere substitutus secundū opinionem testantis totam hereditatem: sed quia non erat liber, ut testator credidit, de æquitate datur domino ipsius quarta hereditatis: & facit pro hoc illud generale, opinionem considerandam: ut ff. pro empt. l. ij. §. si à pupillo. in gl. si in re. & ff. de acquir. hered. l. is qui putat. Alij dicunt, quod domino datur considerata veritate magis quā opinione: quia verē seruus eius domini factus erat ille, qui institutus fuit: quod verius esse videtur, veritate magis attenda. unde facit & illud generale, veritatem spectandam: ut j. de leg. §. si quis rem. Accur.

Opinio an sit veritatis accipienda.

¶ Adde q. hæc glo. communiter approbatur: tamen contraria opinio, saltem disputando, sustentabilis est, cuius tota vis est in l. si paterfamilias. ff. de hered. inst. vbi propriē deciditur dubitatio glo. pro substituto: & sic est cōtra gl. dicitur enim in principi. substitutum admitti in partē: & cum non debeat

in quam, de dimidia est intelligendum. l. nomen. §. portiones. ff. de verb. sign. ponit postea rationem ille text. quare substitutus admittitur, tandem dicit duos semisses fieri: vnum diuidi inter eos: de altero videtur nihil dicere. quod ideo fecit: quia iam §. dixerat ad substitutum pertinere. & stante tali intellectu omnia argumenta gl. facillime resoluitur. Syl.

AD P U P I L L A M
Dic quod vlt. opin. gl. est verior. & ita not. glo. & docto. in d. l. si paterfamilias. videlicet, quod dominus serui habeat totum alium semissem. Angel. Arcin.

N.A. Admittitur. Et ita notandum, substitutionem cum institutione concurrere, iure singulari. a illa enim verba. Nunc in-

uat casum: nam supra dixit, quando aliud arbitrabatur testator, & aliud erat: in his autem duobus responsis, quæ sequuntur, idem est id quod arbitratu testator. Accurs.

b Si hæres non erit. Quæ apponuntur in substitutionibus vulgaribus.

c Testator scit. Et verum scit. aliis enim non diceretur scire: nisi esset: ut ff. de aqua plu. ar. l. ij. §. item. Labeo ait cum queritur.

d Fuit scilicet, liber factus.

e Neque alium. id est, si neque sibi, si liber fieret, vel domino suo presenti, vel etiam futuro querat.

f Effecerit. Nam tunc quando non est aliquod istorum duorum, admittitur substitutus.

g Arbitratur. Scilicet testator, subaudi, & verum arbitratur. Accurs.

N.A. significant. Unde apparet mentem testatoris illam fuisse quam diximus

ex lege 40. & lege seq. ff. de hæred. instituend.

h Subiectus. Puta, quia vendidit se ad pretium participandum, vel quia dedit se in arrogationem, quod potest.

TIT. XVI.

DE P U P I L L A R I S S U B S T I T U T I O N E .

¶ Qui liberos impubes in suis habet sacris constitutos, non solum vulgari, id est, si heredes non erunt, sed etiam pupillari, si heredes fuerint, & intra pubertatem decesserint, eis substituere potest: ideo in primo casu contingente, substitutus in testatoris hæres: secundo vero casu, ipsi pupillo hæres efficitur.

¶ In secunda, & tertia resp. huius §. dicitur. Aut puto liberum falsè, cum sit servus, & tunc subdistinguo, aut per eum volui, aut nolui alium fieri heredem: quia hoc expressi, & tunc servatur mea voluntas: ut C. de hæred. inst. l. cum proponas. in gl. pen. ibi, item not. quæ est huic contraria. Aut est dubium, an volui, vel non, alium fieri heredem per eum: & tunc servatur, quod in prin. l. i. §. dicitur. Si autem puto servum, cum sit liber: hic casus indubitabilis est. scilicet, quod erit liber hæres.

k Servi. si institui, cui fuerat alius substitutus. Nam dimissa fuit hereditas inter Tyberium dominum servi, & inter ipsum substitutum: ut patet in l. & hoc Tyberius. ff. de hæred. inst.

DE P U P I L L A R I S V T I T U T I O N E .

¶ Pupillaris substitutio est, quæ à parente, liberis impuberibus, quos in potestate

testate habet, fieri solet sub conditione, si hæres priore gradu institutus non erit.

Liberis. Totus iste tit. diuiditur in sex partes. Primò, ponit qualiter

qui, possit
facere pupilla-
rem substitutio-
nem. Secundò,
de exemplari sub-
stitutione, cui
seri potest. Ter-
tiò, redit ad pu-
pillaris substiti-
utionis mate-
riam. Quarta, qd
etiam exhare-
datis potest fie-
ri illa substitui-
tio. Quintò, citra pupillarem substitui-
tionem aliquos casus ponit, & potis-
sime usque ad quam quantitatem fieri
possit. Sextò, quòd maiori, vel pu-
beri, vel extraneo fieri non potest pu-
pillaris. Secunda ibi, Qua ratione. Ter-
tia ibi, Igitur. Quarta ibi, Non solum.
Quinta ibi, Quæcunque. Sexta ibi, ex-
traneo.

qui, possit
facere pupilla-
rem substitutio-
nem. Secundò,
de exemplari sub-
stitutione, cui
seri potest. Ter-
tiò, redit ad pu-
pillaris substiti-
utionis mate-
riam. Quarta, qd
etiam exhare-
datis potest fie-
ri illa substitui-
tio. Quintò, citra pupillarem substitui-
tionem aliquos casus ponit, & potis-
sime usque ad quam quantitatem fieri
possit. Sextò, quòd maiori, vel pu-
beri, vel extraneo fieri non potest pu-
pillaris. Secunda ibi, Qua ratione. Ter-
tia ibi, Igitur. Quarta ibi, Non solum.
Quinta ibi, Quæcunque. Sexta ibi, ex-
traneo.

¶ Liberis suis. **C A S V S.** Metellus sic
hæredes instituit, Lucius filius meus
hæres mihi esto. & si filius meus mihi
hæres nō erit: siue hæres erit, & prius
moriatur, quàm ad annum xiiij. per-
uenerit, quæ ætate sibi ipse tutor erit:
tunc Seius hæres esto. Quæro, quando
Seius hæres esse possit? Siue Lucius,
vivo patre, moriatur, Seius hæres Me-
tello erit vulgari substitutione: siue
Lucius hæres sit patri: sed si ante an-
num decimumquartum moriatur, Seius
erit hæres Lucio. Et quomodo Lucio,
quum alteri hæredem facere non li-
ceat? hæres autem fuit Lucius. cur igi-
tur pater illi hæredem scribit? Con-
tra ius commune moribus recepum
est, ut parentes liberis, quos in pote-
state habent, usque ad pubertatem te-
stamentum faciant. Corn. Vrb.

¶ Not. quòd parentes filiis suis impu-
beribus possunt nōdum vulgariter, sed
etiā pupillariter substituere. Item not.
ad essentiam pupillaris substitutionis
quæ requirantur. Item not. formam
concipiendæ substitutionis pupillaris.
Item, quòd substitutio aliquando du-
plex est, aliquādo simplex. Item, quòd
per vulgarem succeditur testatori: per
pupillarem pupillo. Item, qd pupilla-
tis expirat, adueniente pubertate. Item,
quòd hæc substitutio iuuenta est mo-

ribus & cōsuetudine. Item, quòd con-
suetudo potest tribuere formam testa-
mento condendo. Item, quòd consue-
tudo postquam est redacta in scriptis,
adhuc dicitur consuetudo. Itē, qd substitui-
tio pupillaris

ut si heredes ei ex-
titerint, & adhuc
impuberes mortui
fuerint, sit eis ali-
quis hæres: veluti,
si quis dicat hoc
modo: **TITIVS
FILIVS MEVS
HÆRES MI-
HI ESTO.** **¶ E T**

inducta est ex
æquitate, ut qui
sua imbecillita-
te impediuntur
testamentū cōfi-
cere, possint ha-
bere ex testamē-
to hæredem sibi
datum à patre.
Syluest.

¶ a Liberis. No-
ta. ex hac litera

substi-
tutio pu-
pillaris
habet
quatuor
necessa-
ria.

tria esse neces-
saria, ut pupillaris substitutio teneat.
Primum, ut sit de liberis cui substitui-
tur: nam extraneo substitui non po-
test: ut infrà eod. 5. extraneo. Secun-
dum, quòd sint impuberes: nam pu-
beribus non potest pupillariter substitui:
ut infrà eod. 5. masculo. Item ter-
tiò, quòd habeat in potestate: ut in
hac litera probatur per ordinē. eman-
cipatis autem non potest substitui: ut
ff. eod. l. ij. 5. j. Item, est necessarium
quartum, quòd filij sint instituti, vel
exharedata, aliàs nullum esset princi-
pale testamentum: ut suprà de exhæ-
red. lib. in princip. & ff. eod. l. j. in fin.
vnde nec pupillare valeret: ut infrà
eodem 5. liberis. & hæc omnia simili-
ter in nepotibus seruantur, si non sint
recasuri in sui patris potestatem: ut
ff. eod. l. ij. 5. planè posthum. aliàs cum
sunt recasuri, non valet testamentum:
cū in ea causa sint, ut eorum testa-
menta non valeant, etiam si ipsi sint
maiores.

¶ Dic, quòd sunt octo requisita secun-
dum Bart. in l. ij. ff. eod. in ij. q. quem
alij sequuntur. quinque hic posita: &
quòd nō deserint esse in potestate an-
te mortem testatoris: ut ff. eod. l. cohæ-
redi. 5. cum filia. Item, quòd pater sibi
faciat testamentum. l. j. in fin. ff. eod.
vltimò, quòd patris adeatur hereditas.
d. l. ij. verfic. adeo. ff. eod. Syl.

¶ b Itz ut suprà diximus. scilicet, vul-
gariter. 5. tit. j. & hoc idem huc subii-
cit. ut si heredes, &c.

¶ c Hoc modo. Hic cautè not. quòd
primò ponit verba institutionis. Se-
cundo substitutionis vulgaris. Tertiò
substitutionis pupillaris.

¶ d Esto. Hæc est institutio tantum.

¶ a Et

N.A. † Tutelam impubes alienæ tutelæ est: pubes suæ. Hinc venisse in suam tutelam dicitur, qui pubes factus est. l. 50. ff. de legat. 3.

‡ a Et si filius. Ecce vulgaris.

‡ b Siue hæres.

Ecce pupillaris.

* f 260. ‡ c Pubes: Benefacit, quod exponit: aliàs interdum pro xiiij. annis, interdum pro xxv. an. ponitur hæc oratio: cum in suam tutelam venerit: ff. de leg. iij. l. cum filio.

A D I T O.

Vetus est locutio, quia pubertatis anni demonstratur. Cicero in Bruto: Cum ita hæres institutus esset, si pupillus ante mortuus esset. & lib. de orat. i. Negaretque nisi posthumus & natus, & antequam in suam tutelam venisset, mortuus esset, heredes esse non posse.

* i 112. ‡ d Quo casu. Supradicto.

* i 113. ‡ e Patri sit hæres. Et solius patris habeat bona, secundum Azo.

N.A. † Patri sit hæres. Atque hoc vulgari modo.

‡ f Ipsi filio. Et nihilominus patri: ut ff. eod. l. paterfamilias, & bona pupilli undecunque quaesita sint habet: ut ff. eod. l. sed si plures. §. ad substitutos. [Quod dic verum, etiam si substitutus pupillariter sit substitutus in certa re: quia detracta illius mentione, admittitur in eorum text. est Gng. in l. coheredi §. fin. ff. eod. Syl.] Nisi in duobus casibus, ut in testamento militis, & arrogatoris: ut ff. eod. l. sed si plures. §. in arrogato. & §. ad substitutos in fin. Accurs.

N.A. † Ipsi filio. Et sic, pupillaris substitutio,

non patri, sed filio hæredem attribuit.

‡ g Moribus. Aliàs à maioribus: ut C. de impuberibus & aliis substitutionibus. l. humanitatis.

tum facere non possunt, parentes eis faciant.

‡ Quæ ratione potest pater filio imuberi pupillariter substituere, eadem poterit filio furioso, aut mente capto exemplarem substitutionem facere. itaque sicuti pupillaris, pubertate adveniente, expirat, ita exemplaris furore sedato, & sanitate mentis restituta evanescit.

‡ Quæ ratione excitati i, etià constitutione k in nostro posuimus Codice, qua prospectum est, ut si qui mente captos habeant filios, vel nepotes, vel pronepotes cuiuscunque sexus, vel gradus, liceat eis

scripsit, Lucius filius meus hæres mihi esto. si Lucius filius meus hæres mihi non erit, aut furiosus decesserit, Septimius hæres esto. quæro, an valeat substitutio, quum hæredem alteri constituere iure non possit? Contra ius commune propter morbum filiorum, Imperator voluit, ut pater furiosi filij hæredem ei facere possit. Nam si ad sanam mentem redierit, substitutio nullius est. Cornelius Vibul.

‡ i Excitati. scilicet nos Iustinianus.

‡ k Constitutionem. C. de impuberibus & aliis substitutionibus. l. humanitatis.

† Moribus. Placito non immerito in suas leges retulit libro undecimo. Patria potestas moribus recepta dicitur: quam tamen ex legibus Regiis in duodecim tabulis relata constat. l. viij. De his qui sunt sui. Tutelæ datio, quam ex duodecim tabulis introducta constat, iure patriæ potestatis instituta dicitur l. xl. de administ. tutor.

‡ h Aetatis. Ut masculi ante decimum quartum annu, & feminæ autè ante duodecim ann. ff. de testamen. l. quia ætate. & suprâ, qui manumitti non possunt. §. cum ergo.

‡ Quæ ratione. C. A S V S. Aurelius cum haberet filium mente captum, ita

N.A.

† Et

N.A. † Et si puberes. Ita tamen, ut legitima
ipsis relinquatur, ut si liberos bene sa-
nos habeat, substituatur; si non habeat,
fratres illorum l. ix. C. de impu. & al.
‡ a Certas personas, scilicet filios mēte

captorum, si ha-
beant: alias fra-
tres mēte capti:
alias quoscunq;
volet: ut in di-
cta l. humani-
tatis. cōtinetur.
¶ Et in hoc di-
scerepat a pupil-
lari: & ratio est,
quia pupillaris

& si puberes † sint,
ad exemplum pu-
pillaris substitu-
tionis certas per-
sonas ‡ substituere,
sin autem resi-
puerint ^b, eandem

introducā est secundum iuris civilis
rigorem ratione patrie potestatis, quę
durat, etiam si extraneus substituatur:
sed exemplaris sit ex quadam huma-
nitate & pietate, quę cessat substituēdo
extraneos, cum furiosus haberet fi-
lios vel fratres. Et hæc est ratio Bart.
in l. ex facto. ff. eod. vers. tertio quæri-
tur. quę disputatiue patitur difficul-
tatem. Syluest.

¶ b Respuerint. id est, cum compotes
mentis, vel sani facti fuerint.

¶ c Ad exemplum. Et ita hæc vocatur
exemplaris substitutio. Vnde ut plenē
de his habeas notitiā, distingue quin-
que genera substitutionum: quia alia
est vulgaris, alia pupillaris, alia exem-
plaris, alia breuiloqua, alia compen-
diosa. Prima, scilicet vulgaris subdi-

uiditur: quia alia expressa, ut quę sit
verbis negatiuis: ut, si hæres non eris,
Titius erit hæres: ut §. proxi. Alia ta-

cita, quę sit verbis affirmatiuis, ut his,
Vos inuicem substituo, ut ff. de hæred.
institu. l. cum in testamento. §. j. Item
hæc, quisquis erit mihi hæres, sit filio
meo impuberi hæres ut ff. eod. l. qui li-
beris. §. hæc verba. & hæc vulgaris adi-
ta hereditate, expirat: ut C. eod. l. post

aditam. Secunda autem, scilicet pupil-
lari, similiter subdiuiditur: quia alia
expressa: quę sit verbis affirmatiuis: ut
hic, si hæres eris, & morieris in pupil-
lari ætate, Titius sit hæres: ut §. proxi.
Alia tacita, s. ut si vulgariter tantum pu-
pillo substituatur, quo casu tacita sub-
intelligitur pupillaris. sic & sub pupil-
lari tacita, vulgaris intelligitur: ut ff.
eod. l. iam hoc iure. in princ. & C. de
impu. & al. subst. l. quamuis. & hæc ad-
ueniente pubertate, expirat: ut in fin.
huius §. Tertia scilicet exemplaris, sic
ideo dicitur, quia ad exemplū pupil-
lari est inducā, ut hic dicitur. In mul-

ris tamen differunt: quia hæc etiā ma-
ioribus sit, sed alia tantum impuberi-
bus. Item, usque ad certam ætatem sit
pupillaris, scilicet decimum quartum
annum, vel duodecimum annū in for-

mina: ut §. eo. §.
masculo. vel et-
iam minus tē-
pus certum, non
maius: ut ff. eod.
l. si ita quis sub-
stituerit. & l. in
pupillari. at hæc
exemplaris in in-
certum. Item in
hac, s. exempla-

substitutionem in-
firmari: & hoc ad
exemplū c pupil-
lari substitutione-
nis quę^d postquam
pupillus adoleue-
rit^e, infirmatur.

ri, certę personę substituuntur: ut C.
eod. l. humanitatis. in pupillari autem
quilibet potest substitui. [Item, illa
fuit introducta moribus, hæc lege. Itē,
pupillaris non potest fieri naturalibus
tantum, hæc sic. Item, soli parentes
masculi substituunt pupillariter: hic
etiam matres. d. l. humanitatis. Item,
pupillaris potest fieri ex hæredato, hæc
non quia saltem debet habere legiti-
mam. Differunt etiam in aditione hæ-
reditatis. Syl.] Quarta autem. i. breui-

loqua, sit ita duobus hæredibus insti-
tutis, vos inuicem substituo: & si ambo
pupilli sunt. nam quatuor substitutio-
nes his verbis breuibus compræhen-
duntur: & appellat lex hanc recipro-
cam substitutionem: ut ff. eo. l. iam hoc

iure. §. j. Quinta, s. compendiosa, sit his
verbis aliquo instituto: quodocunque
decesserit, Titium substituo. & si qui-
dem hoc fiat a milite pupillo, vel non
pupillo, valet iure directo, quando-
cunq; decedat institutus: ut ff. de mili.
testam. l. miles ita hæredem. §. j. nisi
mater sit in medio. quo casu iure fi-
deicommissi valet, si pubes iam factus
decedat institutus, ut C. eod. l. precibus.
Si vero paganus, siue non miles, faciat
eā: valet iure directo, si moritur insti-
tutus in ætate pupillari. Si verò post-
ea, tunc aut per hæc verba sit, substituo
illum: & tunc trahitur ad fideicom-
missariam: ut ff. ad Trebellia. l. Scæ-
uola. aut per hæc verba, te instituo: &
si decesseris quodocunque tibi illunz
facio hæredem, & hæc non valet, ut ff.
eod. l. verbis civilibus.

¶ Materia huius gl. excedit vires adi-
tionis: & modum, & etiam caput iue-
num, ideo pertransco. Syl.

¶ d Quę. scilicet pupillaris.

¶ e A. toluerit. Item, finitur arrogat-
ione impuberis: ut ff. de adopt. l. nec
ci.

Substitu-
tio bre-
uiloqua
vel recipro-
ca.

Substitu-
tio com-
pendiosa.

ei. in fine. Item, si patris non fuit hæreditas adita: ut ff. eod. l. sed si plures. §. si ex asse. [Intellige, nisi substituatur per edictum, si quis omittit. cau. testam. ut ibi, vel nisi existentia sui hæredis confirmet pupillares tabulas. l. si filius, qui patri. ff. eo. Syl.] Item, si nascitur posthumus testatoris: ut ff. eo. l. si pater filium. [Dic hoc verum olim, hodie secus. authent. ex causa. C. de lib. preter. Syl.] Item, per secundum testamentum, quod tamen valet, ut ff. eod. l. si quis cum. §. si. Item, si testamentum paternum ruptum per querelam in totum: aliud si pro parte, ut ff. eod. l. in substitutione. & de inoffic. testa. l. Papinianus. §. sed nec impuberis. Sed contra tabulas honorum possessio mota, non facit pupillarem substitutionem cessare: quia ibi non queritur de viribus testamenti: ut ff. eo. l. ex duobus. §. fin. & de inoffic. testa. l. filius. §. j.

Item, si testamentum patris fiat irritum. l. si quis filio. §. irritum. ff. de inoff. rup. Item, si substitutus tempore mortis sit incapax. l. si is, qui hæres. ff. de hæred. instit. Item, si ante mortem patris fuit emancipatus. l. cohæredi. §. cum filio. ff. eod. Item, si daretur filius pupilli ante pubertatem, quod videtur impossibile, finiretur. l. ex facto. in pr. ff. eod. Syl.

^a Præfatum modum. Ut supra eod. in princ.

^b Duo. Nota, quod duo dicuntur quo ad quid: quia duobus fit. nam instituitur hæres duobus, patri scilicet, & filio. Item duarum hæreditatum. vnum

^q Facta pupillari substitutione, censeretur duo testamentum: vel vnum, duarum hæreditatum. Aret.

^q Igitur in pupillari substitutione secundum præfatum modum ^a ordinata, duo ^b quodammodo sunt testamentum: alterum patris, alterum filij: tanquam si ipse filius sibi hæredem instituisset, aut certe vnum testamentum ^c est duarum causarum, id est, duarum hæreditatum.

^q Foret pater facere substitutionem pupillarem filio separatam clausam, & signatam: & di-

verò dicitur, quia ab vno factum: & facit ad hoc. ff. eod. l. patris, & filij. & ff. de cond. & demon. l. hæc scriptura. & ff. de bon. posses. secundum tab. l. si ita scriptum. §. fin. & l. ut bonorum.

signare, quod non aperiat, vno filio. quæ dispositio valet, etiam si non fue-rit in p- se- sta clausa, & signata. Aret.

^q Sin autem quis ita formidolosus sit, ut timeat ^{*} ne filius suus ^{*} pupillus adhuc ex eo, quod palam substitutum acceperit, post obitum eius periculo insidiarum subiaceat ^d: vulgarem quidem substitutionem ^e palam facere, & imprimis testamenti partibus ordinare ^{*} debet. Illam autem substitutionem, per quam si hæres extiterit pupillus, & intra pubertatem decessit-

tur: Principales, & pupillares: Quoniam vnius dux non possunt esse hæredes l. xxx. §. i. de excusat.

Vnum testamentum. Quod verius est, ut secundæ tabule sint adpendices priorum l. penult. ff. testam. quem aper. Quia dux hæredes ita in vnam coaluerunt, ut vna tantum intelligatur l. iij. de reb. cred.

^c Formidolosus. id est, timidus & periculosus.

^d Subiaceat. Quibus insidiis cum subiceret substitutus, ut haberet eius hæreditatem, ut fecit Zacharellus.

^e Substitutionem. scilicet cum ipsa institutione. nam hic est ordo, ut primo institutio, secundò vulgaris substitutio.

Dic clarius, ap- dicitur vnu respectu vnius testatoris, vnius solennitatis, & validitatis, & iuris accrescendi. l. qui patri. ff. de acqui. hære. Dicuntur autem duo respectu hæreditatum, & quia duobus prouideretur, & quia possunt diuersimodè repudiari, & quia duobus temporibus confici possunt. l. si quis cum. §. fin. ff. eod. Est tamen re vera vnum: quia alias concurrerent tres substitutiones, quod factum à patre, censeretur factum à filio. Itē q̄ impubes posset testari. tertia, q̄ factum ante mortem, censeretur factum post mortem. Syl.

Duo testamentum. Dixit ergo duo, Quia ideo passim dux tabulæ appellantur: Principales, & pupillares: Quoniam vnius dux non possunt esse hæredes l. xxx. §. i. de excusat.

Vnum testamentum. Quod verius est, ut secundæ tabule sint adpendices priorum l. penult. ff. testam. quem aper. Quia dux hæredes ita in vnam coaluerunt, ut vna tantum intelligatur l. iij. de reb. cred.

^c Formidolosus. id est, timidus & periculosus.

^d Subiaceat. Quibus insidiis cum subiceret substitutus, ut haberet eius hæreditatem, ut fecit Zacharellus.

^e Substitutionem. scilicet cum ipsa institutione. nam hic est ordo, ut primo institutio, secundò vulgaris substitutio.

quod, tertio pupillaris fiat, ut §. eodem titulo in principio.

¶ a Vocatur. Quæ est pupillaris.

N.A. Inferioribus partibus. In ima cera, ut Suetonius loquitur in Iul. Cæs. Secunda iam testamenti partem appellat. l. 34. de usufr. lega. Vide Cuium Institut. l. 2. c. 4.

¶ b Scribere. Vel etiam alia charta: quia & hoc fieri potest: ut ff. eod. l. patris & filij.

¶ c Proprio lino. Linum appellat ipsa chordulam, quæ sit de lino: ut vide-

mus fieri in literis domini Patris, in quibus chordulis testamenti apponebantur septem sigilla de cera. Et ideo dicit proprio lino, quia si alieno, vendicaret dominus, & ita aperiretur: & consilium legis nullum esset. vel dic proprio, id est, separato ab aliis partibus testamenti. Sed nonne magis in-

scribitur substitutus. cum tãtam constructionem, id est, ordinationem videat, & propter se? Respon. hoc ignorabit, an propter se, an propter alium facta fuerit illa ordinatio. Accur.

¶ d b l i i o. Nec ideo invalidabitur illud consilium, quia subexpressa vulgari tacita pupillaris contineatur: quia illud verum, nisi de mente tacita, vel expressa testantis contrarium appareat. ut hic, & l. tam hoc iure. ff. eodem.

N.A. Proprio lino. Spartianus in Nerua. Adversus falsarios tunc primum repertum, ne tabulæ nisi percussæ, ac ter lino per foramina trajecto, obli-

gnarentur.

¶ e Cauere. idem est & si hoc non ca-

ueat: dum tamen separatim signet.

¶ f e Non ideo minus. Quasi dicat, diximus, quod sic cautè fieri potest. Sed si non ita fecerit, nunquid valet ideo minus? Respon. non ideo minus, & ut hic dicit.

¶ g Tabulis. fa-
pertis.
¶ h Non solum.
¶ i A s v s. Mi-
nutius filium
suum exhære-
davit, sed tamen
ita scripsit, si
Iucius fili* me*
intra annum de
cümü quartum
moriatur, Lu-
cretius ei heres
esto. valet sub-
stitutio, & Lu-
cretius hæres e-
rit bonorū ad-
uentitiorum, id
est, quæ ex pro-
pinquorum, vel
amicorum hæ-
reditatibus, le-
gatis, donatio-
nibus Iucius ac-
quisierat. C. Cu-
rius sic scripsit,
Posthum* meus
mihi hæres e-
sto. & si hæres
nō erit siue hæ-
res erit, & ante
xiiij. annos mo-
riatur, tūc Seius
hæres esto. Siue
posthumus hæ-
res nō sit, Seius
vulgariter substitutus intelligetur, siue
ante annum pubertatis moriatur, pu-
pillariter substitutus erit Seius, hæres-
que suurus est. Cor. Vibul.

¶ Non solum au-
tem heredibus in-
stitutis impuberi-
bus liberis ita sub-
stituere parentes
possunt, ut si * hæ-
redes eis extite-
rint, & ante pu-
bertatem mortui
fuerint, sit eis hæ-
res is, quem ipsi
voluerint: sed etiā
exheredatis: ita
que eo casu * si
quid exheredato *
pupillo ex heredi-
tatibus, legatisve,
aut donationibus
propinquorum at-
que * amicorū ad-

¶ i Exheredatis. scilicet, substituere
possunt.
¶ k Etiam exheredatis. Quia testator nō
suis, sed impuberis bonis heredē insti-
tuit. l. i. l. 10. §. 4. ff. hoc tit. In aduētitiis
enim hæres institui potest, etiam qui à
patre exheredatus est.

¶ l h Eo casu. scilicet quando exhære-
dato substituitur.

¶ m Exheredatis. scilicet, substituere
possunt.

¶ n Etiam exheredatis. Quia testator nō
suis, sed impuberis bonis heredē insti-
tuit. l. i. l. 10. §. 4. ff. hoc tit. In aduētitiis
enim hæres institui potest, etiam qui à
patre exheredatus est.

¶ o h Eo casu. scilicet quando exhære-
dato substituitur.

T

¶ a Fuerit. Vt quia graciosus erat hic pupillus, sic vici donaretur, vel legaretur.

¶ b Id omne. Imò videtur, quòd tantum in eis bonis valet substitutio, quæ à patre perueniunt ad filiū exheredatum. vt ff. de mili. testa. l. miles. §. exheredato. quæ est huic contraria. Solut. ibi miles emancipato substituebat: quod in alio, scilicet pagano non tolleratur, vt infra eo. §. extraneo. & ideo cum vnum pro eo inducitur, scilicet quòd potest substituere emancipato: & aliud contra cum inducitur, scilicet quòd non potest substituere emancipato, nisi in his bonis, quæ sibi dedit: vt argum. ff. de iureiur. l. cum qui. in principio.

A D D I T O. Imò existenti in potestate: quòd patet, quia exheredatur: quæ exhereditatio esset inepta in emancipato. vnde dic, quòd ibi loquitur in milite, qui instituto, vel emancipato potest substituere pro patre: & pro parte non: secus in pagano. Angel.

¶ c Ad substitutum. Qui substitutus nullo potest gravari legato, etiam in ea re, quæ pupillo fuit relicta: vt Codice de leg. l. cum quidam. sed ipse exheredatus sic in re sibi relicta: vt ff. eodem. l. coheredi. §. cum filius. in fine §. Et nota hunc §. non posse hodie habere locum, nisi talis sit impubes, qui possit esse ingratius: vt proximus pubertati: vt not. suprà quibus modis. titel. fin. §. item si in seruitutem. alijs non potest exheredari: vt Cod. de inoffic. testam. l. si quis in suo. §. legis.

¶ d Institutorum. Vt ff. eod. in princip. vsque ad proximum §.

¶ d Exheredatorum vt ff. proximo §.

N.A. ¶ Posthumis. Ad hunc textum pertinet causa illa Curiana nobilis, vt apud Ciceronem celebrata de Oratore libro secundo, & in oratione pro Cæciana. Substitutus hæres erat, si posthumus ante tutelæ suæ annos decessisset, non est natus, propinquus bona

sibi vindicabat. Sed nouo iure controuersia illa sublata est Diui Marci constitutione, quæ cauetur, vt etiam pupillari substitutione, vulgaris contineatur. l. hoc tit.

¶ Liberis autē suis testamentum nemo facere potest, nisi & sibi faciat: t nā pupillare testamentum patris, non valet substitutio. Aretin.

¶ Liberis autē suis testamentum nemo facere potest, nisi & sibi faciat: t nā pupillare testa-

scripsit. deinde ita scripsit. Quòd si Lucius filius meus intra annos xliij. decesserit, Sextus illi sit hæres. Quoniam testamentum patris non valet, ne hæc quidem appendicula valere poterit. Sublato enim principali, tollitur etiam quod ex eo pender. Cornelius Vibulanus.

¶ Nor. quòd nullitas testamenti paterni influit in nullitatem tabularum pupillarium. Syl.

¶ e Et sibi. Hic not. quòd si filium exheredet cui substituit: prius sibi, deinde debet facere filio testamentum. Si autem eum instituat, tunc vel ante, vel post valet institutio, vel substitutio: vt ff. eodem. lege secunda. §. prius. & §. sed si quis. & §. sed & si. & §. finali.

A D D I T O. Sed hanc reprobant doctores, quia non habet rationem, & dicunt istum textum. & dictum §. prius procedere, quando substitutio sit ex intervallo: secus si eodem contextu, quia non curatur quid præcedat. Ang.

¶ f Faciat. Hoc fallit in milite, qui potest substituere pupillo: licet non instituat sibi aliquem hæredem: vt ff. de vulga. & pupilla. substitutio. l. ij. §. quisquis.

¶ g Sibi faciat. Potest tamen quilibet, N.A. pupillum, vel extraneum hæredem instituere: quia ex hæredis institutione testamentum pender. lege prima in fine. ff. hoc tit.

¶ a Pars.

¶ **1. a** Pars. Sic ff. quemadmodum testamentum aperiantur. l. penultima.

¶ **b** Non valeat. scilicet à principio: ut quia filius fuit præteritus: ut ff. eod. l. si quis eū. in fine legis, vel aliās scilicet non valet

testamentum à principio: cum multi sint modi, quibus testamentum nō valet: ut ff. de in ius. rup. testa. l. j. Idem etiam si ex post facto

zumpatur in totum. l. testamentum patris. Secus si pro parte tantum, quia tunc substitutio remanet: ut ff. eodem. l. in substitutione. & ff. de inoff. testa. l. Papi- nianus. §. sed nec. Item hæc sunt vera, si iure civili expugnetur testamentum. Aliter autem si iure prætorio: ut si per contra tabul. expugnetur testamentum: quia remanet substitutio: ut ff. eodem. l. lex duobus in fin. & l. seq. quæ huic l. contrariæ sunt. [Ratio est, quia in ultimo casu testamentum, de iure civili valet: ideo substituitur substitutio pupillaris. Syl.] Sed certè aliud est, cum expugnatur iure civili, ut hic. aliud cum iure prætorio: ut ibi. nam prætor non potest facere esse, nec desinere hæredem: ut j. de bono. posses. §. quos autem. Item nota hic, quod de alienis rebus quis testatur: ut pater de hominis filij, sic & alijs. ff. de don. inter vir. & vxor. l. cum his. §. si donator. ver. si miles. & ff. de in ius. rup. testa. l. si quis filio. §. sed & si quis fuerit. Est & aliud casus secundum quosdam: ut Cod. de sec. nupt. l. fœminæ. §. fin. Sed de iure communi aliter est: ut ff. de testam. l. eius qui. §. j. & de iure cod. l. consuevit. §. si post.

N.A. ¶ valebit. Quia pupillares tabulæ non suis, sed principallibus testamenti viribus nituntur. lege secunda. ff. hoc titulo.

¶ Vel singulis. **C A S V S.** Ebutius quatuor liberos habebat quos sibi hæredes instituit. Potest Lucretium illis omnibus substituere duobus modis. primum singulis. hoc modo, Si primus intra pubertatem decesserit, Lucretius hæres esto: si secundus, si tertius, si quartus, similiter. Tunc enim nemo illorum morietur intestatus, ac proinde non succedent sibi inuicem,

tamquam agnati proximi ex lege xij. tabul. Potest item hoc modo, Primus, secundus, tertius, quartus liberi mei hæredes sunt: si quartus intra pubertatem decesserit, Lucretius ei hæres

esto. Nam hoc

modo & primus, & secundus, & tertius intestati morientur, ac sine scriptis hæredibus: succedentque sibi inuicem, ut proximi agnati, ex lege xij. tabul. solique quarto substitutus erit

substitutio potest fieri singulis pupillis, vel ei qui vltimus morietur. Aretinus.

¶ Vel singulis * et liberis, vel ei, qui eorum nouissimus d

Lucretius. Cor. Vlb.

¶ Not. quod substituendo vltimo videtur mens testatoris esse conseruare ius, legitimarum hæreditatum. Syl.

¶ c Vel singulis. Potest enim esse, quod quis habeat plures filios, & omnes impuberes, si ergo cuilibet substituere vult, poterit: si autem vltimo loco morienti, & hoc potest: ut hic: & ff. eod. l. vel singulis. & hoc casu vno moriente, deseruit sua portio iure legitimo, scilicet per l. xij. tabul. ad fratres: ut hic, & j. de legi. agn. succes. §. j. Sed certè ex eo, quod tantum vltimo morienti substituit, videtur eos inuicem substituisse usque ad vltimum: & ita iure substitutionis magis, quam legitimo inter eos succedi videtur: ut ff. de lega. ij. l. Titia Seio. §. Seia. in fin. quæ est huic contra. Sed certè ibi dixit plus, scilicet, quod non alienarent, quod testator eis dimittebat. & ex hoc ibi dicitur iure substitutionis succedere: non quia vltimo tantum substituitur: ut ff. de lega. ij. l. is qui. in fine.

¶ Dic, quod communis solutio est: quia hic simpliciter est facta substitutio, ibi in toto, secundum Bart. in d. l. vel singulis, vbi communiter approbatur. Syl.

A D D I T O Et nota, quod iste §. est lex. ff. eod. tit. & incipit, vel singulis. ideo non abs re sic. §. iste debet incipere. & ita habent correcti codices.

¶ Vel singulis. Priore casu, tot sunt **N.A.** substitutiones, quot liberi, posteriore, vnica est substitutio. l. 25. l. 37. ff. hoc titulo.

¶ d Nouissimus. id est, vltimus: puta his verbis, Qui ex liberis meis impubes vltimus morietur, ei Titius hæres esto.

et a Substitui. Scilicet pupillariter.

N.A. † Nouissimo. Qui supremus morietur.
l.in vulgari. 162. ff. de verb. sig.

4 Substituuntur. *Quædam*
dum substitutio pupillaris nominati
fieret, hæcenus

dictum est. Generationem autem
fit hoc modo: Titius quatuor
heredes cum filio suo insti-
tuit: deinde sic
scripsit? Quis-
quis mihi heres
erit, is etiam fi-
lius meo ante
pubertatem mori-
entis, substitu-
tus esto: filius
mortuus est. qua-
tuor illi partem
filij habebunt. ita
s. vi pro qua
parte heredes
instituti erant,
pro ea parte
portionem de-
functi filij in-
ter se diuidant.
Cor. Vibal.

¶ b Nomina-
tim. sic suprà de
exheredatione
libero. §. nomi-
nation.

⁊ c. Hæres erit.
Subaudi, fili hæ-
res filio meo.

N.A. T Hares civ.
• *Vile* subaudi, idem
Thulic. filio meo, ante

pubertatē mor-
ienti, hāres
est.

¶ d Quibus. s. ge-
neralib⁹ verbis.

• e Haredes. f.
patric.

¶ Extiterunt. s.
ipsi mei here-
des. nam secus,
si alij quærant,
ut puta patri,
vel domino: nō

* chap. tales, scilicet
pater & domi.

nus, qui sunt hæredes, per filium, vel per servum ex his verbis generalibus non admittuntur ex substitutione. Idem

impubes morietur, substitui potest. Singulis quidem, si neminem eorum intestatū^{*} decedere voluerit: novissimo, † si ius legitimarum hæreditatum integrū inter eos custodiri velit.

¶ Pupillo substitutus dari, testamento de proprio nomine, aut generaliter, his verbis (quisquis auferit h. e. filium meo impuberem sit haeres) quo casu qui ex testatoris iudicio haeres fierunt, pro hereditariis portionibus substitui videatur.

¶ Substituuntur^a autem impuberi, aut nominatim^b: veluti, TITIVS HAERES EST O: aut generaliter, vt QVISQVIS MIHI HAERES ERIT^c. Quibus^d verbis vocantur ex substitutione, impubere mortuo filio, illi, * qui &

dicat de hærede hæredit : vt hæc no-
tatur. ff. eodem. l. cum filio. & l. qui
liberis. 3. hæc verba. & l. seq.

* g Pro qua parte. Prout enim dilexit testator eos, intinuit æqualiter vel inequaliter: scripti sunt hæredes ^e, & extiterunt ^f, & pro qua parte ^g hæredes facti sunt.

¶ Tempus memo-
ratum ætatis pu-
pillaris, tã in ma-
re, quàm in femi-
na definit. quo cõ-
pleto pupillaris
substitutio infir-
matur.

¶ Masculo igitur
viq; " ad quatuor-
decim annos ſubi-
ſtitui poteſt, ſœmi-
næ vſque ad duo-
decim annos , & ſi
hoc tempus exceſ-
ſerint ⁂ , ſubſtitu-
tio euaneſcit.

¶ Interaneo & pueri filio postulatam hereditatem directo substitui non potest sed per fideicommissum potest.

¶ Extraneo verò,
vel filio puberi he-
redi instituto, ita
substituere nemo
potest †, ut si heres
extiterit, & intra
aliquod tempus *
decesserit, alius ei
sit † heres: sed hoc
solum permissum*

Quia summa testandi libertas pueribus
tributa est, legibus XII. tabularum. l.
verbis legis. 120. ff. de verb. sig.

vel inaequaliter:
sic in substitutione praesumi-
tur: et hic, & ff.
eodem. l. si pa-
ter. & t. tit. j.
§. & si ex dispa-
ribus.

† Et pro qua.
Vt tacite repe-
tita partes in-
telligantur. 5.2.
supra titul. pro-
ximo. & l. 3. ff.
huc titulo.

! h' v'sque ad
xliij. ann. scilicet,
completo:
nam pupilli ef-
se definiunt: vt
7. quib. mod. tu-
fini. in princip.
sed intra hos an-
nos potest sub-
stui: vt ff. eo.
l. si ita quis. &
l. qui plures.

Uſque ad qua. N. A.
 uordecim an. *et*
 nos. Id eſt, annū ſoit.
 etatis decimum
 quartum, eū-
 que completū,
 tranſactum, ex-
 actum, quia eo
 complero ſace-
 re heredes ſibi
 poſſunt. l. 5. ff.
 de teſtam. l. 14.
 ff. hoc tit.

¶ i Substitutio.
scilicet directa:
si tamen aliqua
verba inueniā
tur fideicom-
missi in testa-
mento iure fi-
deicommissi va-
lebit, vt C. de fi-
deicom. l. si fra-
ter tuus.

† Alius

8.A. Alius ei sit. Adeo, ut ne rogari quidem aliquis possit, ut sibi heredem aliquem faciat. l. vltim. C. de heredib. in ltu. l. ex facto. 17. ff. ad Trebell.

¶ a Per fideicommissum Quod semper fecisse videtur,

cum dicit, si filius meus quandoque decesserit, substituo ei Vitalem: quia verbum substituo, cum sit generale verbum, & ad directam & fideic. substitutionem possit trahi: ad id restringitur, quod est rei aprius, i. ad fideicommissum: quia directa non habet locum, quam docunque decessit: & probatur hoc. C. de impub. & aliis substit. l. precibus. §. si vero substitutio. & ff. de vulg. substit. l. coheredi. §. cum filius. & ff. de leg. & sen. con. l. in ambigua. forte idem, si dicat, Vitalis heres esto: nam trahitur ad fideicommissariam: quia de hereditate restituenda rogasse videtur: ut ff. ad Treb. l. ex facto. j. respon. & l. Scavola. Sed contra est: ut not. supra in distinct.

¶ Si quis facto testamento quepiam sibi seu in filium

substit. l. coheredi. §. cum filius. & ff. de leg. & sen. con. l. in ambigua. forte idem, si dicat, Vitalis heres esto: nam trahitur ad fideicommissariam: quia de hereditate restituenda rogasse videtur: ut ff. ad Treb. l. ex facto. j. respon. & l. Scavola. Sed contra est: ut not. supra in distinct.

¶ Dic. quod verbum heres esto, est verbum directum, quod non obliquatur: ut dicit glos. & tradit Bart. in l. Centurio. vel. quinto. & vltimo. prin. ff. eodem.

8.A. Fideicommissum. Hoc factum testatoris, vocatur etiam substitutio, sed abusu, & improprie. l. 57. §. j. & §. 2. ff. ad Trebell. Sed hac substitutio fit verbis civilibus, siue directis, unde directum dicitur: *esto, esto.* l. 7. l. 21. §. 1. ff. hoc. tit. Illa precariis: *Rogo te, &c.* Unde precaria nominatur. l. 14. Cod. de fideicom.

Notandæ sunt obiter hæc differentiæ inter vulgarem & pupillarem substitutionem. Pupillaris, illi tantum ætati fit, vulgaris, cuius. Illa solis filiisfamil. & suis heredibus: hæc cuius, siue filius sit, siue extraneus. Illa heredem facit filio, hæc testatori.

¶ b Obliget. Rogando eum per fidei-

commissum, ut testetur. Accurs.

¶ c Trademus. Ut infra de fideic. hæc per totum.

QVIBVS MODIS TESTAMENTA INFIRMENTUR.

est, ut cum per fideicommissum testator obliget alij hereditatem eius, vel totam, vel pro parte restituere: quod ius quale sit, suo loco trademus.

LIB. XVII.
QVIBVS MODIS
testamenta
infirmen-
tur.

arrogantem, vel ex ius descenditibus aliquem adoptavit, protinus quasi sui heredis agnatione, quod prius fecerat, rumpitur testamentum.

Testamentum iure factum, vsque eo valet, donec rumpatur, irritumve fiat Rumpitur autem testamentum, cum in eodem statu manente testatore, ipsius testamenti ius vi-

uiditur in quinque partes. Primò, ponit, qualiter testamentum tollatur agnatione sui heredis, nouiter adoptati. Secundò, qualiter per secundum testamentum tollatur primum. Tertiò, qualiter testamentum irritetur cap. de minu. testantis. Quartò, an voluntas solennis possit tolli nuda voluntate testantis. Vltimò, quod etiam Imperator non capit ex testamento imperfecto. Secunda ibi, in §. posteriore. Tertia ibi, Alio quoque. Quarta ibi, Ex eo autem. Quinta ibi, Eadem ratione.

¶ Testamentum. C A S V S. Quemadmodum testamentum iure fierent, hæcenus explicatum est. Videamus nunc quonam modo, quamvis iure facta sint, tamen rescindantur. Flavius testamentum fecit, postea non mansit in eodem statu quoad liberos, sed quum antea liberos non haberet, postea sibi aliquem adoptauit, manerne firmum testamentum? minime. Nam quemadmodum, si mortuo testatore, nascatur posthumus, eius ortu atque agnatione rumpitur testamentum: sic quasi agnitione sui heredis Flauij testamentum rescinditur. Cornelius Vibalus.

¶ Vsque nunc qualiter firmetur testamentum, nunc qualiter infirmetur: nihil est adeo firmum, quod non rumpatur. in auth. de nup. §. nuptias.

¶ Hæc, inquit Asconius, testamentum non solum valere, Improbum, inofficiosum, inhumanum Improbum, contra leges: inoffic. contra merita: inhumanum, contra pietatem.

Testamentum. Totum. Tit. di.

• Ex Epit. 21.

• 22.

¶ Not. testamentum nullum rumpi non potest: quia privatio prae-supponit habita. Item, quod solenne testamentum potest rumpi, & irritum. Item quod tunc rumpitur, quando in ea statu manente testatore, ius testa-

mentum vitatur.

¶ Item, quae arrogatione filij rumpitur.

¶ Itē quod fictio quaedam est.

¶ Nota improprie tati. Syl.

¶ AD P. T. IO.

Quoniam verò

in hac materia

verborum igno-

ratione multi

lapsi sunt, lubet

Vlpiini verba

subscribere, ex

ut. xxij. Testa-

mentum iure sa-

ctū infirmatur

duobus modis: si ruptum aut irritum

factum sit. Rumpitur testamentum ma-

riatione alterius testamenti, aut agna-

tionem, adoptionem, &c. Irritum fit, si te-

stator capite diminutus fuerit, aut si

iure factio testamento, nemo exiret

hæres. ubi autem legitur hic, in eodem

statu manente testatore, Franc. Rotom.

putabat & sententiam loci, & Theophi-

li auctoritatem postulare, ut cum ne-

gatione legatur, Non manente. Status

enim intelligitur, quoad liberos per-

tinet: non quoad testatorem.

N.A. ¶ Vitatur. Nō infirmo vitio, sed aduerti-

tio, & extrinsecus oblato. Rumpitur enim,

cum id quod iure constabat, superue-

niente vitio corrumpitur: veluti agnatio-

ne, aut quasi agnatione sui hæredis pre-

teriti. Nā qui adoptatur, quasi agnati

videtur. l. 8. ff. hoc tit. Nota, ambula-

ria est voluntas testatoris vsq; ad mor-

tem. l. 1. ff. de adu. leg.

¶ a Adoptauerit. id est, arrogauerit.

¶ b Constitutionem. Pura auius est, qui

adoptat. Co. de adopt. l. cum in ado-

ptiuis, & supra de ad. p. 5. sed hodie.

¶ c Rumpitur. Si autem cum prius in-

stitueret non rumpitur, licet postea

extraneus, qui postea arrogatur, & tunc rumpitur: ut ff. de contrab. l. non pu-

tauit. s. si quis emancipatum. Extraneum

autem nepotē accipe, qui non est suus

hæres, cum alius eum precedat. aliās

frustrā tunc exhe-

redaretur: ut ff.

de verbor. obl. l. quidam cum

filium. & de lib. & post. l. si quis

posthumus. s. si

filium. ¶ d Quasi agna-

tionem. i. sicut na-

ritate alien-

ius posthumi-

nam tunc certū

est rumpi: ut ff.

de inu. rup. te-

sta. l. j. in fi. & l. iij. in princ. &

l. certum. & hoc

in masculi te-

stamen. secus in testam. feminar: ut ff.

de lib. & post. l. Gallus. s. nunc de leg.

Velle. in fi. s. & est ratio: quia præter-

itio maris habetur p. exheredatione:

ut ff. de ex. lib. s. si. sed de inof. test. agit

talit. posthumus: ut C. de inof. test. l. iij.

¶ Posteriore quoq; c. v. s. v. s. Venit

est prouerbiū, Posteriores cogitatio-

nes solent sapientiores esse. Quare

prius testamentum posteriore rescin-

di rectum est. Itaque quum Iulius Cæ-

sar primo testamento solum Cn. Pom-

peium hæredem institueret, idque mi-

litibus pro concione recitatum esset:

tamen quia altero testamento Octa-

uum, Pinarium, & pedium instituit:

hi soli hæredes fuerunt: ut scribit Sue-

tonius. sed ecce, Titius testamentum

fecerat, in quo Maniliū hæredem in-

stituerat. deinde & alterum fecit, in

quo Roscium instituit. Roscius hære-

ditatem repudiatur, aut ante Titium mor-

itur. quæro, nonne Manilius hæres

erit: minime. quid ergo? Is, qui ab inte-

stato debet succedere. Titius enim pro

intestato habetur. Cor. Vib.

¶ Not. testamentum primum tolli ipso

iure per secundum perfectum. Item, q

est necesse, quod ex secundo possit ad-

iri hereditas, licet effectualiter non

adeatur. Item, quod tollitur, dato quod

in secundo sit institutus hæres sub con-

ditione, quæ etiam defecerit. Syl.

¶ e Rumpitur. Hoc est verum secun-

dum quosdam, quando secundum non

concordat cum primo. aliās aut pri-

mum

pr. pri. ra. sed. p. pri. p. pri. ra. sed. p. pri. p. pri. ra. sed.
mum: ut C. de test. l. sancimus. Sed cer-
te hoc stare nō potest. nam si valet se-
cundum, non valet primum: cum idem
non possit duo testament. facere: cum
ex secundo tantum adeatur hereditas.

Econtra in sen-
tentia. nam va-
let prima, non
secunda ab eo-
dē & super eo-
dem lata: ut ff.
de re iud. l. iu-
dex.

Ratio est, quia
lata sententia
expirat officiū
quodāmodo iu-
dicis, qui funct⁹
est officio suo.
In testamento
verō, voluntas
est ambulatoria
vsque ad mor-
tem. Syl.

2 a Ex eo, scili-
cet posteriore
testamento.

Existere po-
tuerit. Nota, nō
cōsiderari quid
est, sed quod ef-
fe potest: ut hic,
& ff. de hāre in-
sti. l. pater filio,
& ff. de in iust.
rup. test. l. cum
in secundo. in
prin. & s. in fu-
turum. Sed cō-

tra. ff. de libe. & posth. l. si filius cha-
riss. j. Solur. ibi, secundum testamentum
non valuit, etiam in principio: hic
autem valuit, licet ex eo non adeatur
hereditas. Item not. quod id quod va-
let plus, rumpitur per id quod minus
valet: sic ff. de adimen. leg. l. legatum
sub conditione. s. j. Argumen. contr. ff.
de rescind. vend. l. si id quod. in princ.
& s. fin. dic ibi not. in gloss. j.

Aliud est in legato, in quo sola vo-
luntas spectatur: aliud in contractu,
vbi duorum exigitur secundum Ioan.
Fab. hic. Syl.

Idēque si quis. s. institutus hāres
in secundo testa. Et ille vers. est exem-
plum, quando valet secundum testa.
& non exiit ex eo hāres. & vide ter-
tium exemplum.

d Decefferit. Quare non transmi-
sit, nec olim, nec hodie ad hāre-

dec: ut Codice de cad. tol. s. in nouissi-
mo.

Intestatus. Id est, intestati facit exi-
tum. Nam utrum intestatus aliquis sit,
an intestati faciat exitum, nihil in-
terest. s. primo.

Etia posteriori
ritē tacto testame-
to, in quo in certis
rebus quispiā in-
stitutus fuit, primū
cui hāres est vni-
uersalis, collitur
testamentum: sin
autem secundis ta-
bulis, ut priores
quoque vim obli-
nerent, iusserit te-
stator: tunc qui ex
re certa scriptus
est: ut vniuersam
hereditatē hāre-
di, qui prior insti-
tutus est testamēto
restituere tenetur.

Sed & si quis
priori testamen-
to iure perfe-
cto, posterius æquē
iure fecerit: et-
ia si ex certis re-

J. de heredit.
que ab intestat.
Sed & si quis.
C. l. s. v. s. Ti-
tius in primo
testamento Ma-
nilium hāredē
fecit. deinde al-
terum. testamē-
tum condidit,
in quo sic scri-
psit: Roscius hē-
res esto Tuscu-
lani & Formia-
ni fundi. Que-
ro, an Manilius
non saltem ter-
tij fundi, reli-
quarūque re-
rum hāres erit?
minimē. Age,
quid si plures
hāredes in te-
stamento prio-
re Titius fece-
rit, deinde in
secundo ita scri-
pserit, Roscius
hāres esto Tus-
culani fundi: ita
tamen, ut &
prius meum te-
stamentum va-

leat, ratiūque sit. quid iuris? Ros-
cius solū habebit Tusculanum, ex
quo hāres scriptus est. ita tamen, ut
si Tusculanus non impleat quartam
partem hereditatis, suppleri debeat
quod quadrati deest. Cor. v. b.

Sed & si quis. Iste s. est lex. ff.
ad Trebellianum, & incipit: Si quis
priori.

Priori testamento. Nota, hic ar-
gum. pro sententia appellationis: v-
trum ex ea, vel ex prima agatur. [Dic
quod aut prima sententia confirma-
tur per lapsum temporis, quia appel-
latio deferitur, & agitur ex prima:
aut confirmatur à secunda, & ex ea
agitur. gloss. in l. eos. vbi Bartol. C. de
appellat. sylu.] Sed contra argum. Co-
de don. inter vir. & vxor. l. ex verbis. Et
simile potest notari in l. penulti. diui-
dem tit. Accur.

N. A.

ab.

* a Ex certis rebus. Quia totum habet, licet ex certa re sit institutus, & ideo rumpitur primum testamentum, ut hic, & ff. de heredib. instit. l. j. §. si ex fundo. inglos. institutus.

N.A. Ex certis rebus. REBUS, vel certis assibus partibus: nam qui ex certis vel rebus, vel partibus instituitur, ex asse institutus intelligitur. l. j. §. 4. l. 10. de hered. instit.

A. D. I. T. I. O. Et hoc verum, quando in eod. testam. non est datus alius coheres, aliā haberetur loco legatarij, praterquam in querela inofficiosi testamenti: de quo dic. ut per Ang. hic.

* b Inferi iussimus. Hoc titulo statim.

* c Aliud. s. q. expresse confirmari potest primum in secundo, & aliā: ut patet in sequentibus.

* d Imperator. Ecce verba constitutionis. Accurf.

* e Campano. scilicet rescripserunt saltem.

* f In eo. s. secundo testamento.

* g Valere. Accipe, dubitari non oportet: quod est infra. Accurf.

* h Scriptum. s. in secundo testamento.

* i Suppleta quarta. s. si res sibi data non faciant quartam.

* D. D. I. T. I. O. Falcidia autem nomen generaliter usurpavit: tametsi S. C. Trebelliano hoc additum sit Falcidie, ut qui restitueret hereditatem, quartum detraheret.

N.A. Suppleta. Si in his rebus minus sit quadrante Falcidico. Lex Falcidia de legatis nominatim lata, producta est ad fideicommissa. l. 29. ff. ad Trebell.

lege 18 ad leg. Falcid.

* Insetta. Insetta ergo, quia in si. N.A. deicommissis nuda voluntas dominatur. l. 22. & pass. Codice de fideicommissis. Ceterum quod de Falcidia dixit, hæc

hodie vulgò dicitur. Quarta Trebellianica: quia legata fideicommissis ex æquata sunt, & hæc successit in locum illius. * k Expressum est. Nam testator voluit primum testamentum manere: & tamen non potuit, nisi de iure fideicommissi ex tacita tamen voluntate, qua ex secundo, testamento percipitur, remanet primum: ut i dicam in secundo, ideo instituo talem: quia mortuus est quem institueram in primo: nam si erravit, remanet primus heres, & legata ex utroque præstantur, scilicet à primo hærede: ut ff. de heredib. instit. l. si. Ille text. probat contrarium, ut animadvertit hic Christoph. Sylva. Aldobr.

* l Hoc modo. scilicet, tribus modis per arrogationem, & agnationem: ut supra eodem §. j. Item, & per secundi testamenti compositionem: ut supra eodem §. posteriore quoque. usque huc.

* Alio quoque modo testamentum infirmatur, veluti, cum is, qui fecit testamē-

cidia, hereditatem restituat iis, qui in priore testamento scripti fuerat, propter inserta fideicommissi verba secundo testamento, quibus ut valeret prius testamentum expressum est k: dubitari non oportet. Et ruptum quidem testamentum hoc modo efficitur.

* m Alio autem modo. Nullāne alia ratione testamentum infirmatur? Imò verò. Illud enim scire te oportet, infirmare, verbū generale esse: quo omnis testamenti dissolutio comprehenditur. Eius autem duas esse species. Na testamentum aut cum per se valeret ex post facto dissolutum est, id-

coque

hodie vulgò dicitur. Quarta Trebellianica: quia legata fideicommissis ex æquata sunt, & hæc successit in locum illius.

* k Expressum est. Nam testator voluit primum testamentum manere: & tamen non potuit, nisi de iure fideicommissi ex tacita tamen voluntate, qua ex secundo, testamento percipitur, remanet primum: ut i dicam in secundo, ideo instituo talem: quia mortuus est quem institueram in primo: nam si erravit, remanet primus heres, & legata ex utroque præstantur, scilicet à primo hærede: ut ff. de heredib. instit. l. si. Ille text. probat contrarium, ut animadvertit hic Christoph. Sylva. Aldobr.

* l Hoc modo. scilicet, tribus modis per arrogationem, & agnationem: ut supra eodem §. j. Item, & per secundi testamenti compositionem: ut supra eodem §. posteriore quoque. usque huc.

* Alio autem modo. Nullāne alia ratione testamentum infirmatur? Imò verò. Illud enim scire te oportet, infirmare, verbū generale esse: quo omnis testamenti dissolutio comprehenditur. Eius autem duas esse species. Na testamentum aut cum per se valeret ex post facto dissolutum est, id-

coque

etque ruptam dicitur quod accidit adoptione, agnatione sui, & posteriore testamento: sicut ex me superius audisti. Aut per seipsum testamentum intercidit, veluti quum ipsius auctor

statu suum mutat, nempe per viam ex tribus capitis deminutionibus. quibus casibus dicitur non ruptum, sed irritum testamentum non sane valde exacta & accurata differentia: sed iurisculti potius de verborum proprietate paulisper discutendum putarunt, quam non singulis nominibus res designare. Cornel. Vibul.

a Deminutus sit. Licet minima capitis deminutione: ut infra eodem §. non tamen in fin & ff. de iure codicillorum leg. consuevit. si post factum testamentum. sed contra.

supra de milit. testam. §. penultimo. Sed illud speciale est in milite. Potest & alius modus irritandi testamentum adici: quia per legem quandoque cassatur in duobus casibus, ut in authentica, ut cum de appell. cognosc. §. si quis de predictis. & §. si vnum ex parentibus.

N.A. Capite deminutus sit. Capite inquam, nam qui paterfamilias esse desit. testamenti factionem amisit. cum in lege X I I. ita sit. Paterfamilias, vti legasset, &c. lege penultima §. secundo. de bonor. poss. sec. tab. lege 8. §. secundo, de iur. Codicill.

h Retulimus, ut supra de capi. deminut.

c Hoc autem casu. scilicet, qui si capitis deminuitur.

N.A. Irrita. Quia quaecunque rata non sunt, irrita sunt. Subtiliter tamen,

aliud est irritum fieri, aliud irritum esse. l. j. de iniusto. rup.

d Dicuntur. scilicet, proprie.

e Alioqui. scilicet, si improprie dicere velim, & large.

ita h dicuntur, quaedam iure facta rumpi, vel irrita fieri.

Capitis deminutione testatoris iure civili irritum fit testamentum quod tamen (si hares mortis tempore praeiunctum statum recuperarit) iure praetorio conualescit: & ex eo secundum tabulas bonorum possessionis peti potest.

Non tamen per omnia inuicilia sunt ea testamenta, quae ab initio iure facta, per capitis deminutionem irrita facta sunt. Nam si septem testium si-

ut per capitis deminutionem testatoris, vel quando hares institutus non adit hereditatem, quia tunc testamentum constituitur irritum: ut l. j. ff. de iniusto. test.

Per omnia. Quia iure civili de N.A. statuta, à Praetore tamen iurantur.

Non tamen. CASVS. Titius integro capite testamentum fecit. deinde deminutus est, ad extremum etiam in integrum caput restitutus: puta cum adoptatus esset, sui iuris factus est, quæro an valeat testamentum? iure civili non valet, ut modò dicebamus: sed Praetor pro suo iure atque imperio bonorum possessionem petenti heredi scripto decernit, testamentumque confirmat. Nā iam Praetorium introductum est adiuvandi, vel supplendi, vel corrigendi iuris civilis gratia, propter utilitatem publicam. Cor. Vib.

T 5

f Causas. id est, differentias.

g Singulis appellationibus. id est, propriis nominibus. & facit ff. de supp. lega. l. Labeo. §. fina.

h Nō iure facta. Ut sunt illa, quae carent solennitate testium. Vel quando testator non habuit testamenti factionem, & fecit. vel quando filium in potestate constitutum praeteriit: ut lege prima. ff. de iniusto. rup. testam.

i Rumpi. scilicet tribus modis. videlicet per arrogationem, per agnationem, & per secundi testamenti compositionem.

k Irrita fieri.

¶ Not. quod reconvalescit, quod aliis non valuit cessante impedimento, saltem de aequitate. Item, quod ad hoc, ut bonorum possessio secundum tabulas de iure necesse est quod testamentum sit solemne de iure civili. Syl.

¶ a Signata sunt. Et postea testator capite deminutus est.

¶ b Cuius Romanus. Ut quando maximam vel mediam capitis deminutionem passus fuerit, & postea restitutus.

¶ c Sux potestatis. Ut in minima. Accurs.

¶ d Fuerit. Et aliquo iudicio voluntatem primam retineat: ut ff. de honor. posses. secundum tabulas. l. qui ex liberis. §. testamentum.

¶ Hæc glo. communiter approbatur, quia voluntas debet declarari, saltem coram quinque testibus. lege, hæredes. §. sed si notam. ff. de testam. & ibi doc. Syluester.

¶ e Libertatem. Imò etiam facto seruo testatore: ut quia capiat ab hostibus, & ibi servus moriatur. nam tunc valet testamentum: ut supra quibus non est per. fa. testa. §. fina. qui est contra. sed illud est propter fictionem legis Cornel. ut ibi, & ff. de vulg. sub. l. lex Cornelia.

N. A. ¶ Mortis tempore. Subtilis questio: nam Ulpianus sola taciturnitate conualescere testamentum significat. lege prima. §. quinto. ff. de iur. tabul. Papi-rius exigere probationem videtur, ne testamenta nuda voluntate constituentur. l. penultima. ff. eodem titulo. Rursus Ulpiani regula. titulo 23. rem ita transigit. Si nemo alius legitimus sit hæret. Dabitur ergo petitio, sed dabitur simul exceptio, quæ tamen ex persona opponentis (legitimi scilicet hæredis) estimabitur, v-

num sine re, an cum re danda sit: ut in specie. lege duodecima. ff. de iniust.

A D D I T O. Et tunc quando impedimentum tollitur per viam fictionis. ut ibi: vel restitutionis in integrum à principe: vel si quis filio. §. penul. ff. de iniust. testa. reconvalescit testamentum etiã de iure civili, nisi quoad relictum tali damnato factum, vel ipsius institutionem, secundum Angel. hic.

¶ Simpliciter nudaque voluntatis expressione præcedens ritè factum testamentum minime infirmatur: item posterioribus tabulis imperfectis, non fiant irritæ priores perfectæ.

¶ Ex eo autem solo § non potest infirmari testamentum, quod postea testator id non nolu-erit^h valere vique adeò, ut & ¶

bono. posses. §. quos autem. Accurs.

¶ Ex eo autem. ¶ A S V S. Titius testamentum fecerat, idque ritè ac legitime: deinde dixit quibusdam se nolle illud valere, aut aliud inchoavit, sed non perfecit: atque ita mortuus est. quæro an valeat testamentum illud, quod ritè ac legitime antea fecerat: valet, ratumque ac fixum permanet. Sequentem §. clarum per se, non illustramus. Cor. vii.

¶ Not. testamentum solenne non tolli nuda voluntate contraria. Itè, quod illud non dicitur testamentum, quod quis post aliquarum rerum dispositionem, morte præveniens, pertinere non potuit. Syl.

¶ g Solo, Bene dicit solo: quia si plus interveniat, licet non sit perfectum, secundum tamen quandoque rumpit, primum: ut in si. huius §. dicemus.

¶ c Nolu-erit. scilicet, dicendo hæc verba, Nolo testamentum quod feci, valere.

¶ Nolu-erit. Nam ut nuda voluntate N. A. testa

testamentum non constituitur. l. pen. ff. de acquir. hære. l. sec. tab. Sic nuda voluntate, & pœnitentia non eueritur, nisi aperta indicia sint. l. pen. ff. cod. l. i. §. 5. ff. si tab. test. null. ex.

N. A. f. Morre. Vel

mortalitate, veluri si testes cõtestatus non sit. l. ii. §. 1. de leg. 3. Vel si cõplures nuncupare vellet, prius obmutuit. lege 25. de testam.

N. A. f. Pertinacis. Ca

pitolinus. Legem (inquit) tulit, vt testamēta priora non prius essent irrita, quàm alia perfecta essent.

¶ a Perfecte fuerint. Imò quandoque & si sint imperfecta, secunda rumpit primò facta: vt

Co. de testam. l. sancimus. quæ est contra. Sed ibi tam ex cursu decennij, quam mutatione voluntatis illud euenit, non sola mutatione. Item contra. ff. de mili. test. l. eius militis. §. militia missus. Sed ibi primum erat minus solenne, iure communi inspecto: vnde facile potuit rumpi. [Facilius enim tollitur actus subnixus iure singulari, quàm iure communi. lege quarta. ff. de fideic. liberat. Syluest.] Item, contra. ff. de in iust. rup. testam. lege secunda. Sed ibi secundum, licet non sit perfectum iure communi, est tamen perfectum iure militari: vnde rumpit primum. Item contra. Cod. de test. l. hac consultißima. §. si quis autem. Sed ibi in secundo fuerunt instituti, qui & alijs intestato successuri erant: vnde facile rumpitur primum testamentum, in quo extranei sunt instituti: & facilius admittuntur venientes ab intest. vt argu. ff. de vulgari & pupil. substit. l. si filius. Item contra. Codice de testamentis. lege, notiam. & ad idem contra. ff. si ta. test. null. ex. lege prima. §. si hæres. Sed in istis legibus plus fecerat testator, vt rumperet primum quia incidit, quod magis est, quàm si aliud testamentum fecere voluisset: arg. ff. de iis, quæ in test. delent. l. se-

cunda. Item contra. ff. de acquir. hære. l. Claudius. Sed ibi non valet primum: quia ruptum sit à secundo: sed quia hæres institutus in primo non adiuit ex eo hæreditatem. vnde non

valet testamentum, quod hæredem non habet: vt ff. de iis, quæ in testam. delent. l. proxime. nec potuit eam transnittere suo hæredi ad eundam: vt Cod. de cadu. tollere. l. v. nica. §. In nouissimo. Item contra. Codice de his quæ vt indig. l. hæreditas. Sed ibi dixit alia verba, quod hæres erat indignus. vel similia, quæ pl^o faciunt, quàm si simpliciter diceret, nolle prius valere: vel quàm si secundum cepisset facere, & ideo ibi receditur à primo. Vel dic illud quod hic dicitur, esse verum de iure directo, vt non rumpatur primum, sed tamen auferatur ei hæreditas, vt indigno: vt ibi, cùm hoc cogitauerit testator: vt argumen. ff. de condi. instit. l. quidam. in fin.

¶ Si quis ideo eo principem hæredem scripserit, vt aduocato, cum quo sibi lis erat, duriorē constitueret litigatorē, nulla est dispositio huiusmodi.

¶ Eadem oratione expressit: non admissurum se hæreditatem ei^o, qui litis causa princi-

ceret, nolle prius valere: vel quàm si secundum cepisset facere, & ideo ibi receditur à primo. Vel dic illud quod hic dicitur, esse verum de iure directo, vt non rumpatur primum, sed tamen auferatur ei hæreditas, vt indigno: vt ibi, cùm hoc cogitauerit testator: vt argumen. ff. de condi. instit. l. quidam. in fin.

¶ Imperfectum. Veluti non subscriptum, aut obsignatum. l. hac consultißima. §. non subscriptum. & §. ex testamento. Cod. de testam. & l. sexta. ff. de fals.

¶ Nullum est. Nor. nihil esse quod perfectum non sit. Codice de iis, quibus vt indignis. l. cùm Syllanianus, in fin. Sed contra. ff. quemadmodum testamentum. aperian. lege secunda. §. testamentum. Sed ibi abusiue dicitur aliquid, quod non erat perfectum. Itē, contra. Codice de testamentis. l. hac consul. §. ex imperfecto. Sed illud speciale est fauore liberorum, vt ibi dicitur: sicut & illud est speciale in illis, vt difficilius rumpat testator illud in quo ipsi instituti sunt: vt in authentica de testament. imp. §. penultimo.

¶ Expressit. f. Anus Pertinax.

A D D A T O. Lam o. v. t. o. n. e. u. r. i. l. l. i. a. s. Capito

Capitolinus commemorat his verbis, in Pertinace: Pertinax legem tulit, ut testamenta priora non prius essent irrita, quàm alia perfecta essent: neve ob hoc fiscus aliquando succederet, ipseque professus est,

nullius se aditum hereditatem, quæ aut adulatione alicuius delata esset, aut lite perplexa, ut legitimi hæredes & necessarij priuarentur. addiditque S. C. hæc verba, Sanctius esse inopem publicam obtinere, quàm ad diuitiarum cumulum per discriminum & decorum vestigia peruenire.

¶ a Reliquerit. scilicet in solenni testamento: quod facit, ut durior faciat aduersarij suis aduersarij: que institutio est odiosa & inuidiosa: ut ff. de hered. instit. l. penul.

¶ b Ob eam causam. s. litis. nam si legitimas non probat. s. princeps, multo minus probabit non legitimas.

¶ c Probaturum. id est, commendaturum.

N. A. ¶ Nuda voce. i. non solemnibus nuncupatione, sed simplici iactatione. l. sanctimus. C. de testam.

¶ d Admissurum. id est, nisi solemniter sit institutus, nollet etiam nomen heredis habere.

¶ e Auctoritas desit. Ut quia aliquid desit propter quod testamentum non valet, cum multa sint in eius factione necessaria: ut ff. de testa. l. j. & ij.

¶ f Rescripserunt. Ut Cod. de testa. l. lex imperfecto.

¶ g Inquiunt. Imperatores.

¶ h Soluti. Ut ff. de leg. & senat. cons. l. princeps. & facit ff. de iure fisci. l. fiscus. c. finali.

¶ i Vivimus. id est, vivere volumus: ut

hic, & C. de leg. & constit. princip. l. digna vox. & facit ff. de lega. ij. l. quod principi. & l. seq. & ff. de leg. l. ij. lege, ex imperfecto: & ff. de inofficios. testament. l. Papinianus. §. si Imperator.

DE INOFFICIO TESTAMENTO.

¶ Liberi indebiti. i. ex hereditate, inofficiosi que deproposita, patrum potestate impugnatæ testamenta: quod ius patrum legibus quoque a liberis exhereditatis ius competat, item potestatem, rumpi vellet hereditas in statu. reliqui autem cognatis non conceduntur hoc querela beneficium.

¶ Via plerumque parentes si-

12. & lib. 4. tit. 5. Scitum est illud Baldi. Cum animalia omnia naturalis iuris peritia censentur Principes, qui se naturæ legibus solutos contendunt, ne inter animalia quidem censendos. Baldi. in d. l. 5. C. de legib.

DE INOFFICIO TESTAMENTO.

¶ Qualiter ipso iure testamentum infirmetur, §. titulo j. dictum est. Nunc autem qualiter officio iudicis, id est, per sententiam iudicis intenter querela inoffic. testam.

¶ Via plerumque. Totus iste titulus diuiditur principaliter in duas partes. Primò ponit, quibus personis competat querela. Secundò, quando querela cesset. Secunda ibi. Sed hæc ita. Item prima subdividitur.

DE INOFFICIO.

Imò contra fiscum in dubio est ferenda sententia, si causa sit merè lucrativa: alia secus, ut hic Angel.

¶ Legibus viui. N. A. mus. Princeps lege regia legibus solutus fuit. l. Princeps. §. ff. de legib. l. 7. de const. Princ. sed hoc de civilibus legibus tantum, id est, de privato iure laus intelligitur, non de naturali, aut gentium iure. Quin etiam Principis auctoritas, ex iuris auctoritate pendere dicitur. l. 5. C. de legib. l. pen. de hered. instit. l. 23. de legat. 3. Paulus libro 5. sentent. titulo

ntitur. Nā primò, de querela descendentium contra testamenta ascendentium. Secundò contrā, de querela ascendentium contra testamenta descendentium. Terzio, de querela collateralium. Quar-

tò, quòd querela est remedium subsidiarium. Secunda ibi, Non autē. Tertia ibi, Soror. Quarta ibi, Tam autem.

C. V. Marcellus crudelis pater, atque amens filium exheredavit: aut mater Mēnia, praterit: quum tamen eius rei causam honestā haberet nullam.

Nihilne remedij adolescenti bono comparatum est? imò,

actionem Prætor ei dabit testamenti inofficiosi. Quid si pater aut mater à filio impio & inhumano exheredatus est? Idem ipsum remedium eis comparatum est? Quid autem si alij cognati exheredati sunt, veluti frater, aut patruus, aut ceteri? Frater & soror inofficiosi testamentum accusare possunt, si turpes personæ hæredes institutæ sunt, veluti mimi, aut gladiatores, aut adulteri. Alij autem cognati non possunt. Corn. Vib.

N. A. ¹ Testamentum inofficiosum est, quod contra humanitatis officium, literis, parentibus, aut fratribus debitum, factum est: Id est, cum hi qui instituenti erāt iniuria exheredati sunt. Actio, siue querela inofficiosi, est petitio hereditatis quæ liberis, parentibus, fratribus exheredatis, aduersus possessorem conceditur, ut eam, rescisso testamento recuperent. l. xx. ff. hoc tit. l. penult. ff. de bon. poss. con. tab.

² a Exheredant. Hoc refertur ad eos qui ascendunt per lineam masculinam & femininam: sed sequens clausula respicit tantum femininam.

³ b Vel omittunt. Hoc tantum ad femininam lineam refertur. Nā illarum præteritio pro exheredatione habetur: ut suprà de exhered. lib. §. mater. Si autem aliquis de linea masculina omitteret filium in potestate, nullum

ipso iure esset testamentum: si emancipatum filium omitteret, valeret: sed per contra tab. rumpitur: ut suprà de exhered. lib. in princ. & §. emancipatos. hodie etiā emancipatus præteritus potest dicere nul-

lūm ipso iure: ut suprà de exhered. libero. §. nostra. aliās §. sed hæc quidē. & C. de liber. præter. l. maximum. Accurs. AD DILECTO. Quod est verū, si sine legitima causa sit facta præteritio, aliās contra tabu. habet locū: secundum cōmunem opinionē. Ang. Omittit. Talis N. A. omisio exheredationis vim obtinet. §. vlti.

sup. de exhib. liber.

⁴ c Agere possunt. scilicet ab adita hereditate intra quinquennium: ut C. eodem. l. scimus. §. fin. & l. si quis filium. in fin. & ff. eodem. l. Papinianus. in fine. & C. in quibus causis in integrum restitui. non est necessa. l. ij. Et hoc proposita quadam petitione ad hoc, ut testamentum rescindatur, quæ non est actio prorsus, nec accusatio, sed medium tenet, & quandoque actio, quandoque accusatio dicitur: sed propriè dicitur querela: ut not. ff. eod. l. posthumus. §. si quis ex personis. in gl. j. si quis. in fine.

⁵ d Qui. scilicet liberi.

⁶ e Queruntur. id est, conqueruntur.

⁷ f Se exheredatos. A qualibet linea.

⁸ g Præteritos. Ab aliquo de linea feminina.

⁹ h Hoc colore. id est, hac honestate verborum.

¹⁰ Verè furiosus. Id est, non in omnibus negotiis mentis errore adfectus; sed in eo solum, quod contra officium testamentum illud fecerit l. ij. l. v. ff. hoc titul.

¹¹ i Nullum testamentum. Ut suprà quibus non est permillum facere testa. §. item furiosi.

¹² k Liberorum. Parentibus, scilicet est permillum accusare filiorum testamentum, quando sunt ab eis exheredati. & hoc

& hoc accipe in filio pagano emancipato: alijs si esset miles, non subiiceretur querela: ut C. eod. l. fin. in fin. [Quod hodie correctum est secundum glo. que communis est in d. l. fin. quia datur querela-

Syl.] Item, si esset in potestate, testamentum ipso iure non valeret: ut s. quibus non est permissum facere testamentum in prin. & facit ff. eodem. l. nam & si parentibus.

¶ **AD I I I O.** Et præteritos, & exheredatos queri posse parentes. Eg. Baro hic censet. Licet præteriti etiam contra tab. bon. posses. petant. liberi tamen in querela anteponentur parentibus. l. si pater. ff. de inoffic.

N. A. ¶ Liberorum parentibus. Cum orbi liberi decesserunt: Nam eo casu, liberorum hereditas pater parentibus debetur. l. xv. ff. hoc tit. hoc de emancipatis intelligendum est.

¶ **a** SOROR autem & frater. Hoc accipe in consanguineis & uterinis, vel consanguinitatem: nam uterini non possunt: ut C. eod. l. fratres. Et not. quod duo dicit iste s. primum, quod frater & soror possunt agere querela: secundum, quod hoc verum est, quando turpes personæ insinuantur heredes.

¶ **b** TURPES personæ. Infamibus ipso iure, vel per sententiam, vel etiam de facto.

¶ **AD I I I O.** Et talis infamia iuris, vel facti etiam excludit à querela: ut l. in arenam. C. eod. Angel.

¶ **c** PRÆLATI sunt. id est, admissi sunt, & tunc turpibus personis, ablatiui sunt absoluti. Vel dic, Prælati sunt, id est, præpositi turpibus personis, dativè legendo.

¶ **d** Nō ergo. Hoc refertur ad primum responsum, vel potius ad secundum. Accurs.

¶ **e** POSSUNT. scilicet de iure.

¶ **f** ULTRA. Hoc ad secundum, vel potius ad primum, si rectè inspicatur series textualis.

bus. ¶ Soror autem & frater turpibus personis scriptis hereditibus, ex sacris constitutionibus prælati sunt. Nō ergo contra omnes heredes agere possunt. Ultra fratres igitur & sorores cognati nullo modo aut agere possunt, aut agentes vincere s.

¶ Querela inoffi-

¶ **g** AGENTES vincere. s. etiam de facto agentes, non vincerent: melius ergo facerent, si se sumptibus inanibus non vexarent: ut ff. eo. l. j. Sed contra ff. eod. l. posthumus. s. si quis ex his. Sed ibi

cioli non habet locum, ubi competit aliud remedium.

¶ Tā autem naturales liberi, quam secundum nostræ constitutionis divisione adoptati, ita demum de inofficioso testamento agere possunt, si nullo alio iure ad defuncti bona venire possunt. Nam qui ad hereditatem totam,

nemo repulit agentem: repelli tamen potuit, ut hic. Sed an filij fratrum agant? Videtur ex hac littera eos excludi: sed cum hodie vocentur ab intestato, & fratribus equiparentur, forte & ipsi querela datur, ut in auth. de hered. ab intest. ven. s. reliquū. & in auth. de fratribus filij. s. j. collat. ix. que est in C. de legi. hered. authentic. cessante.

desu-
sionem.

offic. testam. l. posthumus. in princ. Sed respondent quidam, quod non admittuntur ad querelam: & tamē unā cum eo, qui potest agere, admittitur ab intestato, ut C. de inoffic. test. l. fratres. & C. communia de success. auth. itaque. Vel posset responderi, quod admittuntur iure diverso. nam frater agit querela & rumpit: & filius alterius fratris cum sit ruptum testamentum, admittitur ab intestato. Accursus.

¶ **AD I I I O.** Si autem esset solus, à querela excluderetur. Angel.

¶ **h** NATURALES. scilicet & legitimi: nam naturales tantum non agunt in bonis patris, sed matris: ut ff. eod. l. si suspecta. s. j.

¶ Ratio est, quia ab hereditate matris non excluduntur, à patris sic. l. humanitatis. C. de natur. lib. l. placet. C. ad Officia. vel quia contra votum patris non succedunt. glo. in l. j. s. j. ff. de contra tabul. Syl.

¶ **i** DIUISIONEM. Ut ab auo paterno, vel materno.

¶ **k** ADOPTATI. id est, arrogati qui habent quartā ex constitutione diui Pij: ut ff. eod. l. Papinianus. s. si quis impubes. Item adoptati, si auo paterno dati sunt: ut C. de adopt. l. cum in adoptiuis. & suprā de adopt. s. sed hodie. & hoc prædixit.

¶ 2 Ps

¶ a Partem, scilicet quartam. si autem minus, tunc ad supplementum agitur: ut infra proximo.

¶ b Veniunt. id est, venire possunt, ut iure legati vel donationis: ut infra eo. §. pen. vel quia eorum filij vel serui sunt instituti: ut ff. cod. l. nihil.

N.A. ¶ Non possunt.

Quia per querelā quæ suorum, iniuriæ, inhumanitatis parentes arguit, ladi pietas videtur.

¶ c Posthumi. s. exheredati. nā si præteriti, ipso iure rumpitur testamentum: ut supra de exhered. libe. §. posthumi. sed hodie non possunt exheredari. ut C. cod. l. si quis in suo. §. legis.

¶ d Sed hæc. Hoc refertur ad supra dicta, à principio usque huc.

¶ e Testamento. scilicet iure institutionis cum testamentum facit: ut in auth. ut cum de appellat. cog. §. aliud. sed si alia voluntatem facit, sufficit quoquo relinquatur titulo ut in auth. de trien. & semis. §. j. collat. iij.

¶ f Constitutio. Ut C. eo. l. omnimodo. Accurs.

¶ g Eis. s. exheredatis. vel præteritis.

N.A. ¶ Quartam legitimam. Hæc vulgò legitima dicitur, absurdò tamen, quoniam pars est legitimæ, id est, quarta debet portionis ab intestato l. viij. §. quoniā. ff. hoc tit. Potest dici portio legitimaria. At nouo iure, sui plures non sunt liberi quàm quatuor, trientem habet: sui plures, semissem Nou. 178. quæ nominatim etiam ad parentes & fratres produciuntur.

¶ h Non fuerit adiectum: ut C. cod. l. scimus. in princ.

¶ i Si tutor. C. de v. §. Aurelius filiusfam. & in patris potestate tutelam pupilli Annij gerebat. Aurelium illū pater exheredauit: & Annio legauit centū. Defuncto patre, Aurelius legatū pupilli nomine accepit: deinde vult agere inofficiosi. quæro, an possit? Resp. posse. Quid ex contrario? Sulpicius filiū suū pupillum exheredauit, & ipsius tutori Mæuio legauit centum, Mæuius pupilli nomine agit inofficiosi, causa cadit, deinde vult petere suū legatū. potestne? potest. Cor. Vibul.

tā legitimæ + patris repleatur: licet non fuerit adiectum^h, boni viri arbitrati debere eam compleri*.

¶ Qui officij necessitate coactus legatum ex eo, in quo exheres factus fuerat, testamentum petiit, non prohibetur illud inofficiosi querela impugnare, è reprobatione etiam, qui impugnauit, legato sibi in eo testamento facto, minime priuabitur.

¶ Si tutor i + nomine pupilli, cuius tutelam gerebat, ex testamento patris sui legatū acceperit, cum nihil erat ipsi tutori relictum à patre suo: nihilomi-

quod petiit filius nomine pupilli sui: nō tamē ideo repellitur à querela suo nomine. Sed contra. ff. eo. l. si. primo responsio. Sed ibi certè aduocatus, procurator sponte faciebat, cum illa officia sint spontanea: ut j. mand. §. mandatum. at hic etiā ex necessitate: quia tutela ex necessitate suscipitur: ut ff. de tut. & curat. da. ab his. l. necnon. & necessario geritur: ut ff. de adm. tut. l. j. in princ.

¶ Quando autē etiam officium aduocationis esset necessarium iuxta l. prouidendum. C. de postul. cum simil. tunc non submoueretur à querela. Syl.

¶ Si tutor. Dubitationis causa est: Quia N.A. qui

ter exheredauit: & Annio legauit centū. Defuncto patre, Aurelius legatū pupilli nomine accepit: deinde vult agere inofficiosi. quæro, an possit? Resp. posse. Quid ex contrario? Sulpicius filiū suū pupillum exheredauit, & ipsius tutori Mæuio legauit centum, Mæuius pupilli nomine agit inofficiosi, causa cadit, deinde vult petere suū legatū. potestne? potest. Cor. Vibul.

¶ Not. q. dictio sed si, nō aduersatur secundum suam naturā in iure & in facto: sed in facto tantum. Syl.

¶ Si Si tutor. Testator extraneū instituit, & filiū exheredauit, & cuidam pupillo existenti in tutela filij sui legatum reliquit:

quod petiit filius nomine pupilli sui: nō tamē ideo repellitur à querela suo nomine. Sed contra. ff. eo. l. si. primo responsio. Sed ibi certè aduocatus, procurator sponte faciebat, cum illa officia sint spontanea: ut j. mand. §. mandatum. at hic etiā ex necessitate: quia tutela ex necessitate suscipitur: ut ff. de tut. & curat. da. ab his. l. necnon. & necessario geritur: ut ff. de adm. tut. l. j. in princ.

¶ Quando autē etiam officium aduocationis esset necessarium iuxta l. prouidendum. C. de postul. cum simil. tunc non submoueretur à querela. Syl.

¶ Si tutor. Dubitationis causa est: Quia N.A. qui

Adnotati-
o- Pro-
curatoris
officium
est sponta-
neum.

qui semel testamentum cognouit, arguere postea illud non potest. Nemo ex parte testamentum probare, & ex parte improbare potest: quia indiuiduum est. l. x. §. vlt. & l. l. seqq. ff. hoc tit.

¶ a Nihilominus. Nam videtur paternum iudicium approbasse, & sic non posse postea querela agere: sed tamen nihilominus potest, ut hic dicit.

¶ b Patris. scilicet ipsius tutoris, imò erat exheredatus. Accus.

¶ c Sed si e contrario. hic testator filium suum pupillum exheredauit, & tutori, quem ipse met pater filio dedit, legatum dimisit. licet ergo agat de inoffic. nomine pupilli, & succumbat, tamen ad legatum admittitur. Et ita not. arg. ex hoc & superiori responsio, & quis agit aliquid interdictum non ut ipse, sed ut alius: simile ff. de adopt. l. si pater. §. qui duos.

& ff. eod. l. is qui. §. si hæres. & l. aduersus. §. j. & C. de adm. tut. l. cum quædā. & ff. de compen. l. pen. C. de doll. l. j.

N. A. ¶ E contrario. Dubitationis causa est, quia testamentum qui oppugnavit, ei tanquam indigno, quod relictum fuerat aufertur l. j. & pass. de his qui. ut indig. ff. Solutio. Est diuersitas iurium & causarum l. xxxij. ff. hoc tit.

¶ Igitur. I. H. L. I. A. Pater non vult filium instituere, aperte exheredare non audet: quid ei faciendum censes? Relinquat ei quartam honorum suorum partem: veluti tria ex duodecim. Sed ecce, duo sunt filij: quid fiet? utrique fescuncem, id est, unum & dimi-

diatū. quid si sint tres? singulis vnciam vnā. & sic deinceps. sic enim quarta perpetuò relinquetur. Corn. Vib.

¶ d Igitur quartū. Contrariū formatur ex eo, quod habes §. eo. §. sed hæc ita.

vbi dicit etiā si minus, quarta habet, non agit querela, sed ad complementum. Solu. hic loquitur ante Iustinianū, ut C. eo. l. cum queritur. & ff. eo. l. Papi- nianus. §. quoniam autē quartam. at §. secundum Iustiniani tempora, per legē. C. eod. l. omnimodo. Et illud igitur, quod est hic, ponitur inceptiue, nō illative. sic ff. de iust. & iur. l. ius ciuile. §. hoc igitur. vel lege illative ex eo, quod habes. §. eo. §. ita autem. in fin.

¶ e Iure legati. Sed hodie iure institutionis, si facit testamentū: ut in auth. ut cū de app. cog. §. aliud. Si verò alia sit voluntas, sufficit quoquo relictū titulus: ut in auth. de trie. & semil. §. j.

¶ Quod introductum est tam respectu honoris, quia titulus est honorabilis: quam utilitatis, propter ius accrescendi. Syl.

¶ Legati. At nouo iure legitima portio, solo hæreditatis, atq; institutionis tit. relinquenda est. No. 115. §. 3. abrogata per No. 181. Quod summè notandū est.

¶ f Inter viuos. f. data ea conditione, ut hæc donatio inter viuos in quartam computetur: ut C. eo. l. si quando. §. generaliter. & hic subiicit.

¶ g Aliis modis. Ut dotis causa, & donationis propter nupt. ut C. de inoffic. test. l. quoniam nouella.

¶ h Diximus. supra prox. §.

¶ a Pro

Pro virili portione. Ut scilicet quilibet habeat quartam huius partis, quam habiturus erat ab intestato: ut C. eo. l. parentibus. & l. cum quæritur. hoc tamen est hodie iure authent.

mutatum. s. ut tertia de ur. si sūt quatuor vel pauciores. Si verò plures sūt filij exheredati, habent dimidiam: ut in authent. de trien. & semis. §. i. quæ est Co. co. authent. nouissima. Vnde vers.

Quatuor aut infra, dant natis iura trientem:

Semissem verò dant natis quinque vel ultra.

Et not. in si. huius tit. quod quidam dicunt hunc tit. hodie non habere locū, nisi inter fratres, turpibus personis hæredibus institutis. & hæc fuit sententia M. per authent. C. de libe. prate. vel exhered. authent. non licet. & authent. ex causa. Sed nos dicimus, quod habet locum, ut olim: quod plenè diximus in authent. ut cum de appel. cog. §. aliud. inglos. nominatim. in fin. & d. authent. ex causa. nisi quod quedam capitula in d. authent. circa querelam sunt innouata: ut quia olim non transfinitebatur ad hæredem etiam suum, nisi esset preparata: ut ff. eodem. l. posthumus. §. si. & l. sequ. hodie sic ad suum hæredem: ut C. eo. l. scimus. in si. Item, olim quarta dabatur, hodie triens, vel semis. ut dictum est. Item, olim filij se gratos esse probabant: hodie hæredes probant ingratos: ut C. eo. l. omnimodo. in gl. arguantur. Item, nota hunc titu. loqui de gratis filiis. si enim essent ingrati, nihil teneretur pater eis relinquere: ut in authent. de hered. & sal. §. exheredatos. in glo. iustè ibi, ut quia. & authent. de immen. do. in fine §. si. Et sunt causæ ingratitudinis quatuordecim, quibus filij exheredantur: & vij. quibus pater à filiis: ut in authent. ut cum de appel. cog. §. causæ. & tres quibus frater à fratre: ut in authent. de nup. §. ingratitudinem. Accurs.

Plures autem sunt in filio, quàm in aliis: quia magis tenetur. l. antibi. Co. de in lit. dand. tutor. l. altius. §. si serui. vendic. Syl.

Ubi i c. Istæ omnes causæ faci-

est, pro virili portione.

TIT. XIX.

DE PATERE. dum quælitur de diffentia.

le habentur per hos versus, Bis septem causis exheres filius esto: Si patrem feriat, vel maledicat ei: Carcere detentum si negligit ac furiosum: Criminis accuset, aut paret insidias:

¶ Triplices sunt hæredes. Argel. Aret.

¶ Hæredes autem, aut necessarii^b, dicuntur, aut sui & necessarii, aut extranei.

¶ Nati spernet honorem. Hunc accusabit, dira venena dabit. Testari verat, aut uxorem diligit eius: Non redimit captū, dum furit, odit eum: Pellitur à fratre frater causis tribus: ut si arguit hunc sceleris: vel ei vult tollere vitam: vel si iacturam rerum sibi mouerit vnquam.

¶ Pro virili portione. i. Ut virilis singulorū portio quarta sit eius partes legitimæ, quæ habituri ab intestato fuerant. d. l. 8. §. quoniam. ff. hoc tit. sed hæc proportio abrogata est d. Nouella 115.

DE PATERE. V. I. Q. V. A. l. iro & differentia

¶ Quia hæredes, de quibus supra dictum est, diuersi sunt, ideo de eorum differentia, & qualitate, id est, differenti qualitate videamus. Accurs.

¶ Hæredes. Totus iste not. tit. diuiditur principaliter in duas partes. Primò, ponit regulam quod hæredum sunt tria genera. Secundò, illa genera prosequitur, & declarat sciatim. Secunda ibi, necessarius hæres.

¶ b Necessarii, scilicet tantum.

¶ c Aut extranei. De his autem omnibus hic tit. dicit per ordinem: ut infra à proximi. §. & §. sui. & §. ceteri.

¶ Necessarius. Diuiditur in tres partes. Nam primò, prosequitur primum genus hæredū, scilicet qui sunt necessarii hæredes tantum. Secundò, prosequitur secundum membrum sue generis: videlicet, qui sunt sui, & necessarii. Tertiò, prosequitur, qui sunt extranei hæredes. Secunda ibi, Sui autem. Tertia ibi, Ceteri qui. Item subdividitur prima pars in quatuor partes. Primò, quis sit hæres necessarius tantum. Secundò, rationem assignat quare sic vocetur. Tertiò, infert, consulendo testatori, qui non est soluen-

V

do. Quarta, prouidet ipsi seruo Secunda ibi, adeoque. Tertia ibi, Vnde qui. Quarta ibi, Pro hoc tamen.

Necessarius. Quero, quē appellas necessarium? Seruum heredem institutum. Quid

ita quēso? quoniam uel nolit, heres esse cogitur: ut defuncti exstimationi consulatur. Quod habebit pro istis incommodis premiū? Duplex. Primum enim libertatē consequetur, quę res nullo pretio æstimanda est. deinde quicquid alia ex causa, quā hereditatis acquireret, sibi acquireret, neque creditorum rapinis obnoxium erit. Cor. Vihul.

Not. triplicē heredū diuersitatem. Item quis dicatur necessarius heres, & quare itē, not. consilium illorum, qui nolūt

bona sua post mortē distrahi nomine suo. Ut q. hereditas adita non amplius dicitur hereditas. ibi, potius heredis bona q. testatoris. Itemq. bona quę sua post mortē non sunt obligata creditoribus. Item, quod qui in vno grauatur, in alio releuatur. Item argumentum à speciali hic, quod heres tenetur de suo creditoribus hereditariis. Syl.

a Necessarius. Ad hoc, ut sit necessarius est necesse, ut sit seruus testatoris tempore testamenti. ut hic, & ff. eodē. de hered. instit. l. si alienum. in principi. Item, & tempore mortis: ut ff. de hered. instit. l. si seruus. j. Item, quod non sit alteri legatus, tunc enim legatario quęreret hereditatem, & ipse eius esset nisi idem seruus sibi substitutus esset heres. & liber: ut ff. de pup. sub. l. fin. 3. j.

b Propter. i. statim. & si quidē purē institutus est, à seipso libertatē consequens videtur: ut ff. de ac. her. l. ex parte. & ff. de hered. instit. l. sed & si in condicio-

ne. 5. si. & etiam ignorans: ut ff. si cert. petat. l. eius qui. in prin. & in glos. statutus. & ff. de testam. l. qui in domini.

c Et necessarius. Nisi sit institutus sub hac conditione, si uellet: quę uerba faciūt eū uoluntariū: sed in extra

uolteriori gradu herede instituere t: ut si creditoribus satis non fiat, potius eius heredis: bona quā ipsius testatoris à creditoribus possideantur, & uel distrahantur, uel inter eos diuidantur. Pro hoc tamen incommodo, illud ei commodum præstat, ut ea quę post mortē patris sui, sibi acquisierit, ipsi reseruentur. Et quamuis non sufficiāt bona defuncti creditoribus, iterum tamē ex ea causa res eius, quas sibi ac-

ciūt eū uoluntariū: sed in extra uero nihil operantur: ut ff. de condit. instit. l. uerba. & ff. de heredi. instit. l. Cornelius.

Heres sit. Vide 5. lib. l. tit. 6. ubi lex Aelia sententia nominatur. q. d. Vnde. Quia necessarius.

e Suspectus. Ut quia sciūt se nō esse soluēdo. & facti s. quib. ex cau. ma. non licet. in prin. & 5. de vulgar. substitut. in prin.

Instituere. Prius in quo gradu proprie dicitur institutus, secundo, & uolteriorē substitutus.

f Satis non fiat. sub hoc seruo herede, & libero instituto.

g Heredis. i. serui institui. & hoc ne defunctus iniuria afficiatur: ut s. qui. ex cau. ma. non licet. 5. j. in fin.

h Incommodo. Quia iniurus hereditati adstringitur.

i Commodū præstat. Sic & aliās inuenitur in multis locis: ut qui in vno casu grauatur, deier in alio releuari: ut ff. de iurei. l. eū q. in prin. in gl. probandi.

k Post mortē. Cante aditā hereditatē: ut C. ad Sylla. de his, qui. ut indig. l. eū Syllanianum. Vel certe hic primum uidetur adita hereditas: & d. l. cum Syllanianum in alio casu loquitur.

l. quando libertas est legata sine institutione: q. statim nō ceditur l. vnica. 5. libertatibus. C. de cadu. tol.

m Patroni. id est, qui esset patronus, si esset liber in uita illius.

Adquisierit. Non ex causa hereditaria, atq. idcirco bonorum separatione postulabant. l. j. in fine. ff. de separ.

n Reseruentur. Separatione imper-

N. A.

N. A.

Th. m.

Th. m.

N. A.

erata, si bona patroni non attingat, i. non inceperit administrare: ut ff. de sepa. l. j. §. si alius. i. si inceperit administrare, non poterit postea impetrare separationem, nisi sit minor: ut ff. de minor. l. ait Praetor. §. non solum.

quo casu tantum. si cum est minor, separationem impetrabit: etiam si iam attingerit hereditatem: non autem ut ab hereditate se abstinere: ut ff. de acquir. her. l. necessarii. §. si.

* a Non vaneant.

l. non venduntur.

* Sui autem. l.

ste §. dividitur

in quatuor par-

tes. Primo, po-

nit, qui sunt sui,

& necessarii he-

redes. Secundo,

hoc limitat, &

restringit. Ter-

tio ratione red-

dit, quare dicitur

sui heredes.

Quarto, ratione

ponit, quare di-

cuntur necessa-

rii. Secunda ibi,

Sed ut nepos.

Tertia ibi, Sed

sui quidem. Quarta ibi, Necessarii.

* Sui autem. l. i. §. m. a.

Qui sunt sui

& necessarii? Liberi qui in morientis

manu sunt. quid ita, quæso? Sui, quoniam

patri morienti ita succedunt, ut

continuari tantum, non autem mutari

dominium videatur. Necessarii, quia

lege xij. tab. vellent nolent, heredes

erant, item ut servi. Sed Praetor illis ab-

stinere hereditate permisit, ne duo

cives Rom. simul conumelia afficerentur. Cor. Vib.

* Not. qui sunt sui, & necessarii. Item,

quod nepotes ita demum suitate nanciscuntur,

si obtinent primum locum.

Item, quod sui de iure civili cogebantur

esse heredes. Item, quod ius abstinendi

habent à Praetore. Syl.

* b In potestate. Aliàs si sunt emancipati,

extranei sunt: ut ff. de eo. §. ceteri.

* c Desierit. improprie ponitur: quia,

vivo patre, non fuit heres: sed dicitur

desinere, quantum ad id, quod futurum

quisierit, non vaneant.

* Ut quis sui nomine dignus sit, duo copulatione interne necesse est.

ut, scilicet, in potestate sit morientis, & primum locum tunc temporis obtineat: quoniam

alterum nequaquam sufficere apertum est ostenditur.

& quaquequam olim,

qui sui erant, in quaquequam essent necessarii.

iure tamen Praetorio eis abstinendi beneficium conceditur.

* Sui autem, & necessarii heredes

sunt, veluti filius,

erat. sic & aliàs: ut ff. de usufr. quem-

admod. ca. l. iij. §. desinere.

* d Interceptus scilicet filius. & aliàs

est interceptus. aliàs interceptus, id

est remotus ab hoc seculo.

filia, nepos, neptis-

ve ex filio: & deinceps ceteri liberi,

qui in potestate morientis modò

fuerint. Sed ut nepos neptisve sui

heredes sint, non sufficit eum, eam-

ve in potestate aui mortis tempore fuisse:

sed opus est ut pater eius vivo patre suo

desierit: & suus heres esse, aut morte inter-

ceptus, aut qualibet alia ratione liberatus à patris

potestate. tunc enim nepos, neptis-

ve in locum patris sui succedit. l. i. Sed

sui quidem heredes ideo appellan-

editum de coniungendis cum emancipato liberis eius, admittuntur simul

filius & nepos: ut ff. de coniungen. cum eman. l. j. ij. respon. Quod (id est, quod

simul nepos cum patre vel fratre patris admittatur) locum hodie non ha-

beret. cum sit sublata omnis differentia, quæ fiebat occasione emancipationis: ut in authent. de hered. quæ ab intest. §. primo. columna nona. Accusius.

A D D I C T O Quod est verum, quando ab intestato succeditur nullo facto

testamento: vel facto, sed non solenniter: aut eo per querelam penitus expugnato. secus si per contrabul. de iure

prætorio filius succedat: quia etiam hodie procedit dictus titulus de coniungendis, & c. Ang.

* Succedit. Nam suus is demum dicitur, qui in potestate fuit: cum. proximum ab eo locum obtinet. l. 7. ff. si tab. test. nul. ext.

ne. Veluti emancipatione vel deportatione: ut §. quibus mod. ius patri potest. solu. §. præterea. & §. cum autem.

* f Succedit. Ita ut etiam filius emancipatus repellatur:

& nepos qui remansit in potestate ex eo, vel alio filio natus,

admittatur: & hoc iure civili, quod non cognovit emancipatus: quia erat capite minutus:

ut i. de her. quæ ab intest. §. emancipati. de iure autem prætorio soli filij emancipati admittuntur,

non nepotes: ut d. §. eman. cipati. sed per

edictum de coniungendis cum emancipato liberis eius, admittuntur simul

filius & nepos: ut ff. de coniungen. cum eman. l. j. ij. respon. Quod (id est, quod

simul nepos cum patre vel fratre patris admittatur) locum hodie non ha-

beret. cum sit sublata omnis differentia, quæ fiebat occasione emancipationis: ut in authent. de hered. quæ ab

intest. §. primo. columna nona. Accusius.

A D D I C T O Quod est verum, quando ab intestato succeditur nullo facto

testamento: vel facto, sed non solenniter: aut eo per querelam penitus expugnato. secus si per contrabul. de iure

prætorio filius succedat: quia etiam hodie procedit dictus titulus de coniungendis, & c. Ang.

* Succedit. Nam suus is demum dicitur, qui in potestate fuit: cum. proximum ab eo locum obtinet. l. 7. ff. si tab. test. nul. ext.

ne. Veluti emancipatione vel deportatione: ut §. quibus mod. ius patri potest. solu. §. præterea. & §. cum autem.

* f Succedit. Ita ut etiam filius emancipatus repellatur:

& nepos qui remansit in potestate ex eo, vel alio filio natus,

admittatur: & hoc iure civili, quod non cognovit emancipatus: quia erat capite minutus:

ut i. de her. quæ ab intest. §. emancipati. de iure autem prætorio soli filij emancipati admittuntur,

non nepotes: ut d. §. eman. cipati. sed per

edictum de coniungendis cum emancipato liberis eius, admittuntur simul

filius & nepos: ut ff. de coniungen. cum eman. l. j. ij. respon. Quod (id est, quod

simul nepos cum patre vel fratre patris admittatur) locum hodie non ha-

beret. cum sit sublata omnis differentia, quæ fiebat occasione emancipationis: ut in authent. de hered. quæ ab

intest. §. primo. columna nona. Accusius.

A D D I C T O Quod est verum, quando ab intestato succeditur nullo facto

testamento: vel facto, sed non solenniter: aut eo per querelam penitus expugnato. secus si per contrabul. de iure

prætorio filius succedat: quia etiam hodie procedit dictus titulus de coniungendis, & c. Ang.

* Succedit. Nam suus is demum dicitur, qui in potestate fuit: cum. proximum ab eo locum obtinet. l. 7. ff. si tab. test. nul. ext.

abqto

¶ a Appellantur. scilicet supradicti filij & nepotes.

¶ b Dicitur. Sui hæres is dicitur, qui patriæ potestati subiectus, patri morienti ita succedit, ut continuari tantum, non autem

mutari dominium videatur. Nā emancipatus filius uxore ducta, item agnati diuersas familias, qualisq; colonias (ut Cicero in offic. scribit) constituunt, eoque extranei.

§. seq. appellantur. at filius fam penates à patre diuersos non habet, sibi que ipsi quodammodo hæres videtur esse: cum dominium, (ut dixi) non mutetur, sed continuetur.

¶ b Quia domesticus. Not. filium domesticum patri. Sunt & alij multi domestici: ut C. de licq. ad ecc. cons. l. praesentis sine enim, & ibi gl. prima.

N. A. Domesticus. Hoc aliter, ut patre

mortuo, non nouam hereditatem, & aduentitiam, sed veterum bonorum liberam administrationem consequi videantur. l. n. de suis & leg. ff. l. ult. ff. de bon. damnar. Itaque non adire, sed retinere hereditatem dicuntur. l. 12. §. ult. ff. de bon. liber.

¶ c Existimantur. scilicet, ex artificio iuris civilis: quod fingit eandem personam patrem, & filium ut C. de impu. & ali. sub. l. n. in §. Item, eandem vocem viri usque: ut l. de inutil. stip. §. ei qui. Item, & ideo videtur dominus: quia in bonis patris alitur sicut ipse pater: sicut vxor domina dotis dicitur, & habere possessionem: ut C. de irr. do. l. in rebus. ad princ. & in glos. iure naturali. & C. qui pot. in pig. l. fin. Item, & possessionem viuo patre habere videtur filius: ut ff. pro hæ. l. ij. in fin. hinc est,

quod sola administratio dicitur transire ad filium, cum pater moritur: ut ff. de lib. & posth. l. in suis.

¶ d Liberos. Ut infra de hære. quæ ab intesta. §. j.

potestate testantis tempore mortis, dicitur hæres extraneus. Aseruiant.

¶ e Cateri, qui testatoris iuri subiecti non sunt, extranei hæres appellantur. Itaque liberi quoque nostri, qui in potestate nostra non sunt, hæres à nobis instituti, extranei hæres videntur. Quæ de causa, & qui hæres à matre instituitur, eodem numero sunt: quia femina in potestate liberos non habent. ¶ f. Seruus quoque hæres à domino institutus, & post testamentum factum ab eo manumissus, eo-

¶ c Dicuntur. scilicet filij.

¶ f Hæreses fiunt. scilicet iure civili inspecto. aliud de pretorio: ut subiicit quod praualeat.

¶ Prætor. Eaq; N. A. inter seruos hæreses necessarios, & liberos differentia est, quod illis abstinere non licet, his per Præto-rem licet. l. 57. de adq. har. Vlpian. fragm. tit. 22.

¶ g Prætor permittit. scilicet liberis in potestate positus: non ut habeant necessitatem adire Præto-rem: sed sufficit, si se non immisceant: ut ff. de acquir. hereditate. l. ei qui se. & Cod. si mi. ab hæred. se abst. l. j.

¶ Extranei. Extranei hæreses domesticis opponuntur. Nam hi, in testatoris familia sunt: illi, extra ipsius familiam. l. 15. de ritu nupt. Emancipati enim suam seorsum familiam habent. l. pronuntiatio 195. §. pater. ff. de ver. si. e. h. Appellantur. Sic Cod. de rei vxor. act. lege vnic. §. accidit. vers. extraneum.

¶ i Non habent. Ut supra de adopt. §. feminæ.

Non habent. Non habent: quia qui ex iustis nuptiis nascuntur, patris non naturæ familiam sequuntur. l. 196. ff. de verb. sig.

Post testamentum. Not. differentiam inter manumissum testamento, & manumissum post testamentum, siue inter viuos. §. secundo. supra de hæred. instit.

d Eorum. Nam seruo instituto domini persona inspicitur: ut §. de heredib. instituend. §. seruus autem plurius.

e Id. f. quod

სი სუაჲ.

De duobus re-
peribus. Alio

tribus, & aliis
duobus: sed tamen tria spectantur tempora, ut subiicit.

¶ g Inspicitur
testamenti fa-
cti. Vt consti-
terit institutio:
& mortis testa-
toris, vt effectū
habeat, ita est

text. in l. si alic-
num. ff. de har.
instit. & re vera
melius & orna-
tius, quàm hic.

Confiterit.
Respicit ad re-
gulam Caronia-
nam: Quod ab
initio, &c.

† Effectum. Ut sit, cui deferri hereditas emissā possit: id est, ut sit persona,

que emiffam
hereditatē ex-
cipiat. l. 49. ff.
de here. inflit.
Nam & ſi mul-

in post adeatur
heredibus, tamē
singulis. l. om-
nibus.

is enim frustra, p
ue it. l. 52. ff. de
uo & bono dif-
capacitatis po

medio tempore
amen his tribus
suis capax: ut
I. sed si in con-
si alienum. §. in

de acquir. h. x.
qui. Sed certè
e, non diceba-
persona domini
ominus erat nō

Y 3

capax, vnde eo manumissio non nocet ei manumissio: cum presumatur, nunc quod tunc fuerit capax. Item sunt argumen. contrā. ff. pro empto. l. ij. in princ. & in authen. vt cum. de appellatio. cognō. §. generalē.

*in pi-
cimus.* Dic prout lo-
quitur ibi in contra-
ctu emptoris
Iste glo. concordat: sed
non est. quum loquitur
deur. in aliis contra-
ctibus, contra-
Iste glo. dicitur: sed ibi lo-
quitur in capa-
est. ite. ce, & qui non
sed ad- pariebatur de-
dit.

In secundo ve-
rō eō ra iō di-
cūt. q̄ loquitur
fauore furti, vt
parentibus re-
mittant. Syl.

a Triatempo-
ra. s. in extra-
neo herede: sed
in suo, & neces-
sario exi iur
vnum, secundum
Iorn. s. tempus
mortis vt s. co.
s. sui. vel secun-
dum Azonem:
et t̄ tempus te-
stamenti inspi-
citur, tempus
autem adire h̄e-
reditatis non in-
spicitur: qui
statim sūt here-
des patre mor-
tuo, scilicet de iure ciuili: vt ff. de suis,
& legiti. l. in suis. In necessariis autem
tantum duo tempora inspicuntur, scilicet testa-
menti, & tempus mortis: vt ff. de heredi-
bus instituend. l. si alienum. primo respon. & l. seruum.

N.A. Sed etiam. Proprie dicitur habere
testamenti factionem & necesse, qui fa-
ciendi testamenti ius habet: habere cum
aliquo, qui capere ex testamento po-
test. l. si quis test. facer. pos. vlp. tit. 22.
& c. Adquirere. scilicet potest.
ad factionē. In patina significatione.

redi: quia (vt dixi-
mus) tria tēpora
inspici² debent.

¶ Testame-
nto est facultas tes-
tamento dandi &
recipiendi.

¶ Testamenti au-
tē factionem^b non
solum is habere vj
detur, q̄ testamē-
tum facere potest:
sed etiam t̄ qui ex
alieno testamento
vel ipse capere po-
test, vel alij acqui-
rere: licet nō pos-
sit facere testamē-
tum. Et ideo furio-
sus, & mutus, &
posthumus, & in-
fans, & filius fami-
liis, & seruus alie-
nus testamenti fa-
ctionem^c habere
dicuntur. Licet e-
nim testamentum
facere nō possint,
attamen ex testa-
mento vel sibi^c,
vel alij^d adquirere
possunt.

& e sibi. Si sunt sui iuris.

& f Alij. Si sunt in aliena potestate, vt
hic. & ff. de test. l. filius familiis. & facit
ff. de sumi. l. j. §. si.

¶ Deliberandi. Olim centum dies à te-
stamento dabantur. vlp. tit. 22. §.
credo.

¶ Testamento
est facultas li-
beri est adire vel
repudiare, nisi se-
mel fuerit heredi-
tas adita, quia tūc
non potest repu-
diari, nisi a mino-
re. Aetius.

¶ Extraneis autē
heredibus delibe-
randi t̄ potestas est
de aduenda h̄ere-
ditate, vel non ad-
eunda. Sed siue is,
cui abstinenti: t̄
potestas est, im-
miscuerit se bonis
hereditatis, siue
extraneus, cui de
aduenda^b h̄ere-
ditate deliberare
licetⁱ, adierit,
postea relinquēda
hereditatis facul-
tatem non habet,
nisi minor sit vi-
ginti quinque annis.
Nam huius ætatis
hominib² (sicut in
ceteris omnibus^k

statore daban-
tur. vlp. tit. 22. §.
credo.

¶ g Abstinenti.
vt est suus h̄e-
res, cui datur
abstinenti fa-
cultas, per Præ-
torem: vt s. eo.
§. necessarii

¶ Abstinenti No-
tata proportio:
sui abstinet,
aut immiscet. l.
12. de adq. h̄e-
red. Extraneus
repudiare, aut
adire.

¶ Facultatē. Re-
gulariter nec
quæstra heredi-
tas repudiari,
nec repudiata
quæri potest. l.
3. l. 1. Co. de re-
pud. h̄ered.

¶ h De aduenda.
Nota hic qua-
tuor proportio-
nabilia. immi-
scere & abstinere,
quæ duo per-
tinet ad suos h̄e-
redes. Item adire
& repudiare:
quæ duo perti-
nent ad extra-
neos, vt hic di-
citur. Sed quā-
doq; suis dici-
tur adire & re-
pudiare.

pudiare: vt C. de legi. her. l. defunctis.
& Confunduntur enim quandoque: vt
l. & si sine. §. sed quod Papinianus. ff. de
minor. in l. siue patronus. §. fin. ff. de
iur. patro. Syl.

¶ i Deliberare. Intra annum delibera-
tionis, petito tempore, & indulto ab
Imperiali culmine: à nostris autem iu-
dicibus intra nouem menses: & non ni-
si semel peti potest, vt C. de iur. delibe-
l. scimus. §. & hac quidem.

¶ k Omnibus. Nisi sint vlti iure com-
muni. vt ff. de mino. l. vltima. §. ita
non restituitur. (Intellige. i. facit id
quod

*Inven-
tary fa-
cili-
tando.*

Quot, & quæ
requirantur in
inventario, vi-
de hic plenè
& ordinate per
Aug. Arcl.

tionem. vt Co-
dice de iure de-
lib. lege, sci-
mus.

Quantum ad
transactum.

k Nobiliffi-
fiam. Quan-
tum ad fen-
tiam.

I. Constitutionis. Quae de compositione dicti inventarii loquitur.

in Veteri gra-
namini. Sed q
erat graumam?
Respon. tene-
bant in soli-
dum omnibus

creditoribus &
legatariis, etiam
si excederent
mensuram hæ-
reditarii, ut Co-
dice de iur. de-
lib. lege finali.
5. si vero post-

quam. Si autem
perit tempus
ad delibera-
ndum, & feci e-

redonibus qui-
bus, f. de lega-

• Item extraneus.

fit aut re, aut verbis. Repudiatio, solis verbis. Quid ergo de muto, vel surdo? adeunt re, modo se hereditatem attingere intelligant: repudiam nutu, modo probè ac rectè quid annuant, intelligatur. C. vii.

• Not. quòd solo animo adiutur, & repudiatur hereditas, siue verbis, siue factis ostendatur. Item nota quid sit pro herede gerere. Item, quòd nihil impedit, quo minus mutus & surdus gerat pro herede, si intelligat, quid agat. Item, quòd ad hoc ut possit adiri, necesse est quod sit cer-

tus de morte ipsius testatoris, & sciat sibi delatam hereditatem. Syl.

• 2 Ad legitimam. s. iure civili: aliud si iure prætorio. tunc enim necesse habet coram Prætoris agnoscere: ut Cod. de iur. delib. l. j. l. puberem. & l. suum. & C. qui adm. ad bon. pos. l. pos.

• 3 Dic, quòd sola agnitio bonorum possessionis facta coram Prætoris, etiam non auctorante, sufficit, siue sit bonorum possessio: secundum tab. siue ab intestato, siue etiam contra tab. ut est gl. singu. in lege fin. 5. fin autem ex alia. C. de curat. fin. i. in ver. antiqua. Ang.

• b Nuda voluntate. Oportet tamen, quod extrinsecus declaratur. Si quid ergo pro herede velut heres gessit, ut hic dicitur: tunc voluntatem illam declarat, nisi protestetur, se non ut heredem facere: ut hic, & ff. de acq. hare. l. pro herede in princ. & l. gerit. Sed contra id, quod dicit hic, nuda voluntate est. C. de iure delib. l. potuit. Sed cerè est necessaria voluntas & actus, si ab actu incipias. sic & alijs. ff. de acq. poss. l. quemadmodum.

• c Nuda ut hic dicitur, quæ facta aliquo non cumulat, si, gno tamen certo aliquo patefacta ac verbis declarata est, ut si dixerit se vellet esse heredem. Pro herede autem a-

nimi est & facti. l. pro herede. ff. de acq. poss. aemy. Fer.

• d Nuda voluntate. Veteres dixissent N. A. cretione. Vlpianus tit. 22. Nuda voluntatem dixit, pro testatione voluntatis,

quæ in cretione locum successit. l. 17. C. de iure delib. & mox nuda accusatio, nudæ voluntati opponitur.

• volu:

• e Pro herede. id est, factis ipsis gerendo pro herede.

• Pro herede. N. A. Plautus in Mæmæch. Prandit, potavit, atque abstulit hanc, cuius heres nunquam erit post hanc diem solam. Sic hereditas interpretatur domini.

l. 2 §. 9. de bon. poss. sec. tab.

• d Obiisse. Alias enim nisi hoc sciat, non præiudicat sibi aditio. nam non videtur adire: ut hic, & ff. de acq. hered. l. si is. & l. eum, qui.

• e Dic tamen, quod non requiritur scientia positiva causata ex actu corporeo sed satis vehemens est opinio ipsius heredis: ut declarat Bar. in l. is potest. ff. de acq. hered. & ibi Moder.

• f Heredem esse. etiam purè. nam si sub conditione, non ante existentem conditionem adire: ut ff. de acq. her. l. is qui heres. §. ceterum. Sunt & alia necessaria, sicut sit liber, & sui iuris qui adit, alijs non poterit adire nisi iussu patris, vel domini præcedente: ut ff. de od. l. si quis mihi. §. iussum. & l. quoties. Itè, oportet quod sit còpos mētis: ut in fine huius tit. Itè, quod sit maior quatuordecim ann. alijs non potest adire: ut C. de iure delib. l. potuit. & l. si infanti. in princip. Itè, quod sciat mortuū esse testatorem: alijs non potest adire: ut ff. de acq. hare. l. is qui heres. §. si quis dubitet. & l. qui hereditatem. & l. neminem. & l. qui superstitis. Item, certus de conditione testatoris esse debet: ut ff. de acq. hered. l. heres. j. §. fin. & l. sequen.

• f Pro domino. Unde herus, id est, dominus: ut ff. ad legem Aquil. l. item Mela. §. item & cum eo. versi. legis autem

rem Aquilix. Item dicunt Penthonici, herus, id est, dominus.

a Destinatione. Dummodo & hoc actu extrinseco declaretur. arg. tamen contra. ff. de pecu. leg. l. non statim

N.A. Destinatione.

Id est, repudiatione quæ in iure sit. l. 3. l. 4. C. de repud. hære. vel recusatione, quæ sit quoquo modo. l. recusari. 95. ff. de acq. hered.

b Intelligit. Non ergo de mens, vel furiosus.

DE LEGA. tit.

Textus continuat istum titulum.

Post hæc.

Totus iste titulus diuiditur in octo partes. Hæc enim ferè explicat. Cur hoc loco de legatis, Quid sit legatum, Quotuplex olim fuerit, Quid differat à fidei-

commissis, Quæ res legari possint, vel contrà, Quibus personis ea præstetur, Quibus actionibus legata petantur, Quænam legata deficiant, extinguantur, inutilia sint, vel contrà.

Post hæc. c. l. 1. Quum de modis acquirendi totum explicare ceperis, cur hoc loco de modis acquirendi pars disputas? Quoniã legata relinquuntur in testamētis, statim post testamēta de legatis explicandū putauimus. Cor. Vib. Nor. q. materiæ sunt subordinandæ uni alteri: non quod titulus titulo cōtinetur. Item ibi, quæ pars, & aliquando appellatione partis nō venit dimidia, itē, quod in hoc titulo nō videtur tractari de legatis vniuersalibus. Syl.

c Post hæc. scilicet quæ diximus supra de testam. or. di. hucusque.

d Pars. scilicet quæ est circa legata. & longæ est, ut patet ff. eo. per multos tit.

e Propositionam. ff. per quas perso. no. acqui. s. si. Accurs.

f Loquimur. i. locuti sumus. Et sic tempus pro tempore ponitur, ut C. ex quibus causis inog. infam. l. si Posidonium.

Adde, q. hæc expositio est falsa: quia cū s. 12. in tractatū sit de testamētis nō verificatur numerus pluralis dicēdo de his iuris figuris. Iniecit ergo Imperator, dum dicit loquimur, idē ac si diceret, nos simus in tractatu. Sylu. Vel loquimur. i. loqui deberem, si materiā præcedentē persequeremur. sic in auth. de constan. & vter. fra. l. si igitur.

g Figuris. i. partibus, vel formis, q. quatuor sunt: per successionē ciuilem, per prætoriam, per arrogationē, & additionē cōseruandę libertatis causa ut s. p. quas pers. nob. acqui. s. fin.

Adde, quod videbatur, quod essent duæ tādū nominandæ, scilicet ciuilis, & prætoriam: quippe q. aliæ duæ sunt de iure ciuili, ut patet in illis titulis. Attamen quia sunt illæ multū dissimiles, cū sint successiones in vniuersū ius viuētis, illæ in vniuersum ius defuncti, sunt separatim positæ à gl. quamuis sint etiam de iure ciuili. Syl.

Per vniuersitatē. Nec res singulæ, per institutionem, nec vniuersæ per legatum adquiruntur. l. 10. de hered. instit.

h Omnino. i. diligentissimè.

i Testamentis. Ut s. de testa. & tribus seq. tit. Accurs.

k Heredibus. Ut s. de heredib. instit. vsque huc. Accurs.

l Sequenti. Quia nec debentur, nisi in testamento relicta: & post hæredis institutionem. sed hodie contrà in retro: ut ff. de fideic. her. s. præterea. & i.

V. c.

cod. s. sed non vsque. & s. ante. Accur.

Potest & alia ratio assignari: quia voluit prius supra tractare de acquisitione directa vniuersali, postea de particulari directa, deinde de vniuersali obliqua. Sy.

¶ Legatum. Diuiditur in septē partes. Primò, ponit qualiter definiatur legatum. Secundò, quot erāt olim genera legatorū. Tertiò, qualiter vnūquodque genus legatorū fiebat: quia erant certa verba assignata.

Quartò, qualiter dicta verbo-

tum solēntas est hodie sublata. Quintò, qualiter per Iustinianum omnes isti modi legandi, vel omnia ista genera legatorum sunt redacta ad vnam naturam: & legatariis detur ius persequendi legata altero de tribus modis. Sextò, remouet differentiam, quæ erat inter legata, & fideicommissa: & ea adæquat. Septimò, respondet cuidam tunc obiectioni. Secunda ibi, Sed olim. Tertia ibi, Et certa quedam. Quarta ibi, Sed ex constitutionibus. Quinta ibi, Nōstra. Sexta ibi, sed non vsque. Septima ibi, Sed ne in primis.

Cæsar hæredes tres instituit. deinde ex bonis suis selegit hortos amoenissimos, qui Tyberim tangebant, quos populo Romano donauit. Hæc donatio quomodo vocabitur? Legatum. Quid duobus proximis? Imperator scribat, docet Vlpianus, in Epitom. tit. xxliij. ex quo quæ ad hunc locum pertinebunt, iustitios sumere licebit. Cor. Vibul.

¶ Legatum. sic ff. de lega ij. l. legatum. sed aliter definitur. ff. cod. j. l. legatum est ad finem tit.

¶ Donatio quedam. Sunt enim tres donationes: vt ff. de don. l. j. & differt hæc à donatione causa mortis: vt diximus ff. de don. s. j. in fi. Item, à donatione inter viuos: cū legatum reuocari possit vsque ad mortem. vt ff. de adimen. leg. l. iij. in fin. & l. iij. Sed in donatione inter viuos non est ita: vt ff. de don. s. aliter. Itē differt ab hereditate: cū hoc singulari, & sine onere sit. illud verò vniuersale, & cum onere: vt

ff. manda. l. si hereditatem. & arg. ff. de eden. l. quedam. s. nihil interest.

¶ Vlp. in epito. tit. xxliij. Legatum, inquit, est quod legis modo, i. imperatiue, testamento relinquitur.

¶ Hodiè sublata. Alerim. s.

¶ Sed olim * quidem erant legatorum genera quatuor: per vindicationem, per damnationem, sinendi modo, per præceptionem. Et certa quedam verba

meum dare iubeo. Sinendi modo ita, Hæres meus damnas esto sinere. I. Titium sumere illum rem, sibi quæ habere. Per præceptionem sic, I. Titius illum rem præcipito.

Donatio quedam. Hereditas, est successio in ius vniuersum legatū, in rem incertam. Illa potest esse damnosa, hoc semper lucrosum. l. 3. ff. de mandat. Non est tamen simplex donatio, vel inter viuos, vel mortis causa. Sed quedam, id est, quodam genere donatio. Itaq; separatur à mortis causa capione, quæ non ex defuncti patrimonio proficiscitur, sed ex heredis bonis. ff. de condit. & demonst. Quinetiā antiquis in libris addebatur, ab hærede prestanda: qua clausula, mortis causa donatio separatur, quæ ipso iure donatorio, per donatoris mortem acquiritur, quamuis ab illo non tradita. l. ff. de public. in rem ac. Quod autem subdi-, solēntas quasdam superfluas legatorum sublatas esse à Principibus Græcos intelligit, qui Constantinopolim sedem, ac nomen imperij transferant. l. si hoc tit.

¶ Quedam verba. Vt si dicat legatario, Adica tibi rem talem, vel heredi dicat, Damno tibi illum ere alieno liberare: vt ff. de leg. s. ff. de ac. l. si si dica. Sinis illum habere talem rem. Item, si dicat uni hæredum, præcipito rem illam, id est, ante partem capitorum: ff. de leg. l. si pluribus. in prin. ibi, præcipere iubeatur. Accur.

¶ Adde, quod Angelus ampliat, siue fiat verbis directis, siue obliquis, & nihil allegat.

allegat: est text. in l. ij. C. eod. de lega. in
princi. Quæ autem in legatis dicantur
verba directa q̄ precaria, est glo. in d. l.
ij. vbi P. Cast. optimè declarat. Syl.

¶ a Ex constitutionibus. Quas non ha-
bemus. Accur.

¶ b Sublata est.
scilicet dudum
re: ro. Accur.

¶ c Constitutio.
quæ est C. com-
mu. de leg. l. j.

¶ d Lucubra-
tione, id est vi-
gilatione, ma-
ximè nocturna.
nam secundum
Philos. Luna di-
citur habere ra-
dios lugubres,
sed sol claros:
sic in athen vt
judi. sine quo,
suffra. in prin.

¶ e Voluntas.
Interdum non
est voluntas va-
lidior scriptu-
ra: vt ff. de vfufr.
leg. l. si alij. &
ff. de sup. l. ta-
beo. Et facit ad
hoc, quod in
textu dicitur, s.
quod voluntas

fit validior scriptura, quod est verum:
vt ff. de leg. ij. l. cum pater. s. com im-
perfecta. & de leg. j. lege quarta. se-
cundum Ioann. & hoc nū sit impossi-
bilis, vel probrosa: vt infra eod. s.
fin. vel inepta: vt ff. eod. in l. seruo alie-
no. s. fin.

¶ f Validiores. Quam sint verba solen-
nia, vel quam sit scriptura.

¶ g Omnibus legatis. id est, omni ge-
nere legatorum.

¶ h Vna sit natura. Quantum ad hoc, vt
debeantur: sunt tamen quædam fauo-
rabilia aliis: vt i. de obl. quæ ex quasi
contra.

N.A. ¶ i Natura. Iustiniani instituto vnum
omnium legatorum ius est: omnia pa-
ribus, iisdem actionibus persequuntur.
l. j. C. com. de lega.

¶ j Quibuscunque verbis. Apertè ta-
men ad hoc. sic ff. de constit. pec. l.
qui autem. in fine. & ibi gloss. fin. & l.
sequenti.

¶ k Personales. s. ex testamento.

¶ l Per in rem. id est, per rei ven. licia-

tionem. nam recta via transit domi-
nium in legatarium rei legatæ: vt ff. de
fur. l. à Titio. Accur.

¶ m Id est, si tē à morte te-
statoris, & verè ab adita heredita-

te, reuocabili-
ter tamen: & hæc
vera, quādo pu-
rè legatur res
testatoris, & le-
gataris nō re-
pudiat. Et tunc
fruct⁹ post mor-
tem & ante a-
ditionem post
mortem tamen
adeundi ab hæ-
rede percepti,
denum recta a-
ditione debent
legatario resti-
tui. Si verò le-
getur res hære-
dis, nullo mo-
do transit do-
minium, nisi fa-
cta traditione.
¶ n Per hypo-
thecariam. s. in
rebus aliis, quæ
suerunt de iun-
cti [Adde quod
hæc opinio gl.
communiter re-
probat: ego

aliàs disputando defendi sententiam:
gloss. quæ verior est in puncto iuris,
quæ etiā defendit Præpo. Senen in x.
q. vij. casu. Syl.] Et not. quod si legatum
sit in specie, & sit res testatoris, com-
petant illi tres actiones. Si in genere,
vt seruus, competunt duæ. s. ex testa-
mento, & hypothecaria. sed in casu rē-
tū vna actio, s. ex testamento, & vna
exceptio competit: vt si lego debitori
liberationem: vt ff. de lib. leg. l. quod
mihī. & ff. de in posses. leg. l. j. s. si de-
bitori. Si autem sit res aliena, duæ tan-
tū competunt. s. personalis & hypo-
thecaria: vt C. commu. de leg. l. j. Non
tamen omnibus ager, id est, actione in
rem, & ex testamento, sed vna quam
elegerit: vt ff. de leg. ij. l. cum filius. s.
variis. Sed si legatarius sit dominus,
qualiter personali ager. vt i. de act. s. si
itaque. Resp. ratione possessionis: vt ii.
de condi. tr. l. ij.

A. D. I. I. I. Et sic ex testamento a-
gitur a prestandum, seu tradendum:
nō autem a iudicando. Vel dic, quod s. sic
itaque.

Itaque. loquitur in vero domino facto per traditionem de iure communi, hic verò de iure speciali sine traditione: Igitur non est mirum, si datur concursus: ut l. in rebus. C. de iur. do. secundum doct.

¶ a Perpensum. i. deliberatum.

¶ b Sed non usque.

¶ c Olim fideicommissorum petendorum causa nulla erat prodita actionis formula, sed cognitio erat Romæ qui de Consulibus, aut Praetoris, qui fideicommissarius vocabatur in provinciis verò Praefidum provinciarum. Hodie verò exequata legatorum cum fideicommissis ratione, etiam actio ne ex testamento & in re fideicommissa peritur. Cor. Vib.

¶ d Sed non usque ad eam. i. non sum contenti. s. dicta constitutione: immo & alia fecimus circa ista, & eandem ma-

teriam: ut Co. com. de leg. l. ij. Prima tamen remouet differentiam quatuor generum legat. scilicet, in quo erat differentia inter se. Secunda verò remouet differentiam inter leg. & fideicom. Accur.

¶ e Strictè. id est, stricto iure: sic ut testamento tantum debeantur: ut infra de fideicommissa. hereditat. §. praeterea.

¶ f Magis. scilicet, quam legata: ut ab intestato etiam debeantur. ut infra de fideicommissariis hereditatibus. §. praeterea. Vel dic ex voluntate magis, quam ex solennitate testamenti. Accur.

¶ g Exequare. Quantum ad sententiam, & tractatum: non quantum ad verba. nam non dicitur hodie legata libertas & hereditas: licet fideicommissaria appelletur. Item, propter

perpensum a modum ex ipsius tenore perfectissimè accipere possibile est.

¶ Sublata legatorum, & fideicommissorum multiplici differentia, omnia hodie una, eademque natura est.

¶ Sed non usque ad eam constitutionem statum esse existimauimus. Cum enim antiquitatem inuenimus legata quidè strictè concludentem, fideicommissis autem, quae ex voluntate magis descendebant defunctorum pinguior-

legatum non cogitur quis adire, sed propter fideicom. vniuersale sic: ut l. ad leg. Fal. §. quantitas. ver. ex diuerso. & ad Treb. l. quia poterat. & l. de fideic. hære. §. ergo. ver. sed si recuset.

rem naturam indulgentem: necessarium esse duximus, omnia legata fideicommissis exequare, ut nulla sit interea differentia, sed quod deest legatis, hoc repleatur ex natura fideicommissorum. * & si quid amplius est in legatis, per hoc crescat fideicommissorum natura. Sed ne in primis legum cunabulis permistim de his exponendo, studiosis adolescentibus quandam introducamus difficultatem, operapretium esse, duximus i, in-

multiplices fuerunt, à Iustiniano sublatae sunt, unaque ambobus natura attributa. l. 2. C. com. de lega.

¶ Sed quod deest. In tribus enim deest: ut infra eodem. §. post mortem. & infra de fideicom. hære. §. praeterea. & infra de sing. re. per fideicom. rel. in principio.

¶ g Amplius. s. ut ex necessitate dentur. quod non erat in fideicommissis: ut l. de fideicom. hære. in prin.

¶ Adde, quod hæc glossa est falsa, quia tempore Iustiniani fideicommissa erant necessaria, ut l. de fideicom. hereditat. per totum. Syl.

¶ h In primis legum cunabulis. id est, hoc volumine: ut supra in proo. circa medium.

¶ i Operapretium esse duximus. id est, pulchrum putauimus, & utile, ut dicitur in Sallustio.

¶ Adde, quod hæc glossa est falsa: quia sunt plures differentiae, & saluantur iura exequentia. videnda sunt, quae ponit Ias. in l. j. ff. eo. in glos. in fi. ver. ego non infirmi, & ad ultimam partem glodie ratione diuersitatis esse, quia in secundo casu hæres non patitur damnum: quia omnia iura actiua, & passiva transeunt in fideicommissarium. l. apud Iulianum. §. Antistita. ff. ad Trebellia. in j. notab. notat. in l. j. §. si hæres. ff. eo. Syl.

¶ Exequare. Omnes inter legata & fideicommissa differentiae, quae veteri iure variae, ac

¶ f. d. d. m. i. s. i.

N. A.

¶ a. l. i. e.

et interim. i. ante, quam veniamus ad illam constitutionem, ubi tractantur communia eorum.

b De legatis. Ut hoc titulo, & duobus sequentibus.

c De fideicommissis. Ut infra de fideicommissis heredit. & alio ibi proximo tit. d Cognita. id est separatim.

e Eruditi. Sic supra de iuri. & iur. s. his igitur generaliter.

f Non solum.

casus. Iulianus legauit rem non suam Antonio. quare, an heres dare cogi possit? Distinguo. Nam aut eam rem legauit, cuius non erat commercium, ut res, quas publicas esse diximus: veluti campum Martium, comitium, basilicas: & tunc inutile est legatum. aut rem legauit, quae emi vendique possit: veluti Tusculanum Ciceronis. quo casu aut cogitur heres Tusculanum emere: aut si eum fundum nolit Cicero vendere, cogetur heres, quanti aestimatus erit, tantum persolvere. Quod ita tamen intellige, si modò testator alienum esse rem illam sciebat, nam si suam credebatur, inutile est legatum. Quid ergo est? Heres dicebat defunctum putasse rem illam suam esse, legatarius contra defendebat probè sciuisse esse alienam. Cuius erit probare? Legatarii. Nam auctori semper incumbit probatio. Corn. Vib.

g Not. quòd res heredis potest legari, sicut res testatoris. Item, quòd licet aliis qui tenentur ex dispositione testatoris, teneatur praecise. l. fideicommissa. s. fin. ff. de leg. iij. nec liberatur soluendo interesse: tamen in casu nostro praestatur aestimatio propter impossibilitatem. l. impossibiliu. ff. de reg. iur. Item, quòd legatum rei, quae non est in commercio, non valet. ratio est, quia heres non grauatur, nisi idem vel quid simile ex testamento consequatur. l. planè. ff. de leg. j. Item, quòd legatum rei alienae factum à testatore sciente, valet: secus

si ab errante, aut ignorante. Item, quòd auctori incumbit onus probandi. Syl.

h f Heredis. & in his nihil refert, an scierit hoc defunctus, an ignorauerit, ut j. eo. s. si quis rem suam. & ff. de leg. ij. l. vnu ex familia s. si rem tuam.

i Idè de re communi legata, & secundum Ioan. ut ff. eod. l. v. s. j. & ij. sed certè ibi non valet legatum, nisi pro ea parte, pro qua non est error.

k Adde, quòd Ioan. Faber hic intelligit, quòd ubi credidit totam suam, nam valeat nisi pro parte: si vero sciret communem, non valeret nisi in totum: quod non voluit dicere glossa. sed solum ampliare text. dum dicit posse legari rem testatoris & heredis, ut etiam habeat locum in re communi, sed quod in communi valet, tantum in parte: & hoc probat text. allegat ea ratione: quia cum legatum valeat in parte, non est verisimile voluisse in plus grauare heredem, & quia praestatur tantum legati ius, quod quis habet. l. si domus. s. si. ff. de leg. j. Syl. Aldo.

l Alienam. Etiam hostium: ut ff. eo. j. l. ab omnibus. s. etiam. secundum Ioan. Item, ab hostibus capta: ut ff. eod. j. l. seruus ab hostibus. & l. id quod.

m Aliena. Olim tantum per damnationem. Vlp. tit. 24. quia non de reb. hereditariis sed de iuris vniuersitate relinquebatur paterfam. uti sua. &c. non aliena. Ergo legatum, hoc, est, delibatio heredis, non rerum hereditariarum.

n Cogatur redimere. Speciale propter praecipuum testatoris: sic ff. commu. diui. l. comuni diuidundo. s. si. Regulariter contra: ut C. de contrah. empt. l. inuitum.

o Non potest redimere. Villo modo: quia non vult vendere: vel si vult, tamen nimium petit pro pretio: ut ff. eo. l. non dubium. s. fin. & de leg. j. l. apud Iulianum. s. constat.

p Commercium. Quarum enim rerum commercium non est, earum aestimatio non est l. xxxix. s. vlt. ff. de leg. j.

q Com

¶ a **Commercium** non est. id est, non potest super ea re contractus haberi.

AD D I T I O. **Commercium** est, ut ait Vlp. in tit. xix. emendi, vendendiq; inuicem ius.

¶ b **Adipisci**. Pas-

suè accipitur, id est, acquirit,

* *Alias, ut ipsa, nec adimatio, etc.*

¶ c **Nec estimatio**. Si apud eos nullū est com-

mercium: vel etiā

est, sed cū gran-

di difficultate,

non valet lega-

tum: ut hic, & ff.

cod. l. apud Iu-

lianum. §. si. nisi

testator voluerit cōtrarium manifestē:

ut ff. cod. l. si quis inquilinos. ad fin. tit.

& ibi glos. iij. & nisi in alio casu: ut si

lib. homo sibi legetur, qui fuerat redē-

pūs ab hostibus: quo casu à pignore

eximitur: ut ff. eo. l. Senatus. j. §. fin. Si

autem commercium est in communi,

sed nō est ei. §. à quo relinquitur: valet

ut ipsum detur, vel eius estimatio: ut

ff. cod. ij. l. mortuo hōe. §. labeo. ij.

respon. & sic intelligitur ff. de leg. j. l.

sed si res. Si autem tantum eius nō est,

cui prastari debet: si propter suum de-

lictum, vel scilicet diuersitatem, ut in Iu-

dro & mancipio Christiano: ut C. ne

Ind. Christia. man. l. j. non valet: nec

estimatio datur: ut ff. de leg. ij. l. mor-

tuo hōe. §. labeo. j. respon. & de verb.

obl. l. multum interest. Si propter sta-

tus conditionem vel corporis virium:

ut quia seruo militia, vel contracto

legatur stipendium cursoris, si testator

scit vitium inesse, detur estimatio: aliā

non: ut ff. de leg. iij. l. fideic. §. si seruo

alieno. & ff. cod. j. l. filiusfamilias. §. si

quid alicui.

¶ d **Basilicas**. Basilica Græcè. Latine

regia domus regis dicitur. Accurs.

DE CAMPO MARTIO. De campo Martio vi-

de Romanū in orationē pro Quin-

tio Basilicæ autem Romæ, loca fue-

rent ampla. & publica, circum forum

recta, in quibus iudicia exercebantur:

dicta quæ regia domus.

¶ e **Destinata sunt**. Ut via publica.

N. A. ¶ Si defunctus sciebat. Benignè de te-

statoris animo erga hæredem præsu-

mitur: itaque qui rem, quam suam

putabat legauit, præsumitur, si alie-

nam sciret, legaturum non fuisse, &

hæredem non oneraturus. l. lxxvij. §. si

rem. de leg. 2. ff. l. x. C. hoc tit. Et nota, legatum hæredi onus est; legatario, lucrum.

¶ f **Ignorabat**. Quæ ignorantia nocet, nisi coniuncta personæ sit relictum: ut

C. eodem. l. cum alienam rem.

[Adde, quod coniuncta per-

sona dicitur vs-

que ad quartum gradum succes-

sibilem, secundum Barto. in l.

ij. de accu: sed quo ad termi-

no nostrorum sta-

tui arbitrio iudicis secundum

docto. in d. l. cum alienam. Syl.] Et nisi cum relinquitur libertas seruo alieno:

ut ff. de fideicommiss. lib. l. Paulus. j. respon. Quid si res legata fuerit euicta?

Respon. in specie, non tenet: i debet he-

res de euictione: ut ff. de euict. l. hæ-

res. & ff. de leg. j. l. si à substituto. §. labeo. j. respon. Si in genere, siue extra iudicium,

siue in iudicio tradita fuerit legata-

rio non stipulanti, de euictione agit:

ac si nihil sibi datum esset: si est extraneus, scilicet ille legatarius: ut ff. de

leg. j. l. si domus. §. j. & l. non quocun-

que. & de leg. iij. l. qui concubinam. §. si hæres. & de euict. l. hæres. [Adde,

quod ratio potest esse duplex: quia cum genus sit in abstracto, nō est quæ-

lificabile, cum non magis hoc quàm illud censeatur esse legatum. l. Ma-

uius. §. duobus. ff. de leg. ij. In legato verò speciei talis prastari debet, qua-

lis est d. §. hæres. Item, quia in legato generis, cum habeat hæres latas ha-

lenas, debet eligere talem rem, qua liceat uti effectualiter legatario: at in

legato speciei, tenetur ad illud præ-

cise. Syluest.] Si de coniunctis est le-

gatum, ut si vni de fratribus est præ-

legatum non agit, ne crescat inuidia inter eos: ut C. de bon. quæ liber. l.

cum oportet. & ff. de leg. ij. l. cum pater. §. euictis. Sed quando omnibus est

prælegatum, omnes agunt, siue distributio prælegatorum sit per iudicem

facta, siue per partes. Si autem à testatore excipiendo seruant non agen-

do: ut C. com. vii. iusque iud. l. si fratres. & ff. de leg. ij. l. cum pater. §. euictis.

¶ Adde, quod hæc gloss. debet intelli-

gi, quod distinguat de coniunctione

in legato generis: quod tamen est sal-

sum.

sum. Et aduertendum est ad §. euictis. in quo est tota vis, quod ille text. loquitur in legato speciei: primo, quia dicit, qui se dominum crediderat, quod ostendit legatum esse in specie. Item, quia ibi prædium

fuerat legatum, cuius legatum si fuisset, in specie, non valuisset, cum potuisset dari gleba terræ. l. cū post. §. gener. ff. de iur. do. syl.

¶ a Si sciuiisset. In eo casu quo ignorauit.

¶ b Et verius est. Vi ff. de probationib. l. verius. C. de rei vendicatione. l. fin. & ibi gloss. fin. & C. de e. dendo. l. qui accusare voluit. C. de exceptionibus. l. si quidem. infra de interdictis. §. commodum. C. de actionibus & obligationibus. l. negantes. & C. de probationibus. l. actor.

¶ c Qui agit. Nisi qui negat, neget ius, & nisi præsumeret ius pro actore. tunc enim probat reus negans: vt ff. de probationibus. l. ab ea parte. ff. de donatio. inter virum & uxorem. l. Quintus.

¶ Sed & si rem. C. 4. §. 5. Marcellus Titio pecuniam debebat, fundum ei suum pignori opposuit. deinde sic dixit, Damno te hæres, meum fundum Cornelio dare. quæro, an hæres cogetur, pecunia Titio dissoluta, fundum redimere, & Cornelius dare? Distinguo. nam aut Marcellus obligatum esse fundum sciebat, aut nesciebat: prior casu cogetur: altero minimè. Quid si testator sic dixit, fundum meum oppigneratum Cornelius redimat, sibiq; habeat? Ipse Cornelius luer. id est, redimet. Corn. vj. b.

Not. quod dictio, Sed & si, importat diuersitatem facti, non iuris. Item, & quod legatum rei obligata debet relui per hæredem. Item, quod si testator vult expressè legatarium luere quod ipse luit. syl.

¶ d Luere. Tribus casibus luit hæres.

Si sciebat testator rem esse obligatam, vt hic. Item, si ignorabat, sed relinquit coniuncta personæ: vt C. de fidei commissis. l. prædia. vel pro tanto res erat obligata, quantum valet, vel pro

maiori summa: vt de leg. j. l. lucenda si res obligata.

§. j.

AD DITIO.

Nota, qd quando testator legat rem pignoratam, obligatamve pro tanto vel pluri, quam valebat:

siue sciuerit, siue ignorauerit obligatam: tenetur hæres luere. Nam si tenetur legatarius, ex legato nullum comodum reportaret. Sed tamen dubium facit, quia quando ob-

ligatur res pro tanto vel pluri, quam valeat, videtur res ipsa haberi pro alienata. facit quod notat glossa. in lege qui habebat. ff. de legatis tercio. Sed quando legatur extraneo res aliena ignoranter, non tenetur hæres luere. ergo nec hoc casu. & hanc tenuit Rapha. sed hæc est communior. Iason. Aduerte diligenter, quod luo est verbum equiuocum ad quatuor. Vno modo significat redimere siue liberare: vt luo pignus ære: & sic accipitur hic. Secundo modo, est sustinere siue pati, vel punire: vt fur luit pœnas, & crux luit mala, id est, punit. Tertio modo, est purgare vel expellere: vt lux luit tenebras. Quarto modo, pertinet ad actum venereum, cum oues sunt in ardore coeundi. Vnde versus.

Ære luo pignus, cruce pœnas, luce tenebras.

Dicitur & luere, quando salitur ouis. Vel sic, & breuius,

Crux luit, æs, crepo, lux, mala, pignus, ouem tenebrasque.

De hoc est glossa notata in lege licet certis. Codice de locato & conducto.

¶ Luere. Luere pignus est, soluta creditori pecunia, liberare.

• alijs rem suam obligatam. • abesse

Luo luit habet quatuor signific. casus.

j Necel

27. A. † Necessè habeat. Primum, quia onus
 rei alieni ad heredem pertinet: deinde
 quia cum legatum sit donatio, præ-
 sumitur testator fuisse legatario cuius
 alioquin legatum inane esset l. vj. C. de
 fideic. l. xxxvij.
 ff. de leg. j.

• Si res aliena.

CASA Ser-

uilius Antonio

rem alienam le-

gavit. deinde vi-

uo Seruilio An-

tonius eius rei

dominus factus

est. quæro, an

• velut.

heres cogatur

Antonio æsti-

mationem præ-

stare? Disting-

guo. nam Anto-

ninus aut ex cau-

sa onerosa, ve-

luti emptionis,

dominus factus

est, & tunc he-

res cogetur ex

causa lucrativa,

veluti donatio-

nis, & tunc non

cogetur. Sed ec-

ce. Sestius & Se-

ptimius legavit

Quintio rem a-

lienam, quid fiet?

Distinguendum est. Nam si rem Quin-

trius ex vnius testamento sit affectus,

æstimationem petere non poterit: si

verò æstimatione, ex altero testamen-

to rem petere poterit. Sequens s. per

se facile intelligitur. Cor. Vib.

• Not. q. si legatarius effectus est domi-

nus rei legatæ ex causa onerosa, potest

legatarius agere ad æstimationem contra

heredem: quia cum pretium absit, non

videtur quasi rem habere. Item, q. ti-

tulus legati dicitur lucrativus. Item, q.

legatarius potest emere rem sibi lega-

tam. Item, quod duæ causæ lucrativæ

non possunt in eundem hominem, &

eandem rem concurrere. Sylvest.

• a Vno testatore. Idè & si post mor-

tem: vt infra. s. si cui.

• Adde secundum Ioan. Fab quod mel-

lius probat text. in l. huiusmodi. s. qui

seruum ff. de leg. j. Syl.

• b Consequi potest. Nota, cautè ponit

consequi: nam pretium petere nõ po-

test: sed rem, quæ tantum est in obli-

gatione, secundum nos: æstimatio ta-

¶ Legatarius rei
 sibi legatæ domi-
 nium ex causa lu-
 crativa nactus, le-
 gatū nequaquam
 petere potest: di-
 uersum erit, si ex
 onerosa, qui ta-
 men lucrativus ti-
 tulo æstimationem

men datur propter defectum: vt ff. de
 verbo. oblig. l. si seruum. s. effectus. Sed
 contra nos est ff. de leg. iij. l. si res mihi.
 Resp. ibi propter defectu iuris petendi,
 ex præsumpta voluntate defuncti rem

rei adeptus fuit,
 non prohibetur ex
 alio rem ipsam pe-
 tere.

• Si res aliena le-
 gata fuerit, & eius
 rei, * viuo testato-
 re * legatarius do-
 minus factus fue-
 rit, si quidem ex
 causa emptionis,
 ex testamento * æ-
 stimatione pretiū con-
 sequi potest b. Si
 verò ex causa lu-
 crativa † veluti ex
 donatione, vel ex
 alia c simili cau-
 sa: agere d non po-
 test. nam traditū c
 est duas lucrativas
 causas in eundem

non videor habere, cum pretium absit:
 vt hic. Item, si aliquid iuris rei deest,
 id adhuc tradendum est: vt ff. de solu-
 l. etiam. & de verb. obl. l. Iulianus. s. hn.
 Item, si res deterior est dolo dantis: ex
 causa stricti iuris datur actio de dolo,
 licet habeat rem: vt ff. de dol. l. & ele-
 ganter. s. non solum: sed in bonæ fidei
 agitur ex primo contractu: vt ff. com-
 mo. l. iij. s. si reddita.

• Lucrativa. Lucrativa causa est, pro-
 pter quam accipienti nil abest: veluti
 donatio, legatum, fideicommissum, ius
 adcrendi. Onerosa verò, propter
 quam aliquid abest: veluti emptio, per-
 mutatio, pignus l. iij. s. si quis: 6. ff.
 de doli except.

• c Ex alia. Vt legatæ: vt ff. man. l. si hæ-
 reditatem: non dotis promissione: vt
 ff. de ac. & oblig. l. ex promissione.

• d Agere. Etia si sua postea esse desinit:
 vt ff. de legat. ij. l. Manius. s. duobus.

• e Traditum. A iure: vt ff. de ac. &
 oblig. l. omne. & ff. de leg. j. l. si seruus
 legatus. s. Stichum.

legatam, legata-
 rius amisit: sed
 hic, non ex vo-
 luntate defuncti
 amisit emendo.

Quidam tamen
 dicunt æstima-
 tionem esse in
 obligatione: vt

ff. de cond. furi.

l. in re furtiva.

in prin. ibi, sed

verò in hn. [Ad-

de, quod ex cõ-

muni opinione

in d. s. effectus

est, q. vtrunque

peti possit. Syl.]

Et not. quatuor

casus, quibus pe-

to id, quod ha-

beo. Primus est,

vbi res mihi da-

ta potest aufer-

ri: vt ff. de sol. l.

si rem. & l. qui

res. j. resp. Item,

si habeo ex alia

causa, quam de-

beo habere, quia

• dñs.

• testa-

mentum.

• NA.

et in eundem hominem. ff. eo. l. si ser-
uus. §. j. contra. Sol. ibi per obliquum
concurrunt, non directè: hic, & arg.
ff. de vulg. substit. l. qui liberis. §. fin.
¶ Rem, id est, speciem, aliud si quan-
titate ut ff. de
legat. ij. l. Titia
Sci. in princ.

S. A. Concurrere.

Quia bis eandem
rem lucrari no
possumus. l. 17.
l. 12. ff. de oblig.
& actio.

¶ Et non posse,
sed cum secus,
quando erit.
Respon. quia nec
rem habere vi-
detur, cum pre-
tium ei ab sit, &
loco rei succes-
serit ut ff. de pe-
tit. hered. l. si &
re. & quod mer-
can. l. videamus.
& l. si ipsa.

¶ Et hac ratio-
ne. l. supradictæ
regulæ.

¶ Et ex duobus
testamentis. Sci-
licet, duorum ho-
minum: si enim
vnius esset, pri-
mum per secundum corrigeretur: ut ff.

quibus mod. test. infir. §. posterior. c.
Quid si in eodem his legauit? Respon.
distingue speciem à quantitate: ut ff. de
leg. j. l. plane vbi. §. si eadem. usque ad
illum §. si coniunctim.

S. A.

¶ Si rem habet. Qui rem habet, eius æ-
stimationem habet. At non qui æsti-
mationem habet, idem etiam rem ha-
bet. l. plane. §. 5. l. ff. de legat. j.

¶ Agere non poss. Ut ff. de legat.
primo. lege. plane vbi. §. si eadem.
vers. sed si duorum. contra: ut sequi-
tur ex eodem testamento. Solu. illa
intelligitur se undum huius §. distin-
ctionem.

¶ Agere potest. ff. de legat. j. l. huius-
modi. §. j. contra. Solut. ibi testatoris
& heredis testantis est eadem perso-
na: ut in authentica de iure iuran-
do à mor. in principio. Vel ibi in se-
cundo legato commodum represen-
tationis primi legari relictum vide-
tur: ut infra eodem §. ex contrario,
quia non videtur legari bis in duobus

testamentis: ideo non habebit ni-
sem l.

¶ Et si quoque res. Sic ff. de legat. j. l.
quod in rerum. in prin. & de leg. ij. l.
et iam. Accurf.

quæ in rerum na-
tura non est, si mo-
dò futura est, re-
tè legatur: velu-
ex duobus testa-
ti fructus, qui in
illo fundo nati e-
runt, aut quod ex
illa ancilla natum
erit k.

¶ Eiusdem rei le-
gatum duobus co-
iunctum, aut sepa-
ratim factum, v-
tutque acceptanti
æquis portionibus
quæritur: si au-
tem alterius por-
tio defecta fuerit:
accrescendi quo-
dam iure ad col-
legatarium perti-
nebit.

res de persequendo, & restituendo: ut
ff. de leg. j. l. se uo legato. §. fin. Idem
in seruo legato, qui fugerat ante te-
stamentum: aliud in eo qui fugerat
post, scilicet testamentum, qui scilicet
est periculo legatarij: ut ff. eod. tit. l.
cùm seruus. & l. si seruus legatus. j.
respon.

¶ Adde, quod de hoc est gloss. commu-
niter approbata in lege, cum seruus.
de leg. j. quæ distinguit quatuor tem-
pora, scilicet testamenti, mortis,
alitionis & post aditam heredita-
tem: de quo vide quæ dixi Præp.
Senen. in quarta quæst. quinquæ casus.
Syluester.

¶ k Natum erit. Et tunc competit sibi
actio: ut ff. de verb. oblig. l. interdum. j.
respon.

¶ Si eadem res. C A S V S. Statius
seruus Antonio, & Messala lega-
to est. quid iuris est utrique? Statius erit va-
triusque ex semisse. ita ut si decem va-
leat, quinque sint Messala, quique
sint Antonij. Quid, si Messala moria-

In rerum na- N. A.
tura. Quia ma-
gi spe legat ar
quam res: & si
non nascatur,
nihil debetur.
lege 21. ff. de
leg. j. Eodem
modo res spe-
rare donari, ve-
di. oppugnera-
ri, in stipula-
tum deduci pos-
sunt.

¶ Si Futura est.
Si autem nec
fuit res, nec est
in rerum natu-
ra, nec erit: ut
chimera: vel
fuit, sed non
est: ut homo
mortuus, non
potest legari: ut
infra de iur.
stip. in princ. Si
autem est dubi-
um, an sit, vel non
sit in rerum na-
tura, cauet hæ-

* I A T I A
§ 3 m i r a t o

tur ante perceptum legatum? eius pars accrescet Antonio, totusque erit Stachius Antonij. Cor. Vili.

¶ Not. quod plures legatarij eiusdem rei faciunt sibi partes per concursum: quando omnes

legatum accipiunt, siue disiunctim, siue coniunctim legatum sit. Item, quod inter legatarios habet locum ius accrescendi: & portio deficiens, ei

accrescit: non autem remanet apud heredem. Item nota, quomodo disiunctim, & quomodo coniunctim legatur. Sylu.

¶ a Duobus. Quid si dicat, illi aut illi lego? Respon. duo rei stipulandi esse videtur: ut ff. de legat. ij. l. si Titio aut Scio.

N.A. ¶ Si eadem res. Ius accrescendi, est ius obtinendi partem eius, qui vel coniunctim vel disiunctim, cum alio ad eandem rem vocatus, aut non concurrat, aut concurrere desit.

Coniunctio triplex est: Re tantum, Verbis tantum, Re simul & verbis. l. triplici. 142. ff. de verb. sig. l. re coniuncti. 89. de leg.

Re coniuncti sunt, quibus eadem res disiunctis enunciationibus legata est, Titio fundum Tusculanum lego, Maximo, fundum Tusculanum do, lego.

Re & verbis coniuncti, quibus eadem res una enunciatione legata est. Titio & Scio fundum Tusculanum do, lego: vel, Titio, Scioq;: vel Titio, cum Scio.

Verbis coniuncti sunt, quibus res eadem, sed partibus definitis una enunciatione legata est. Titio & Scio fundum Tusculanum aquis partibus lego.

Concurrere dicuntur, qui ad eadem rem in solidum vocati, simul ad eam veniunt, & singuli suam partem ferunt. l. 7. C. hoc tit. Eiu contrarium est deficere: qua de causa ius accrescendi denegatur, ius excipiendi partem eius, qui deficit. l. 53. §. 1. ff. de adq. hered.

Inter eos demum ius accrescendi est, inter quos ius est concurrendi. lege tertia. ff. de usufructu. adcrese. Nam si coniunctus non concurrat, quippe eia repudiat, eius portio iure non accrescendi, alteri debetur. l. prima. §.

si vero nemo. C. de cad. tollend.

Ius accrescendi locum habet, inter re tantum, aut re & verbis coniunctos. Inter verbis tantum coniunctos locum non habet. l. pen. ff. de usufr. adcrese.

legat. m. si alter deficiat: quia aut spreverit legatum, aut viuo testatore decesserit, vel alio quoquo modo defecerit,

Quia partes ab initio definite sunt: & quot partes sunt, tot res esse intelliguntur. l. re. 25. ff. de verborum sign. Itaque regulariter hac coniunctio nullius

momenti est.

Inter collegatarios re & verbis disiunctos, nullus est iuri accrescendi locus. d. l. pen. inter cohæredes est locus. l. 63. de hered. instituen. quia hæreditas est successio in ius: legatum est successio in rem. l. nona. §. primo. ff. de edend.

¶ Adde, quod videt in contrarij text. in l. pen. C. de verb. signifi. Ideo distinguit, quod aut electio datur hæredi, & procedit lex Titio. & hoc verum, quando alternativa esset expressa: scilicet si tacita: quia tunc hærede non eligente, admittuntur omnes pariter ad legatum. l. si quis Titio. §. si. ff. eo. Aut non datur electio, & resolvitur in coniunctam, & copulativam, & sic omnes pariter admittuntur. d. l. ij. nisi donetur inter personas, inter quas cadit affectio. l. cum pater. §. pen. ff. eo. ij. Syluest.

¶ b Coniunctim. s. per copulativam coniunctionem: ut ff. de hered. instit. l. si ita quis hæredes.

¶ c Disiunctim. id est, separatim: ut §. proximo §.

¶ Si ambo. Id est, si concurrant, concursu partes sunt. N.A.

¶ d Scinditur. Viriliter, nisi simul duo coniuncti essent, qui locum unius obtinent: ut ff. de hered. instit. l. Titius. & l. interdum. in princip.

¶ Scinditur. Id est, partes viriles inter eos sunt, vel pro diuiso, vel pro indiuiso. N.A.

¶ Deficiat. id est, non concurrat. N.A.

¶ e Viuo testatore. Nam si testatore mortuo legatarius decedat: ad hæredem suum legatum transmittitur. C. de cad. toll. l. vnic. §. cum igitur.

¶ f Decesserit. Post testamentum tamen, ut differat à sequenti.

¶ g Defecerit. s. legatarius ut per mortem civilem, vel die legatum, quod tri-
bus

est legatarius bus casibus deficit, & accrescit legatarius, præter duos, qui ponuntur hic. Primus, si non est collegatarius in rerum natura tempore testamenti: ut C. de cad. tol. l. vnic. §. j. in prin. Secundus, si mihi & posthumo le-

gatur, qui oborietur postea: ut ff. eo. l. j. si duobus. §. fin. Tertius, si mihi, & heredi suo legatur: ff. eo. j. l. planè vbi. §. si duobus. & sic sunt quinque ca-

in m. b. casu sus. Ecce sunt tres casus, quibus deficit legatarius: sed collegatio non accrescit. Primus

si mihi, & seruo suo legatur: ut ff. eo. j. l. planè vbi. §. si coniunctim. Secundus, si mihi, & tibi res tua legatur: ut ff. eo. j. l. huiusmodi. §. si Titio. Tertius, si mihi, & non capaci legatur: ut ff. de leg. ij. l. si Titio.

• Adde, & declara per duas regulas positas in l. huiusmodi. §. si Titio. ff. de leg. j. per Bart. Syl.

• a Coniunctim. scilicet, & verbis: ut ff. de leg. ij. l. re coniuncti.

N. A. Coniunctim. Hi sunt coniuncti, re & verbis, ut quod mox sequitur, disiunctim, qui sunt disiuncti verbis, re coniuncti. Nam una res est, enunciationis dux.

• Adde, quod hæc glos. communiter approbatur per doctores in l. re coniuncti. ff. eo. ij. Syl.

• b Disiunctim. scilicet, verbis tantum. nam re sunt coniuncti.

• c Do lego. Sed nonne dando Seio, adimit Titio, ut ff. de pupil. substitui. l. si quis eum. & de adi. leg. l. iij. in princ. & l. sicut? Resp. sic, si probatur testatorè, hoc, scilicet, adimere Titio, & dare Seio voluisse: non aliàs: ut ff. eodem. j. l. si pluribus. §. j.

• Adde, qd in hac materia ita dicendum est, Quando testator legat uni re, quam alteri legavit sine commemoratione primi legati, tunc ambo concurrunt d. l. si pluribus. Quando verò testator legat cum aduersatiua sub commemoratione primi, censetur in totum ademptum, secundum doctores in l. si fortidiazum. C. eo. Et idem, quando in diuersa voluntate legat alteri sub commemo-

ratione primi, eidem censetur ademptum. l. non ad ea. §. si. ff. de condi. & dem. Quando verò in eadem voluntate rem legatam uni alteri legat sub commemoratione primi, censetur facta ademptio

pro parte. l. Iulianus. ff. de hered. inst. & d. l. si pluribus. & ita communiter tenetur, quamvis in hoc ultimo aliàs disputado, contrarium defenderim. Syl.

¶ Si legatus fundi proprietatem ad legatarium generoso titulo perveniat, usufructus vero iuratio: l. j. de

coniuncti sunt: ut ff. de lega. ij. l. re coniuncti. Sūt & alij re & verbis disiuncti: ut si ita dicā, lego Titio dimidiā serui: Sempronio lego dimidiā eiusdē serui: ut ff. eo. ij. l. & Proculo. Nec obstat eo. cit. de leg. ij. l. Mævio. in prin. quia illa intelligitur, quando unā dimidiā utrique legavit. Et in illis non habet locum accessio, id est, ius accrescendi: ut d. l. & Proculo. Sunt etiam re disiuncti, sed verbis coniuncti: ut si dico, lego tibi & Sempronio pro æquis portionibus. Sunt & alij re & verbis coniuncti: ut si proximo. Et coniuncti utroque modo, præferuntur disiunctis utroque, vel altero tantummodo coniunctis. Coniuncti vero vno modo tantum simul admittuntur, scilicet, re tantum. Coniuncti verbis tantum, disiuncti re, & verbis præferuntur: ut ff. de hered. inst. l. si ita quis hæredes. & ff. de legat. ij. l. re coniuncti. §. pen. & §. fin.

A. D. P. C. T. O. Similem gl. habes in l. j. §. si. ff. de usufr. accrescendo.

• Si cui fundus. C. de v. s. Flavius fundum alienum Rabirio legavit, qui centum erat, & quinquaginta aureorum. deinde Rabirius eum fundum emit deducto usufructu, qui quinquaginta aureorum erat, fructuarius paulo post moritur, ex quo consolidatio facta est, & fundus factus est integer Rabirij. Quæro, an Rabirius possit fundi illius restitutionem integram, id est, centum & quinquaginta aureos petere, & an Prætor ei actionem hoc nomine dabit? Maximè. Prætor tamen potestatem iudici permittet, iubendi solius

set si

N. A.

Acquæ disiunctim. Verbis disiunctim, re coniunctim.

• d Disiunctim. Verbis tantum,

re tamen con-

iuñti sunt: ut ff. de lega. ij. l. re coniu-

cti. Sūt & alij re & verbis disiuncti: ut si

ita dicā, lego Titio dimidiā serui: Sem-

pronio lego dimidiā eiusdē serui: ut ff.

eo. ij. l. & Proculo. Nec obstat eo. cit. de

leg. ij. l. Mævio. in prin. quia illa intel-

ligitur, quando unā dimidiā utrique le-

gavit. Et in illis non habet locum ac-

cessio, id est, ius accrescendi: ut d. l. &

Proculo. Sunt etiam re disiuncti, sed

verbis coniuncti: ut si dico, lego tibi

& Sempronio pro æquis portionibus.

Sunt & alij re & verbis coniuncti: ut

si proximo. Et coniuncti utroque modo,

præferuntur disiunctis utroque, vel al-

tero tantummodo coniunctis. Con-

iuñti vero vno modo tantum simul

admittuntur, scilicet, re tantum. Coniuncti ver-

bis tantum, disiuncti re, & verbis præ-

feruntur: ut ff. de hered. inst. l. si ita

quis hæredes. & ff. de legat. ij. l. re con-

iuñti. §. pen. & §. fin.

A. D. P. C. T. O. Similem gl. habes in l.

j. §. si. ff. de usufr. accrescendo.

• Si cui fundus. C. de v. s. Flavius fun-

dum alienum Rabirio legavit, qui centum

erat, & quinquaginta aureorum. dein-

de Rabirius eum fundum emit dedu-

cto usufructu, qui quinquaginta au-

reorum erat, fructuarius paulo post mo-

ritur, ex quo consolidatio facta est, &

fundus factus est integer Rabirij. Quæ-

ro, an Rabirius possit fundi illius resti-

tutionem integram, id est, centum &

quinquaginta aureos petere, & an

Prætor ei actionem hoc nomine da-

bit? Maximè. Prætor tamen potestatem

iudici permittet, iubendi solius

*Legata-
riorum
quidam
sunt co-
iuncti re
tantum,
alij vtr-
iusque
re & ver-
bis: alij
prius
disiuncti.*

proprietas estimationem dari. id est, tamen centum quinquaginta Rabinus petet, non tamen nisi centum et aliquid ibi. Sequentes duos §. non illustramus exemplo, cum exemplo sit expositi.

Cor. Vib.

¶ Nota, quod quamvis appellatione fundi veniat plena proprietas, tamen libellus in quo peto fundum, cuius usufructus est apud me, saluatur. Itaque quod usufructus, qui reueitur ad proprietatem, quia finitur, dicitur reuerti ex causa lucrativa, quamvis proprietatem habeam ex titulo oneroso. Syl.

¶ a Lemerit. scilicet, legatarius.

¶ b peruenit. scilicet morte usufructuarii, vel capitis diminutione: vel simili causa, lucrativa tamen: ut supra de usu. §. finitur. & sic factus est casualis.

N.A. ¶ Peruenit. Ex causa lucrativa, qualis est consolidatio mortua fructuario.

N.A. ¶ Agat. Et simpliciter fundum petat. Nam qui fundum petit, plenum dominium petit.

N.A. ¶ Recte eum agere. Dubitatur contra. Quia cum usufructus plerumque dominij pars sit. l. 4. ff. de usufruct. plus petere videbatur, qui partem habens, totum nihilominus petebat. l. 42. §. 1. de lega. 2. Responsio, quia per illam actionem usu fructus petebatur: non tanquam pars fundi, sed tanquam seruitus. l. recte. 25. ff. de verbor. signific. que seruitus in iure non in parte consistit. l. 66. §. penultimo. ff. de leg. 2. Seruitutem autem legatarius non habet, cum sua res nemini seruiat, cum usufructum separatim in re sua nemo habeat. l. quod nostrum. 63. ff. de usufruct.

¶ c Et fundum. id est, proprietatem plenam de iudicis tamen officio aliter haberi inf. sequitur.

¶ d Adde, quod de hoc est casus in leg. si fundus. ff. de usufruct. leg. Syluest.

¶ e Petere. Hic repete quod diximus

supra eodem. §. si res.

¶ f Quia usufructus, Dixit fundum petere. & sic in plena proprietate. Sed op. ponitur: plena proprietas constat ex duobus, scilicet, ex nuda proprietate, & usufructu, &

to agat: recte eum agere, & fundum petere Iulianus ait: quia usufructus in petitione seruitutis locum obinet: sed officio iudicis continetur, ut deducto usufructu, habeat estimationem, & praestari.

pars rei, quum non possit esse sine re: & ideo non videtur peti ea pars rei, quae obuenit ex causa lucrativa, scilicet usufructus, & hoc de rigore: sed contra de equitate, ut subiicit.

¶ g In petitione. scilicet tali, id est, predicti fundi per actionem ex testamento. alia in multis locum dominij habet: ut ff. de damn. infecti. l. qui bona. §. & superficiarium: & ff. de bon. auctorita. iudic. possiden. l. in venditione. in princip. & ff. famil. eriscund. l. & puto §. ij. & ff. de usufruct. l. iij. & v.

¶ h Adde, quod non est pars praedictiua, seu subiectiua: sed integralis, secundum gloss. in l. recte. ff. de verbo. significatio. ita dicunt hic doctor. Sed tu dic, quod si loqueris de formali, est pars subiectiua: si de causali, est integralis. Syluest.

¶ i Seruitutis. scilicet, realis.

¶ Officio iudicis. Propter iudicium bonae fidei. l. 7. ff. de negot. gest.

¶ k Deductio usufructu. id est, estimatione usufructus: quem, scilicet usufructum ex causa lucrativa habet. ideo non debet plus habere: ut supra eod. §. si res.

¶ l Aestimationem. scilicet proprietatis.

¶ Aestimationem. Nuda proprietatis tantum. Marcellus plenius. Quantum mihi abest, id est, quanti illam emerim. dicta lege 82. §. secundo. de legat. 2.

¶ m Praestari. scilicet, ab haerede suo.

¶ n Le

* a Legatum. Ut ff. de lib. lega. l. j. contra. Solum. ibi liberatio relinquitur, quæ non erat debitoris.

N.A. * Inutile. Rei enim suæ donatio non consistit. l. 3. C. hoc tit.

* b Non potest.

Sic i. de act. 5.

fic itaque. ff. de

leg. iij. l. cum

quis. primo re-

sponso. & ff. de

except. rei iudi.

l. & an eadem.

5. actioness. &

de ac. pos. l. iij.

5. ex pluribus.

* c Alienauit.

ff. de reg. Ca-

to. l. j. in fi. con-

tra. solu. secun-

dum B. ibi viro

testatore aliena-

uit. hic postea.

Vel hic purum

fuit, ibi condi-

tionale, secundum

Ioan. arg. de eo.

l. cetera. 5. ij.

N.A. * Alienauit.

Viro testa-ore,

idque propter

regulam Caro-

nianam: quia le-

gatum ab in-

itio vires non habuit. l. 41. 5. 1. ff. de leg.

primo.

* Adde, quod secunda solutio vera est:

quia legata conditionalia sunt suspen-

sa ex conditione: ideo talis regula non

potest in ea locum sibi vindicare. Syl.

Aldobr.

* d quasi alienam. i. credens alienam.

* e In opinione. Not. sic ff. de manu.

vind. l. si pater 5. quoties. ibi plus est

enim & ff. de iur. & fact. igno. l. regula.

5. qui ignorauit. argu. contra. ff. de

acqui. h. cred. l. is qui putat. Sol. ibi de

re, quæ consistit in animo.

A. D. I. T. I. C. Aem. Ferr. dicit, qd di-

stinguendum est sic in hac materia: ut

illud inspicimus, quod præcipuum, ac

principale est. nam si potentior causa

est animi atque opinionis, quam rei

ut in acquirenda hereditate, opinio-

nem magis sequimur, quam veritatē:

contrario, si causa utraque comparata

res principali est, quod in veritate

est, potius inspicimus, ut in legato,

N.A. * Plus valet. In hac legati specie, sed

non regulariter. Valet autem id circo,

quia multo libentius præsumitur le-
gatus fuisse, si suam sciisset. l. 67. 5. 6.
ff. de leg. ij.

* f Exitum i. effectum: ut ff. quemadmodum
test. appel. vel negare. ibi publicè e-

nim expedit su-

prema homi-

nū indicia exi-

tum habere, id

est, re talis le-

garatio acquiri

potest.

N.A.

* g Exitum. id

est, euentu vo-

luntati respon-

dit: nam legan-

di voluntas in

testatore fuit,

quæ de causa e-

quum visum est

errore volun-

tatem non im-

pediri, præfer-

tum, quam rei

veritas non ad-

iuuabat.

* h Si rem suam.

C. de v. s. Quin-

rius suum fun-

dum Aurelio le-

gauit. deinde a-

lienauit: quæro

an nihilominus

ab herede de-

beatur? Distinguo: nam aut animo

adimendi alienauit: veluti si cum al-

teri donauit, & tunc non debetur: aut

non adimendi animo veluti si rei fa-

miliaris necessitate coactus id fecerit,

& tunc debetur. Quod sequitur aper-

tum est. Nam quod valet in alienatio-

ne, multo magis in obligatione: &

quod in toto, per æquè etiam in parte.

Corn. Vibul.

* i Nota, quod per alienationem aut pi-

gnorationem non amittitur legatum.

Item, quod in casibus in quibus heres

tenetur luere rem legatam, legatarius

potest in litello concludere super ipsa

lucione. i. potest heredem compelli

ut luat. Item, quod per alienationem

partis alia pars non censetur ademp-
ta: quod idem iuris est in parte atq;

in toto. Sylu. ff.

* k Alienauit. Vendendo: sed donan-

do indistinctè videtur adimere. nec di-

stinguitur, an valeat donatio, vel non:

& etiam si reuocetur, ut ff. de adi. leg.

l. cum seruus. & l. rem legatam. & l. le-

gatum sub conditione. 5. j. Adde, quod

hac glo. communiter approbatur: disputant tamen Prapof. Senen. in v. q. ij. casus tenet, quod eadem distinctio text. nostri adhibeatur in donatione, sicut in qualibet alia alienatione. syl.]

Si ex alia causa

à donatione di-

stingue animi:

ut hic, & in du-

bio probat hæ-

res mutua vo-

luntatem: ut ff.

de lega. iij. l. si-

de commissa. §.

si rem & ff. eod.

ij. l. Iuci. §. pe-

ih. ubi hære. &

ff. de prob. l. eū

qui.

• Add. quod

hæc gl. in illi-

genda est in a-

lienatione ne-

cessaria: & ratio

quare hæres p-

bat, qui cha-

bet inis præ-

sumptione con-

tra se. quæ etiam

legatarius non

allegare tene-

tur, quia non

resultat ex fa-

cto suo. Alexan. in l. qui aliena. de adq.

hæred. Sylvest.

• a Non adimendi animo. Qui animus

ex hoc probatur, quia si necessitate

rei familiaris, non videtur renocare:

aliis sic, quæ distinctio in donatione

non cadit. ut ff. de ad. lega. l. rem lega-

tam. & not. C. eod. l. qui post. Accurs.

N. A. Animo. Adimendi animus ex eo ar-

guitur, si nulla necessitate impulsus

alienaverit. l. ff. l. 2. §. ff. de adim. legat.

• b Deberi. scilicet rem legatario. ar-

g. ff. eod. §. non solum. ubi ab initio

fuit alienato.

• c Idemque. si iuris esse.

• d Idem. ff. Imperatores Severus &

Antoninus.

• e Pignori dedit. Quid, si rem obliga-

ram creditori debitor legauit: ut nun-

quid valet legatum. Resp. sic: & nihilo-

minus poterit perire debitum, nisi vo-

luntas testatoris ostendatur volentis

compensare: ut ff. de legat. ij. l. credito-

rem. Accurs.

• Adde hoc non procedere in eo, qui

teneatur ex dispositione legis: ut in pa-

tre, qui teneatur dotare filiam. l. si cum

fas putat*, si non

adimendi animo: f

vendidit, nihilo-

minus deberi b: i-

demque* diui Se-

uerus & Antoninus

rescripserunt. Ii-

dem* rescripserunt,

cum qui post te-

stamentum factum

prædia, quæ lega-

ta erant*, pignori

dedit c, ademisse

legatum non vide-

ri*, & ideo lega-

tarium cum hære-

de eius agere pos-

se, ut prædia a cre-

ditore luantur. Si

verò & quis b par-

tē rei legatæ alie-

note. §. si pater. & ibi Bartol. ff. solut. matrim. Sylvest.

Pignori. Non ergo videtur ademisse, N. A. quia necessitate ad mutationem, & oppignerationem adductus intelligi-

tur. l. 3. C. hoc

titulo.

• f Non videri.

Nisi sub dicta

constitutione, i.

an habuit ani-

mo adimendi,

vel nō. Vel dic,

nullo modo: ut

hic, & C. eod. l.

qui post. & hoc

quia primò va-

luit relictum.

aliis contrā. ut

C. de don. inter

vir. & exo. l. si

maritus. ij. & ff.

de do. in ex vi-

rum. & exo. l.

cum hic statim.

§. si maritus. &

ibi in glo. j.

• g Si verò. No-

ta, de toto ad

partem.

• h Quis. ff. te-

stator.

• i Si quis debi-

tori. ff. de solut. §. Milo debebat mihi cē-

tum. Et ego liberationem legavi, va-

leat legatum? valet: adeo, ut etiam

meum heredem Milo in ius vocare

possit, ut se liberet. Quid, si cum Milo

mibi centum calendis Ianuariis debe-

ret, dilationem ei dedi usque ad annos

duos? Heres non ante biennium pete-

re poterit. Sed quæro, ex contrario:

Milo debebat Crasso centum soluenda

post annos quatuor, aut sub conditio-

ne, si P. Clodius esset Consul. Deinde

moriens ea centum Crasso purè lega-

uit. quid iuris? Hæres statim cogetur

Crasso dissolvere. Quid autem si Mi-

lone vivo dies vel conditio extiterit?

valet legatum, ff. post Milonis mortem.

& hæres cogetur persolvere. Cor. Vib.

• Not. quod legatum liberationis va-

let. Item, quod prodest non solum le-

gatario, sed etiam hæredi, & cuicum-

que locum hæredis tenenti. Itē, quod

legata liberatione non solum compe-

tit legatario exceptio, si ab eo petatur:

sed habet actionem ad petendū, ut cre-

ditoris hæres liberet enim per accep-

tionem. Item, quod legatum factum

à debi-

à débiteur créditor, si nullam afferat utilitatem, inutile est. Item, quod legatum ab initio validum propter commodum representationis non fit invalidum, quamvis vivo testatore decessat ad eum ca-

sum, à quo incipere nō posset. Item, quod factū legitime nō retractatur, etiam si veniat ad casum, à quo incipere nō potuisset. Sylu.
 ¶ a Liberationē legauerit. Quod trib' modis fit. Primus, peti nō lo, vel quod debet, relinquo, vel actionē remitto, quod

videtur: ut ff. de lib. legat. l. j. primo
respon. & est hoc verum, nisi testatore
vult exactio fiat. ut j. cod. de au. §. iam
autem. & ff. cod. l. ij. l. fideicommissa. §.
si rem.

N.A. Legatū vile est. Olim dubiū fuit. l. 3. ff. de liber. legat. opinor, quia quod ei debetur, ipſius nō est l. ſcribit. 34. ff. de au. & ar. leg. Sed emolumentū legatī eſt in acceptilatione petenda ab hærede.

aut exceptione opponenda. d. l. 3. C. h. r.
 4. et heres. Vel heres hæredis: vt ff. de
 lib. leg. l. ij. in fin.

¶ d Petere. Cum effecta, propter excep-
tionem in t. de liber. leg. l. iij. §. nunc
de effecta.

o que é a natureza
genuína do ser
humano, e que
qualquer ser hu-
mano, de qualquer
modo, é um ser
ligado ao cos-
mos.

¶ Ex contrariò, si debitor¹ creditori suo¹, quod debet legauerit, inutile est legatum: si nihil plus est in legato, quàm in debito: quia nihil amplius^k

de effectu in fine.

¶ Adde, circa primū casum hoc verū, si liberatio fuit facta in perpetuū: si verò ad tēpus, tunc sufficit, q̄ legatarius officio iudicis consequatur, q̄ sibi silentiū imponatur vsq; ad illud tēpus. l. Aurelius. §. centū. ff. cod. circa secundum verò, quādo debitor habet correum non socium dic, quòd ratio est: quia acceptilatio extingueret obligationem, & consequenter etiam correat liberetur. Dictum hoc verum, nisi legatum esset factum contemplatione vtriusque, vt per Bart. in d. §. nunc de effectu. Syl.

• g Ad tempus. Ut ff. de lib. leg. l. non
solum nostrum. §. ij. Accurs.

† Adtempus. Nam emolumentum le- N.A.
gari, est in dilatione.

Si debitor. Secus si alius: quia in-
terest creditoris plures reos habere: v.
ff. de lib. leg. l. si quis decedens §: fin.
aliis incipit. Iulianus.

¶ i Creditori suo. Scilicet & natura-
liter, & cum effectu, & purè, aliàs va-
lent ut de leg. j. l. si creditor. per to-
tam legem, & l. finantem Accurs

¶ & Nihil amplius. Sed nunquid hodie
semper est plus, cum habeat statim
rei legatæ dominium, & hypotheca-
ria aliarum rerum defuncti? Resp. non:
vt §. de leg. iii. l. ij. §. si rē. quia plus rā-
tūm quatuor modis dicitur: vt §. de
actionibus. §. plus autem. & iste mo-

terò non fecerit. col. j. Item si qua pa-
cta in præiudicium mulieris facta sunt,
beneficio legati tolluntur: ut ff. de do-
p. leg. l. j. j. respon.

¶ A. Plenus Quamvis dos soluto ma-
rimonio, ple-

no iure, sit mu-
lieris: tamen si
dos nò nisi au-
nua, bima, tri-
ma die reddi-
da esset, emolu-
mentum huius
legati erat in
representatio-
ne. l. i. ff. de dot.
p. leg. Non o-

iure mobiles
res statim immo-
biles intra annu
redduntur. l. j. §.
cùm autem. C.
de rei vxor. a. §.

¶ a Dotem. i. il-
lam dotem, quam
non recipit.

¶ b Instrumen-
ta dotis, s. in
quibus cõfessus
fuit se recepisse
dotem, quam
non recepit, ut
ff. de dot. p. re-
legat. l. fin. & l.

cùm scriptum. §. item ei quæ.

¶ c In prælegando. id est, legando, ablu-
dat enim præ. ut ff. de dote præle. l. j. j.
respon. in glo. §. j.

¶ d Si res. Põrã seruus Stichus.

¶ e Sine factio. id est mora: quo casu
de interitu tenetur: ut ff. de verbor.
oblig. l. si seruum. j. respon. de lega. j.
l. cum res. §. si. [Rationem vide per glo.
in l. diuortio. in glo. iij. ff. de negot.
ge. l. Sylu. j] Vel quia sine causa occidit:
ut d. l. si seruum. Aliud si cum causa:
ut ff. de leg. j. l. quid ergo. §. si heres.
tenetur enim de dolo & lata culpa &
lenius ff. eodem. j. l. cum res. §. sed si
Stichus. ver. sed si culpa. & §. culpa.
Accus.

¶ f Perierit. vel non compareat: quo
casu caueat heres de dan. lo. si ad eam
redierit, & suis sumptibus recupera-
tur, quando post mortem fugit: alius
l. si in vita sumptibus legatarij ut ff. de
lega. l. cum res. §. item si res. & de leg.
j. l. si quis seruum in princ.

¶ g Decedit. Quia qui in specie tene-
tur, eius interitu liberatur: ut hic, & si.

de verb. oblig. l. si ex legati.

¶ Decedit. Decedit. i. damnatum est le. N. A.

gatarij. l. 26. §. j. l. 36. ff. de leg. j.

¶ h Sine facto. In hoc quoque, scilicet
alieno seruo potest admitti culpa. pu-

ta, non certifi-
catur heres do-
minum (qui si
sciuit se pos-
se vendere, non
manumiserit).
foris, cum vi-
deret eum vel-
le manumitte-
re: ut ff. eod. l. j. l.
cùm res. §. sed
& si alienus. &
§. pen. & finali.
Item, si fuerit
in mora emen-
di: ut ff. de verb.
oblig. l. si seruum.
§. si autem alie-
nus. & de facto,
i. culpa, vel mo-
ra.

¶ i Heredis. Cõ-
trã de leg. præ-
stati. l. namque
naturam.

¶ k Manumis-
sus. Nam manu-
missus similis est
mortuo: ut ff. de

solut. l. si mihi alienum.

¶ l Teneri. I. ad estimationem: ut ff. e. j. l. si
quis inquilinos. §. j. & ff. qui & à quib. l. he-
res. Sed hic non dicit tenere manumif-
sionem: sed dicit, quod non minus va-
leat legatum, s. quo ad estimationem.
¶ D D I T I O. Et valet etiã manumif-
sio: quia dominu serui heredis non trãsit
in legatariu: ut hic, & d. l. si quis inqui-
linos. secus in seruo hereditario, etiam
sub conditione legato. l. si seruum qui
sub conditione. ff. de manumif. Ang.

¶ Teneri. Quia facto heredis inferri dã. N. A.
nam legatario non potest. l. 25. §. pen.
ff. ad Treb. l. l. 12. §. 1. ff. de leg. j.

¶ m Nec interit. Cur secus, ubi seruum
indebitum sibi solum, quis manumi-
serit: ut ff. de cond. in test. l. in summa.
§. si seruum. quæ e. t. contra? Ioann. re-
spond. quia debuit scire, etiã factum
suum censetur: ut in euth. de iureiur. à
mo. j. respon. coll. v.

¶ n Sciuerit. i. se heres.

¶ o Donauerit. scilicet heres.

¶ p Seruum. A testatore legatum: & ce-
rat heredis.

X 5

¶ a Teneatur. ad estimationem: ut supra
proxi. dixi.

¶ b Ignoraverit. scilicet, hæres.

¶ c Si quis ancillas. l. i. §. v. *Furius*
legavit amico Pythiam ancillam cum
ipsius filio Py-

thio : viuo ad-
huc Furio Py-
thia moritur.
quæro, an Py-
thius debeat?
maximè. sunt e-
nim duo legata,
quorū vno sub-
lato, reliquū su-
perest. Idem le-
gavit ordina-
rium, cum vica-
rio, moritur il-
le, hic debetur,
quia duo sunt
legata. Quid er-
go, si sic dixit,
Iego seruum cum
peculio, Seruus
est mortuus, de-
betur ne pecu-
lium? minimè:
quia vñ est le-
gatum, siquid, in peculium accessio est
serui, rei principalis. Quid si fundum
vel instrumentum, vel cum instrumento
legavit, ac deinde fundum alienavit? an
debetur instrumentum? minimè: cum
vñ sit legatum, & fundus rei princi-
palis, instrumentum accessionis locum
teneat. Cor. Vib.

¶ Not. quod legatum hominis per mo-
dum accessio: ita ad alium hominē princi-
palem non extinguitur, licet extin-
guatur legatum hominis principalis.
Item, quod homo homini non acce-
dit. Item, quod accessorium non debet
esse maius suo principali. Item, quod
legatum rei accessorie ad hominem
principaliter legatum, si exprimat
verbis accessionem importantibus, ex-
tinguitur extincto legato hominis. I-
tem, quod distinctio cum, quando ponitur
inter res quæ possunt vna alteri acce-
dere, stat accessorie: aliis secus. Item,
quod extincto principali, extinguatur
accessorium. Syl.

¶ c Suis natis. Aliis suo nato.

¶ d Cedunt. Quia duo legata sunt se-
parata: ut ff. de pec. leg. l. 1. & si ancilla.
quæ est. l. iij. Sed contra. ff. de ven. in-
sp. l. j. §. ex hoc. vbi dicitur, quod par-
tus est portio viscerum matris? Resp.
ibi loquitur donec in ventre est.

¶ Cedunt. Quia duo separatim lega-
ta sunt, neque alterius alter accessio
est. l. 62. l. 63. ff. de leg. l. l. tertia. ff. de
pecul.

¶ e Idem est. Sic ff. de pec. leg. l. iij.

¶ f Ordinarii.
Qui sunt hi? Dic-
ut infra quod
cum eo. §. cum
antem.
Vicariis. vi. N. A.
carius dicitur
seruus, qui in
peculio ordina-
rij est. l. 17. ff. de
pecul. Duo autē
separatim lega-
ta sunt. l. 4. ff. de
pecul. leg. l. iij.
¶ g Mortuo. scilicet, viuo testatore,
non si post: ut ff. de pec. leg. l. i. tunc
inutile.

¶ h Extinguitur. Quia accessio est: ut
ff. de pec. leg. l. j. & ij. Sed quare non
ita in superiori casu? Respon. propter
hominis dignitatem: quia non ita ac-
cedit ut ff. de edil. edi. l. i. iustissime. in
principio. Item, quid si vicarij erant
tantum in peculio, & legatus est cum
peculio? Resp. idem, ut exprimere pe-
culium noceat: ut ff. de condit. & de-
mon. l. si in diem. in fin.

¶ g Mortuo. scilicet, viuo testatore,
non si post: ut ff. de pec. leg. l. i. tunc
inutile.

¶ h Extinguitur. Quia accessio est: ut
ff. de pec. leg. l. j. & ij. Sed quare non
ita in superiori casu? Respon. propter
hominis dignitatem: quia non ita ac-
cedit ut ff. de edil. edi. l. i. iustissime. in
principio. Item, quid si vicarij erant
tantum in peculio, & legatus est cum
peculio? Resp. idem, ut exprimere pe-
culium noceat: ut ff. de condit. & de-
mon. l. si in diem. in fin.

¶ Extinguitur. Quoniam & si peculium
in legato serui cum peculio accessio
est l. 1. l. 2. ff. de pecul. leg. & tamen in
legato serui, simpliciter non est acces-
sio, nec legatum serui sequitur. l. libro-
rum 52. §. ult. de leg. 3. Ergo quamuis
vicarius sit peculiaris, tamen alio iu-
re est peculium, alio seruus peculia-
ris. Nota, vniuersitas, & res singule
opponuntur: veluti hereditas, & res
singule, quæ in ea continentur. l. quæ
in ea. de rei vindic. Itaque & si regu-
lari

lariter quod ius est in toto, quoad totum, idem iuris est in parte, quoad partem, vulgata l. quæ de tota. ff. de rei vindic. tamen non quod iuris est in vniuerso, idem est in rebus singulis. l. 30. Cod. de adq. poss. Non si res hereditaria usufructu possit, idcirco hereditas usufructuatur. l. 14. ff. de seruit.

¶ 2 Instructus.

Huic primo articulo contradic. ff. de fundo instr. l. si cui. in fin. Sol. secundum Ro. hic simpliciter propter rudes sic loquitur. Vel dic, quod sit idem, quod in partu & vicariis, & quod sequitur cum instrumēto, re-

feratur ad proximum de peculio. Vel subtilius, refert inter instrumentum fundi, quod perit semper peremptio legato fundi: & instrumentum patrisfamilias, quod non perit, licet legatum fundi pereat, & hoc casu loquitur lex contraria, & alia contraria in eod. tit. l. j. ar. contra. ff. de fun. instr. l. quæsum. §. si fundus. & §. si instructo, quibus dicitur, si fundus instructus legatus sit, instrumentum patrisfamilias continetur, non agri. Sed ibi subaudi, tantum. Vel dic illam esse Pauli sententiam in l. si cui. istam Labonis à Iulii. probatam, & sic corrigitur illa.

ADDITIO Fundi instructi, legatū, quid differat à legato fundi cum instrumēto, vide Anto. Angel. lib. emendat. ij. c. iij.

¶ 3 Instructus. Fundi instructi legato continentur et, quæ paterfamilias eius instruendi causa habuit, etiam præter necessaria. Instrumēto verò tantum necessaria. l. 12. §. sed si fundus. ff. de instr. vel instrum. leg. j. l. secunda. Codice de verbor. signif. Paulus autem huic Celsi sententiæ perspicue aduersatur in l. §. ff. de instruct. vel instrum. leg.

¶ 4 Instrumēto. Est autem instrumen-

tum fundus instructus, t, vel cum instrumēto b legatus fuerit. Nam fundo alienato c, & instrumēto legatum extinguitur.

¶ Grex etiam in vna oue retinetur. & legato grege veniunt oues adunatæ gregi, post testamentum. Idem est in legato ædium.

¶ Si grex d legatus

tum apparatus rerum diutius perman- surarum, sine quibus non posset exerceri possessio: vt ff. de fun. instr. l. quæsum. primo respon. Et sunt instrumēta fundi, quæ fructus quærendi, co-

fuerit, & postea ad vna ouem e peruenit: quod superfuerit f vendicari potest. Grege autē legatos, etiam eas oues, quæ post testamentum factum gregi adiciuntur, legato cedere, Iulianus ait. Est autem h gre- gis i vnum corpus h ex distatibus capitibus: sicut ædium vnum corpus est ex cohærentibus lapidibus.

gendi, seruandi gratia comparata sunt: vt ff. de fundo instr. l. instrumēta. in princ.

¶ c Alienato. A testatore.

¶ d Si grex. Qui ex decem ouibus constat, vel quatuor, vel quinque porcis: vt ff. de abig. l. oues.

¶ e Ad vnam ouem. Sic ff. quod cuiusq; vniuer. l. sicut. §. fin. & ff. eodem j. lege grege.

Superfuerit. Nam & si gregis nomen perem-

ptum est, ac proinde rei legata interius ad legatarium pertinet. at dicto §. 15. supra de legatis. tamen propter æquitatem reciprocatōis hæc interpretatio admisa est: quoniam incrementum gregis ad eundem pertinet. lege 21. & leg. seq. ff. de leg. primo. Nam vniuersum adiectionum, & deductionem, augmentum & diminutionem recipit: vt de grege traditur in lege 21. §. primo de except. rei iud. De peculio, in l. 11. ff. de pecul. De familia, lege 67. de legat. secundo. De hereditate, l. vigesima. §. item non solum. ff. de hered. pet. Quod verò sequitur infra in hoc §. (Est autem gregis,) &c. Legendum arbitror enim, non autem.

¶ f Vendicari potest. ff. quib. mod. usufructus amitt. l. 62. contra solut. facilius perditur legatum usufructus, quam proprietatis: vt arg. ff. eod. tit. l. repeti. §. rei mutatione. & ff. eod. j. l. si grege. in fine.

¶ g Legato. Sic ff. eod. l. grege. sic infra §. proximo.

¶ h Corpus. Tria enim sunt corpora rerum. Vnum quod vno spiritu. i. elementatione continetur: vt homo, lapis. secundum quod ex cohærentibus constat: vt domus, & armarium. Tertium,

superfuit.

cuicq; grege.

N.A.

etiam, quod ex distatibus corporibus: ut grex, & populus, ut l. 1. de vi. cap. 1. Item, iustitia. §. 1. de rei vend. l. 1. in rem. art. 1. in iis.

N.A. † Aedibus. Accessio enim principali cedit. l. 1. §. 3.

• dicitur

quoque

• si dicitur

ad dicitur

• ab eo

• dicitur
quoque
• si dicitur
ad dicitur
• ab eo
dum unilarem singulararem hereditariam esse partem hereditatis. l. 1. §. 1. de testam. Nullam rem legatam esse partem hereditatis. l. 8. §. 1. ad leg. Fidei. Nullam rem peculiarrem esse partem peculij. l. 1. §. 1. de pecul. l. 1. §. 2. de trib. Nullam rem donatam esse partem dotis. l. 1. §. 1. de impens. in reb. do. §. 1.

• a Cedere. Sed columna, vel signum domus legari pure non potest: ut §. de legat. l. 1. cetera. ne v. b. de for. meretur. Accusatus.

N.A.

1. Cedere. Stante Repub. si mortis testatoris tempore, is deficiat, cui quid testamento relictum fuerat, ea bona caduca erant. Vlpianus. titulo 17. Imperante Augusto lata est Julia Papiæ caducaria, ut ius illud ius caduci, usque ad hereditatis aditionem produceretur. lege prima. §. primo. Codice de cal. toll. Cedere porro dicitur inter vivos legatum, interdum dies legari: non tantum legatarij respectu, sed heredi ipsius, ad quem transmittitur. l. 1. Cod. quando die leg. ced. Sed vltimum est diem dici cedere, cum debendi quidem causa subest, sed eius diei nondum venit. lege 21. §. 1. illo titulo.

• Si peculium. C. 1. §. 1. Flavius peculium legavit, siue seruo ipsi, siue alteri, viuo Flavius peculium creavit, aut diminuere: cuius erit ea accretio, aut decretio? legatarij. Quid si post Flaviij mortem, sed ante adi-

tam hereditatem id acciderit, cuius interiam erit? Distinguo. Nam aut seruo legatum est & peculium cum libertate, & tunc quia servus non consequitur libertatem nisi per aditionem, quodcumque acquisitum est ante aditionem, accedet peculio: & per peculium postea manumisso acquirere. ut extraneus, id est, ei, qui non erat in potestate testatoris, legatum est peculium, & tunc rursus distinguendum est. Aut enim ex rebus peculinaribus acquiratur peculium, veluti ex ancillæ partu, aut fundi fructibus, & tunc legatario debetur accessio aut ex alienis rebus, veluti ex operis suis: & tunc heredis est accessio: quia servus est ipseus heredis. Cor. Vibul.

¶ Si peculium legatum fuerit: si ne dubio quicquid peculio accedit, vel decedit, viuo testatore, legatarij lucro, vel d. m. no est. Quod si post mortem testatoris ante aditam hereditatem aliquid servus adquisierit, Iulianus ait, si quidem ipsi manumisso peculium legatum fuerit, omne, quod ante aditam hereditatem adquisitum est, legatario cedere:

heredis. Cor. Vibul.

¶ Not. quod legatum peculij recipit augmentum & diminutionem viuo testatore. Item, quod augmentum peculij legari seruo contingens post mortem ante aditam, cedit lucro serui. Item, quod dies legari peculij seruo cedit ab adita hereditate. Item, quod augmentum contingens ex rebus peculiaribus post mortem ante aditam hereditatem, spectat ad legatum sum, aliter non. Item, quod verbum extraneus, tunc simodè sumitur. Syl.

• b Legatum fuerit. Seruo, vel extraneo.

• c Peculio. Nam & futurum peculij legari potest: ut §. de pecul. lega. lege ei quoque. & facit ad hoc sup. proximo §.

• d Legatario. Eidem quod manumisso. Accursius.

• e Cedere. Not. tria tempora. ante mortem testatoris, & post, ante aditam hereditatem, item & post. In primo

mo tempore, scilicet quo inuenitur cessasse dies legati, omne legatum ij sunt pares, nam quicquid eo tempore acquiritur seruo tali ei cui hoc peculium est legatum acquiritur: siue ipse seruo, siue alij extra-

neo sit relictus: quia non cedat legata similiter in tercio, scilicet, sunt pares. In secundo, distinguitur extraneus à seruo, vt hic. Nā quod legatum cedit extraneo à morte, hoc seruo ab adita hereditate: quia nec libertas sibi prius debetur. C. de cadu. tol. l. vnic. §. cum igitur. &

§. in nouissimo. Nam plura legata, vel in diem certa relicta à morte cedunt: nisi in sex casibus, ubi ab adita hereditate: vt C. de cadu. tol. §. cum igitur. & §. in nouissimo. & ff. quando dies leg. ced. l. ij. inter quos legatum seruo manumisso relictum, est vnum: vt hic. Conditionalia, vel in diem certum relicta, ex die vel ex conditione exiunte cedunt, id est, transmittuntur ad heredes. [Adde, hoc verum in re de sui natura non transmissibili: quia tunc transit ab adita, vt in legato seruitutium personalium. l. si post diem. §. quando dies leg. ced. & idem in realibus. l. receptum in fin. ff. commo. p. d. l. & in pluribus casibus not. in d. §. in nouissimo. Syl.] Nam ante constitutionem vel diem venientem si decedit legatarius, non transmittuntur, vt C. de cadu. tol. l. vnic. §. si autem. nisi in tribus casibus. Primus, ff. de cond. & demonst. l. condiciones. Secundus, ff. eod. j. l. ij. Tertius, ff. quando dies leg. ced. l. si cum pr. §. in fine. Item verbum, cedere, duas habet significationes, id est, incipere deberi: vt ff. de verb. signific. l. cedere. Item, cedere quantum ad transmissionem, vt accipitur. C. de cadu. tollend. per totum. & in utraque potest hic accipi.

Adde, quod dicitur cedere quatuor modis: aut quo ad transmissionem, aut quo ad oblationem, aut quo ad peritionem, aut quo ad dominij translationem, de quo per doctores in l. j.

commu. de leg. Syluest.

§. a Quia. Bona est ratio. si enim prius esset idem effectus, quod in extraneo. Et & alia ratio: vt ff. de pecu. leg. l. denique. §. si. ubi dicitur, quod verisimile est eum om-

nequaquam perire potest. secus si inter viuos. si quid autem seruus, cui peculium quoque legatum fuit, pro domino impenderit, non repetit. Itē, legata alieni libertate, si rationes reddiderit, & reliqua intulerit, eam legatum videtur peculium.

ne augmentum ad ipsum pertinere voluisse, cui, &c.

¶ Cedit. In seruo, dies huius legati ab hereditate adita cedit, in extraneo, à mortis tempore l. viij. §. ult. ff. de pecu. l. legata. Priori causa est: Quia in legato lib. ratio, idem cessio- nis, qui adquisi-

N. A.

tionis dies est; cum libertas non nisi adita hereditate comperat l. viij. C. quando dies leg. ced. At posterioris, quia quod seruus iacente hereditate: acquirit, heredi futuro acquirit. l. lxx. de adquir. rei. dom.

§. b Auctum fuerit s. peculium.

¶ Peculium autem. C. l. v. §. Daus à Simone suo manumissus est, cuius est peculium Daus. Quid, si testamentum manumissus est, vt libertate fruatur, Simone mortuo? Peculium heredi cedit. Daus peculium habet centum aureorum, is in meas res decem aureos de suo impenderat: ei ergo moriens & libertatem & peculium legauit. Centum aureos habebit, decem non habebit: quia legata sola ea sunt, quae liquida & parata erant, non quae rationibus mei implicata. Titius seruus suū auientem, id est, cui res omnes familiaris commisse fuerant: ita liberum moriens esse iussit, cum rationes retulerit: quæro an ei sit legatum peculium? maxime Quia nisi legato ei peculio, frustra reliqua reddere iuberetur, cum nihil haberet. Duo §. sequentes per casum & exemplum expositi sunt. Cornel. Vibul.

¶ Not. quod argumentum de contrariis ad vltima voluntates non valet, ubi est diuersa ratio. Item, quod manumissio inter viuos tribuit peculium, secus in vltima voluntate. Item, quod in legato peculij seruo facto in dubio non continentur debita à domino

mino ipsi seruo, ratione peculij. Item, quod si legata est libertas seruo, si rationes reddiderit, censetur legatum peculium. Syluest.

a Peculium. Sic C. de pecu. eius qui lib. me. l. j.

b Quibus. Cur tam varie? Respond. quia secundo casu, scilicet quando inter viuos operas eius manumissor erat habiturus, unde conuersa donatio praesumitur secundum Ioan. ut ff. mand. l. si verò nō. §. idem Papin. vel secundum P. propter praecipuam mortis: quia praesumitur auferre si potuisset: ut in auth. de trien. & se. §. illud quoque ibi, praesumunt mortis angustia, &c. & C. qui testa. facere poss. l. hac cōsultissima. §. at cum.

N. A. Quamuis. Qui inter viuos manumittens peculium relinquit, tacite illud donare intelligitur l. 33. ff. de pecul. At testatorum voluntas ex verbis estimatur. l. vj. de trans. ff. l. j. C. de pecul. eius quilibet.

c Peculio legato. scilicet seruo. & etiam libertas fuit legata. aliud si extraneo: ut ff. de pec. lega. l. vj. §. fin. & l. si Stichus. Accurs.

d Petitionem. Nisi testator fuit huius consuetudinis, ut redderet seruo, quae sibi debebat: ut ff. de pecu. leg. l. dominus Stichus. §. j. in fin.

N. A. Videri legatum. Atque hoc est quod dici solet. Exceptio in casibus exceptis regulam confirmat.

e Cum rationibus. Quasi diceret, si relinquo seruo libertatem, rationibus ab eo redditis: eo ipso & peculium legare sibi videor. [Adde, quod hanc glo. disputatiue reprobat Praepos. Senen. in viij. quaest. sexti casus. col. fin. Syluest.] Aliud est contra si libertatem relinquo, & rationes reddere veto: quia nō videtur legatū peculium: ut ff. de legat. j.

l. si seruus vetius. in fine. Rationes autem reddere dicitur, quando amoto dolo & fraude reddit: ut ff. de fideicō. liber. l. Thais. §. Stichus.

f Reliqua. Alias reliquas, id est, alia, quae erant reddenda, reddere: cum iam quaedam reddiderat, vel etiam si nihil: ut ff. de verbor. significat. l. ceterorum.

g Incorpora-

lia. Veluti legari. A.

q Tam autē corporales, res legari possunt, quam incorporales ^h t, & ideo quod defuncto debetur, potest alicui legari, ut actiones 7 suas heredes legatario praestent: nisi exegerit ^k viuis testator pecuniā ^{*} nam hoc casu legatum extinguitur.

† Facto legari possunt.

de leg. j. l. j. & l. cetera. in princ.

• Incorporales. Veluti seruitus, dos, N. A. peculium, liberatio. §. 3. supra hoc tit.

i Praestet. Siue cessione tamen viles habet legatarius: ut C. eod. l. ex legato. Accursus.

• Nisi res sit litigiosa. vel lis coepta. l. quicumque. & authent. nunc si haeres. C. de lit. secundum Ang. Et nota, quod quamuis directam personalem exercere non possit, nisi cedatur: poterit tamen exercere directam realem, quae quia non omnibus affixa est, transfertur in eum recta via. l. siue. §. fin. cum l. seq. ff. de condi. fur. Angel.

† Actiones. Significat non ipsam pecuniam legatario ab haerede praestari, sed tantum actiones ei cedi l. 75. & l. 105. ff. de legat. j.

k Nisi exegerit. Nam si exegerit, semper in dubio praesumo voluisse legatum extinguere: ut ff. de adi. legat. l. pen. §. fin. & de lib. lega. l. nō solum autem. §. liberatio. nisi probetur contrarium, vel quia debitor vltro obtulit eo non petente: vel quia exactam pro legatario

vario deposuit: ut ff. de lega. iij. l. fidei-
commissa. §. si rem.

N.A. ¹ Damnas. Formula legati. hoc dici-
tur per damnationem, scilicet. Vlp. tit.
24. Paul. lib. 3. sentent. cap. 6.

et a re alieno
liberate. Nam
vilitate habet.
§. Si generaliter.
C. 1. Crassus
multos habebat
seruos. in testa-
mento sic scri-
psit: Lucullo
seruum do, le-
go, ex multis
seruis vter eli-
get, haeres an
Lucullus? Sine
dubio Lucullus:
ita tamē ut opti-
mam & prae-
tiosissimam non eli-
gat. Cor. Vib.

N.A. ² Generaliter.
Iuriscōsulti ex
Stoicorum sen-
tentia speciem

appellant, quod Aristoteles indiui-
duum: veluti Stichum, Pamphilum. Ge-
nus contra, quod illi speciem: veluti
seruum, suum, hominem, cuius no-
tione, omnes serui comprehenduntur
l. alis 30. l. cum res. 47. §. 1. de leg. j. l.
in stipulationis. 54. ff. de verb. oblig.

³ b Res alia. ut equus.

^c Electio legatarij. Et à principio, &
ex post facto, secundum B. ut hic. & ff.
de lega. j. l. si seruis legatus. 3. cum ho-
mo. Sed Rogle. à principio dabat ele-
ctionē heredis: sed ex contumacia trans-
ferebatur in legatarium: arg. ff. de ser.
l. si cui. & C. de sol. l. j. Ioan. distinguit,
aut in genere generalissimo, vel sub-
alterno: ut si substantia, vel corpus vel
animal legatur: quo casu non valet:
cum festucam vel muscam dando libe-
rentur: vel in eo genere, quod dialectici
speciem appellant: ut homo & simi-
lia, & tunc subdistingue aut habebat in
hereditate seruos: & tunc legatarius
eligit, dummodo nō meliorem: ut hic,
& ff. eo. l. legato. j. respō. & l. qui duos.
& de lib. l. ij. [Adde, q̄ ratio est, quia
ex quo cōperit rei vēdictio ad vnum
ex illis. l. huiusmodi. §. si cui homo. ff.
de lega. j. si non haberet electionem,
non posset ea agere. Syl.] Aut non ha-
bebat: & tunc haeres eligit ut ff. de vi.
tri. & oleo leg. l. iij. j. respond. & l. iij.

[Adde, quod ideo est: quia ex quo cen-
setur legata res aliena, nō videtur ele-
ctio legatarij. l. ij. ff. de oper. leg. Syl.]
Si autem testator ex certis reliquit in
certum: aut ipse sensit de certo (quod

quod re ferre
re, hodie ad he-
res transmittitur:
pluribus tunc, qui-
bus optio cōpetit
in herede, & in
dum dūcitur in
bus illis in op-
ne potest eum
tenere, ad quē lo-
dantur.

⁴ Optionis lega-
tum, id est, vbi
testator ex seruis
suis vel aliis rebus
optare legatarium
iusserat, habebat

patet expressio
nomine eius) &
tunc eligit he-
res, & eius vo-
luntatem inter-
pretatur: ut ff.
cod. j. l. si quis §.
filio §. si quis
plures. aut non
sensit: & tunc le-
gatarius eligit:
ut ff. de leg. j. l.
qui duos. [Ad-
de, q̄ eo casu se-
cundum cōmu-
nē opinionem
heres potest da-
re deteriorem:
quia dicit hanc
esse declaratio-
nem volūtatē,
quae de mini-
mo intelligitur.

Syluest.] In domo autem in genere le-
gata, si habet testator domos vnam ex
his eligit haeres: si non habet, & re-
liquit derisorium est legatum: ut ff.
cod. j. l. si domus. In fundo autem in
genere legato dic non valere legatum:
cū vnus digiti possit fieri fundus: ut
ff. de iur. dot. l. cum post. §. gener. & ff.
cod. j. l. licet. & l. quod in rerum. §.
quod si quis.

⁵ Adde, q̄ videtur eadem distinctio
facienda, q̄ aut habet fundos, & vnum
ex eis legasse videtur, & ita intelligi-
tur §. gener. aut non, & procedit glo.
Nam ratio assignata nō releuat, si prae-
sumimus testatorem de vno suorum sen-
sisse. Non enim poterit haeres dēmi-
nuere cōsentientem testantis. Syl.

⁶ Legatarij. Homine generaliter lega-
to, si quidem per vindicationem, lega-
tarij est electio. l. si seruus. 108. §. 2. l. si
domus. 71. de leg. j. Si per dānationem,
haereditis. l. cum seruus. 39. §. scio. l. 45. ff.
cod. tit. l. 29. §. 1. ff. de lega. 3. Sed tamen
neque optimū deligit legatarius, neq;
pessimū haeres dabit l. lega. 37. de leg. j.

⁷ Optionis. C. 1. Crassus. Lucullus ita
scripsit, Optato Titius ē, familia mea
seruum vnum. vel ex stabulo equum.
Titius autē, quā optasset, atque de-
legisset equum, moritur. quāro, an
eius haeres legatum petere, & optare
possi?

N.A.

possit? Nova lege Imperatoris potest. Sed ecce, Lucullus ita scripsit, Optando quatuor illi mei amici equum ex meis vnum, sibi que habeant. In optando dissentiant, quid fiet? Sors educetur, & cui fors

fauerit, ei optio electioque dabitur: quod etiam in legatarij coheredibus constitutum est. Sequens §. per se facile intelligitur, & ex §. testamenti. supra de hered. qualitat. & differ. Quatuor vero sequentes per exemplum expositos lectior attentius facile cognoscent. Corn. Vibul.

¶ Not. quod legatum serui, vel alterius rei, quā legatarius optauit, est conditionale. Remque legatum conditionale non transmittitur. Item, quod dissensio plurium sorte dirimunt. Syl.

¶ a Conditionem. scilicet si eligeret.

A D D I T O. Solutio clarè decidens hanc distinctionem, hæc est, quod in specie verum est, quod dicitur in textu: in quantitate vero sequamur locum certum. ff. de iur. vin. ol. v. genere legato arbitrium sit hæredis, quoniam quædam ex de-terminata similitudinem facit vini, olei, quod in specie non euenit: genere enim legato, incerta sunt omnia, præter substantiam rei.

N. A. Conditionem. si vnus optasset, nam personalis est electio, & regulariter non transit ad hæredes l. xxxiiij. §. 2. de adm. tutel.

¶ b Et ideo. Bona ratio: vt C. de cad. vol. l. vnic. §. fin. autem.

¶ c Ex constitutione. Quæ est C. communia de leg. l. fin. in princ.

¶ d In nostra constitutione. scilicet prædicta.

¶ e Eligere cupiente. & alio aliud subaudi.

¶ f Contra benevolentiam. i. contra æquitatem. scilicet, quod perirent. id est, de iure stricto perire deberent: vt ff. cog. l. j. l. huiusmodi. §. fin.

ff. cog. l. j. l. huiusmodi. §. fin.

¶ g Et forte. Vel cum taxillis, vel alio modo. ff. de iud. l. in tribus. Sed quare iudex non co-

pellit eo. ad consentiendum? vt ff. eo j. l. huiusmodi. in fin. Respond. imo hoc modo co-

pellit. vel ibi co-

pellit in actione eligenda. que da-

tum à iure: hic autem non co-

pellit in eo, quod datur à testa-

tore.

¶ Fortunā. Vbi N. A.:

vel plures lega-

tarij, vel vnus hæredes plures inter se dissen-

tiant, sorte qui optet, eligitur. l. ult. C. de lega-

h Sententia. Vt ratiæ ceteris x-

stimatione præ-

stet suarū par-

tium, vt C. com-

mu. de leg. l. fin. in principio.

¶ i Solūm. Et contra, idem solus le-

gat: vt ff. de leg. l. ij.

¶ k Testam. nti factio. In passiva signi-

ficatione accipe: vt supra de hered. qua. & differ. §. testamen. Sed qui sunt illi qui non habent testamen-

factio-nem? Respon. incerta persona: vt infra prox. §. Item, peregrinus, siue depor-

tatus: vt C. de her. inst. l. j. [Adde, quod ratio est, quia hereditas siue ex testa-

mento, siue ab intestato deferaur, est de iure civili. l. obuenire. ff. de verb. signif. & deportatus, licet naturaliter

viuat, tamen perdit ea, quæ sunt iuris ciuili. l. j. §. pen. ff. de contra tab. Syl.]

Item, in metallum dñatus: vt ff. de iis, quæ pro non script. habent. l. si in me-

tallum. [Rationem assignat ibi rex, quia efficitur seruus pœnæ, non Cæsaris. Syluest.]

efficitur seruus pœnæ, non Cæsaris. Syluest.]

Syluest. Item, seruus de adulterio cum domina commissio accusatus: vt supra de hæc. intlit. §. ij. Item collegium, nisi probetur licitum. vt C. de hæc. intlit. l. collegium. Item incestuosi vt in authentica, quibus

mod. natu. effici. fin. §. ultimo. Item, hæretici maioris hæresis vt Codice de hæreticis. l. Manichæos. §. ipsos quoque. & §. ergo. Item apostata: vt Cod. de apostata. l. ij. qui sanctam. Item, mulier nubens intra annum à tempore mortis mariti: vt in authent. de nupt. §. primo, columna iij.

Adde, quòd hodie hoc est correctum. cap. si. de secun. nup. Syluest.

NA. Personi. Quia certum consiliu debet esse testantis. Vlpian. titulo 20. Qua de causa, nec res incerta legari potest. l. cum post. §. 3. ff. de iur. dot.

Concessum erat. Hodie contra, etiam ante legem Græcam inferiorem, in pauperibus. Co. de episc. & cler. l. id quod.

AD DICTO. Tu dic, quòd aut incertitudo est in persona legantis, & valet legatum: quia hæredi onus iniunctum intelligitur. aut in persona legatarij: & tunc aut certificanda ex futuro euentu, aut non. Primo casu valet, etiam si erat incerta de incertis: vt l. si quis ita scripserit. ff. de reb. dub. Secundo casu valet, si per legem certificatur. vt d. l. id quod. C. de episc. & cler. sed de hoc vide Ang.

b Nam ne miles. Cuius, scilicet, militis voluntas seruatur pro lege, alijs:

vt Cod. de test. mil. l. prima.

* Incerta. Fortuna cæca, id est, cum N. A. neque ex incertis certa, neque ex certis incerta persona est Vlpianus titulo 24. §. incertæ. & Paulus libro tertio

is relinquebatur, qui post testamentum scriptum primi consules designati essent: & quæ incertæ personæ legari videbatur. Et deniq; multæ aliæ huiusmodi species sunt.

¶ Olim legatum etiam libertatis (quæ est melius fauorabilis) incerta personæ factum erat inuàlidum.

¶ Libertas quoque incertæ personæ non videbatur posse dari: quia placebat nominatim seruos liberari.

¶ Incertæ personæ ex certis personis, etiam olim legari poterat. Angel.

¶ Sub certa verò

¶ e Seruos liberari. Aduerte, quòd in aliquibus libris sequitur illa clausula, Tutor quoque incertæ personæ dari non potest, quam non inuenies in emendatis codicibus: & si ea, quæ sequuntur in textu & glossa diligenter perspexeris, profectò eam prorsus superuacuum iudicabis.

¶ Sub certa. Sic ff. de legatis primo. lege tertia. §. hoc amplius. sic ff. de legatis primo. lege, si seruus legatus. §. huiusmodi. sic ff. de rebus dubiis, lege, quidam. sic ff. eodem j. l. legato. §. primo.

sentent. titulo sexto. Vnde intelligitur, incertam personam ex certo numero, vel corpore vel collegio certam personam censeri.

¶ c Designati essent. In Kal. Ianu. sortiebantur, id est, incipiebant honores administrare, & ante per tres menses designabatur: vt ff. de condi. & demon. l. Publius. & Codice de magi. mu. l. prima.

¶ d Posse dari, vt si dicat ita. Illum liberum esse volo qui Capitolium primus ascenderit, vel simile fecerit: vt supra proximo §. incertis. vel Stichum liberum esse volo, cum habeat duos Stichos: vt ff. de ma. testam. lege, cum ex pluribus.

¶ e Seruos li-

N.A. † Ex cognatis. Vnus ex certo personarum numero, incerta persona non est. l. 5. ff. de reb. dub.

† Repeti non posse. Quasi naturale debitum, ut ff. de condi. indeb. l. Iulianus. in fin. & l.

frater à fratre. in prin. ibi, naturale enim. & l. si dominus. in fin.

A. D. T. T. O. Multa sunt enim quæ peti non possunt, si tamē errore facti solvuntur, repeti nō possunt. l. lege Iulia. ff. de cod. ind.

N.A. † Repeti non posse. Repeti, inquam, quia naturale debitum est, cuius soluti nulla repetitio, l. 64. ff. de condi. indeb. §. ultimo. infra de oblig. quæ ex qua. del.

† Posthumus

quoque. C. l. 5. §. 5. Quæro an alieno posthumo legari possit minime. Et quis est alienus posthumus? Filius testatoris nondum natus, si nascatur humano patre suis erit ei hæres: nepos eiusdem ex filio non emancipato conceptus. Si ex contratio, nepos conceptus ex filio post emancipationem, si nascatur, non erit eius filius hæres, quia in eius potestate non nascetur. In sequenti §. soliditas de fluxu eorum perspicitur, qui hæc Institutiones contulerunt: narrarunt nobis odiose fabula antiquas, eas se dicunt obrogasse. quid condiderunt, non exponunt: & hoc amplius, novam illam constitutionem Codici suo ademerunt. Sequens §. non indiget interpretatione. Corael. Vibul.

† Nota qd olim posthumus alieno legari nō poterat. Itaque quis dicatur posthumus alienus, id quod hodie in certa persona potest hæres institui, & ei legari. Item, quod illud evidenter apparere dicitur quod constat ex lectura legis rei. Item, quod tutor incertus nec antiquo nec nouo iure dari potest. Item, quod posthumus alienus de iure

prætorio olim institui poterat. Syl.

† b Legabatur. Sed nec instituebatur iure civili: ut ff. de lib. & posthu. l. Galus. §. ille casus.

† Adde, qd de iure civili antiquissimo

† incertis autem personis legata vel fideicommissa relicta, & per errorem soluta, repeti non possunt, sacris constitutionibus cautum erat.

† C. l. 5. §. 5. re-
zar legat. & de
mo. alibi. & de
C. l. 5. §. 5. re-
zar legat. & de
mo. alibi. & de

† Posthumus quoque alieno inutiliter antea legabatur. Est autē alienus posthumus, qui natus inter suos. †

illum, qui tempore testamenti est alienus, & nascitur non suis, sed ex post facto esset suis succedendo in locum præcedentis. Quintum tempus est iuris Prætorij, quo alienus poterat institui, & habet bonorum possessionem. Vltimum tempus est constitutionum, quo indistincte potest institui, etiam non futurus suis. Syl.

† Iuriliter. Quasi aut incerta persona esset, aut ne persona quidem, in qua legatam constitueret. l. 74. ff. de iur. codicil. l. 42. ff. de mor. ca. dona. Nam is qui in viro est, nondum homo, vel animal est, sed pars viscerum. l. j. ff. de vct. insp. l. nona. ad leg. Falc. Suis tamen posthumus per leg. velleiam institui potuit: Quia si dicatur quodam habetur pro animali, & iam nato. l. penult. ff. de stat. hom. Quinetiam alieni legitimi nobis hæreses sunt. l. penultima. ff. de legat. 1.

† c Suis. scilicet, quondam ante emancipationem, ut sequitur.

† d Sic distingue, qui natus, non est futurus hæres inter suos.

† Inter suos. Suis, id est, qui si testamēti tempore natus fuisset, suis hæres

leg. xij. tab. solū institui poterat posthumus futurus suis tempore testamenti, ut hic. Fuit postea tempus C. Aquilij, quo concessum est institui posse posthumum futurum suum tempore mortis. Secūm est tempus primi capitis l. Velle. quo inducitur institui posse illum, qui testamenti tempore erat alienus, tempore mortis erat suus suus. Quartū tempus fuit Iul. iure cōsulij, quo conceditur institui,

alibi.

N.A.

N.A.

non

non fuisset : veluti, qui ex emancipato filio conceptus, & natus est. l. 6. ff. de dono. possel. cont. tab.

* a Futurus. scilicet, hæres.

* b Sed nec. Quasi dicat, non solum in posthumus,

sed omnia supradicta ab illo. s. incertis. correctæ sunt ut argum. ff. eod. iij. l. hoc legatum. j. respon. & l. ea tamen.

* c Constitutio. Quam non habemus.

* d Huic. scilicet, posthumus.

* e Per nostram constitutionem. scilicet, supradictam constitutionem Græcam, nec veteri iure: ut ff. de testa. tut. l. tutor incertus.

* f Incertus. Ut si ita dixit: illi tutorem do, qui primus de Tuscia venerit. nec incertæ personæ datur: ut ff. de testam. tut. l. tutor ita.

N.A. * Certo iudicio. Eoque claro, & manifesto. ut in specie legis. 30. ff. de testa. tutel. l. g. Posteritati. id est, filiis.

* Posthumus.

autem. C. A. V. S. Habebam filium emancipatum, qui gravidam uxorem habebat, quæro, an illi nepotem meum, qui alienus est posthumus, possim hæredem instituere? Respondet posse. Quid si in viro sit concubina? non potest. Corn. vlb.

N.A. * Hæres institui. Non ut iure civili valeat, sed iure Prætorio per honorum possessionem. s. j. de honor. poss. Suus quidem potest, etiam nondum conceptus. l. 4. l. 9. de libe. & posthu. Sed de legato nondum natis relicto, exemplum exstat in l. 15. s. ult. & l. 57. ff. de legat. l.

* h Poterat. scilicet, de iure prætorio, non civili, ut infra de bonorum possessione. primo respon. contra. & ff. de liber. & posthu. l. Gallus. s. ille. Accursus.

per nostram * constitutionem incertus f dari debet: quia certo iudicio debet quis pro tutela suæ posteritati & canere.

* De iure prætorio alienus posthumus etiam olim poterat hæres institui, & hodie potest: dummodo nasciturus sit ex ea, quæ vxor esse possit. Angel.

* Posthumus autem alienus hæres institui f & antea poterat h, & nunc potest, nisi in viro eius sit, quæ iure nostro vxor esse non potest k.

* Error nominis. p. nominis, cognominis, cognominis, non vitiosus, si de corpore constat. Accursus.

* Siquidem in nomine. C. A. V. S. Quum Marco Tullio Ciceroni legare aliquid vellem, errans in prænomine dixi L. Tullium: aut in nomine, M. Lælium Ciceronem, aut in cognomine M. Tullium Pisonem, quæro, an valeat legatum? valer. Idem præterea posterioribus temporibus observatum est, quum mutata est nominum ratio, & nomen, cognomen, agnomen, id dicitur capium est, quod antea prænomen, nomen, cognomen vocabatur. Cor. Vibul.

* Not. q error nominis legatarij vel hæredis, si de corpore constet, non

ADDITIO.

Solut. ibi loquitur in posthumus alieno tempore testamenti nato, non suo, qui postea succedendo in locum primi suus efficitur. hic vero etiam in eo, qui nunquam efficitur suus. Angelus.

* i Nostrum. id est, Romano.

* vxor esse non potest. Non potest, utpote peregrina, cum qua connubium non est: quia peregrinus nasciturus est, cum quo testamenti factio non est.

* k Non potest. sed quæ est illa, quæ vxor esse non potest? Respond. multæ sunt illæ, quæ vxores esse non possunt: ut supra de nuptiis diximus. s. si aduersus. Cod. de testa. l. iij.

N.A.

vitiat. Item ibi, servatur, & rectè, not. quòd non sufficit aliquid esse consuetum, nisi sit bonum. Item, quòd nomina sunt imposita ad dignoscendum homines. Item, quòd non curamus de modo, dummodo sequatur effectus. Sylvest.

* *quid.* Siquidem. sic C. de testamen. l. si in nomine.

* *abst.* Accurs.

* *β.* 2 In nomine.

Nomen Nomen est genus: sed ponitur hic pro specie sui, ut Albertus:

* *agnomen* dicitur proprium personæ nomen. Cognomen, quasi commune cognationis nomen, ut

Afinellus. Præ-

nomē, quod causa differētiæ ponitur: ut si sint

duo Tullij, & v-

ni superaddatur

Marcus, & dic-

catur Marcus

Tullius. nā Mar-

cus, est præno-

men. Agnomen

est quod im-

ponitur ab even-

tu: ut Aphrica-

nus qui vicit Aphricam: Alemanicus &

Gonicus: ut suprā in titulo præmij

huius libri.

* *AD D I C T O.* Hac de re latè hic Aemyl. Fer.

Cum tamen Theophilus vo-

cem agnomen non habeat, eam abundare

facile arbitror: de quo vide

Ant. Augu. lib. 3. cap. 8.

N.A.!

Persona constat. Vbi de testatoris

persona constat, error nominis non

vitiat testamentum. lege quarta. C. de

testam.

* *h* Valet legatū. Sic ff. si cert. per l. cer-

tum & C. cod. de lega. l. si sortidianum.

* *c* In hæredibus. scilicet, si erret in

eorum nomine.

* *d* Intelligentur. scilicet, à testante.

& hoc in propriis. In appellativis di-

stingue secundum Ioan. An parum er-

ret, ut si libros membranas appelleret:

quo casu valet, maxime cum fuerit

consuetus sic appellare. ut ff. de legat.

ij. l. librorum. §. quod tamē Cassius.

* *Si quidē* in nomine, cognomine, prænomine, agnominem legatarij testator * erraverit: cum * de persona constat, nihilominus valet legatū. Idemq; in hæredibus servatur: & rectè. Nomina significandorum hominum gratia reposita sunt: qui, si alio quolibet modo intelligatur, nihil interest. f.

* *Falsa demonstra-* tio non vitiat legatum.

* *Huic* proxima est illa iuris regula, licet enunciatur.

An minimum erret, & tunc contra: ut ff. cod. tit. l. iij. & de supp. leg. l. labeo. in medio legis. §. sed de iis. in fin.

* *Nihil interest.* Vnde liber homo sibi nomen mutare potest: licet servus non possit: ut

C. de muta. no.

l. j. & ff. ad leg.

Corn. de fal. l.

falsi.

* *Nihil inter-* est. Nihil, & c.

Quia demonstra-

tio fingitur vice

iuris. l. 9. §. si

quis. ff. de hæ-

red. instlt.

* *Huic* proxima.

C. A. . .

Furius ita scri-

pfit, Stichū ser-

uum meum ver-

nam, id est, qui

natus est ex an-

cilla mea, Titio

do, lego. Stichū

autem nullum

habebat vernā,

sed emptū dun-

taxat. quæro an

falsa demonstra-

tio vitiet lega-

tum? minimè.

Cor. Vib.

* *Not.* quòd re-

latium quis,

vel qui, adie-

ctum præterito tempori facit demonstra-

strationem. Syl.

* *Demonstratio.* Error in demonstra-

tione, non vitiat testamentum. l. 29. l.

sequenti. lege 17. ff. de cond. & de-

monst.

* *f* Vernam. Verna est servus ex ancilla

testatoris dominatus.

* *g* Emptus. idem & si non emit: ut

arg. ff. de vsucap. l. nonnunquam. §. si,

secus in venditione: ut ff. de contrah.

empt. l. si quis fundum.

* *Longè magis* a. v. s. Cæcilius ita

scripsit, Ciceroni, quia me in causa ca-

piti defendit, Enticlen servum do, le-

go. Cicero nunquam eum defenderat,

quæro, an falsa causa vitiet legatum?

minimè. Quid ergo, si rem præteritam

sub conditione protulerit, si me ab-

sente, negotia mea curavit? Falsa causa

legatum vitiat. Cor. Vib.

* *Not.* quòd falsa causa non vitiat lega-

tum, nisi sit posita conditionaliter. Item,

quòd

quod valet argumentū de falsa demonstratione ad falsam causam. Syluest.

¶ Longè magis. Ideò dicit magis: quia verba falsa demonstrationis sunt de substantia ipsius legati: ut cum dico, Stichum vernam

do, lego, sed verba falsa causæ non ita. [Ad-

de declarando gl. quod demon-

stratio nō signi-

ficat substantiā legati: quia ple-

runque signifi-

catur accidens: sed intelligas de sub-

stantia, i. appo-

nuntur à testa-

tore ad demon-

strandam sub-

stantiam, i. cor-

pus ipsum rei

legatæ, & sic cau-

sam materialē:

sed verba causæ

apponuntur ad

denotandum fi-

nem, quo fuit

motus testator:

& ideo longè

minus vitiat fal-

sa causa, siquidē

importat finem

impulsiuū. Syl.]

Item quia cau-

sæ legandi non

coherere lega-

to: ut ff. de condit. & demonstrat. l. cum

talē s. falsam causam. Itē, quia hic do-

nare præsumitur: ut ff. de condition. indeb. l. in summa. s. ei quoque.

¶ Longè magis. le-

gato falsa causa t

adiecta * nō nocet,

veluti cū quis ita

dixerit, Titio quia

me absente negotia

mea curauit, Sti-

chum do, lego: vel

ita, Titio, quia pa-

trocinio eius ca-

pitali crimine li-

beratus sum, Sti-

chum do, lego. Li-

cet enim neq; ne-

gotia testatoris vn-

quam gesserit * Ti-

tius, neque patro-

cinio eius libera-

tus sit *, legatum

tamen valet. Sed si

conditionaliter b f

enunciata fuerit

causa, aliud iuris

est: veluti hoc mo-

do: Titio, si nego-

do: Titio, si nego-

do: Titio, si nego-

do: Titio, si nego-

do: Titio, si nego-

do: Titio, si nego-

nocet: ut hic. Condicio nocet, si deficiat:

ut hic, & ff. si cert. pet. l. cum ad presen-

& l. itaq; Modus idem quod condicio

operatur, excepto, quod hic quod datur

sub modo, etiam antequam modus

impleatur, pe-

nitur, cautione

tamen interpo-

sita de modo

implendo: quod

non est in con-

ditione: ut ff. de

cōdit. & demō.

l. qui hæredi. s.

fin. & de annu.

leg. l. liberti. s.

Lucius. & ff. co-

ij. l. si tibi. In

demonstratione

distingue: ut ff.

cod. j. l. si sic. s.

j. & l. non quo-

cunque. unde

terius, Scito

quod ut, modus

est: si, conditio:

quia, causa. vide

c. verum. extr.

de condi. appo.

ADDITIONE

Quod est in tex-

si curauerit, Ac.

F. ex libris an-

tiquis corrigi.

Curauit: quod

probat Theop-

phili verbum

dicendi. Præter-

itam sanè rem Imper.

significat, sub

conditione prolata: ideoque ad cau-

sam, verba hæc retulit. Hoc idem Vlpianus confirmat in titulis, tit. xxij. s.

neque ex falsa.

¶ Conditionaliter. Quia tunc causa le-

gato coheret: conditio enim est causa

que legatum suspendit. Condicio con-

fertur interdum in futurum, interdum

in præteritum. Demonstratio in præ-

sens vel præteritum confertur. l. 34. ff.

de condit. & demonstrat. Causa, vel in

præsens, vel in præteritum.

¶ An seruo hæredi. C. A. C. V. s. Aure-

lius moriens hæredem me instituit:

deinde Pamphilo seruo nico legatum

à me reliquit. quero, an legatum va-

leat? Distinguo. Nam aut pmi e legatum

est, & tunc non valet: quia hæres simul

reus, & actor esset vno tempore. Reus,

quia legatum deberet, utpote serui do-

minus. Actor, quia peteret. Aut sub

Y 3

ul. 1.

ul. 1.

q.

h. A.

4 Cura. nit. * abis.

N. A.

condicione: & tunc valet, quum Pamphilus aut liber est, aut alterius, quàm hæredis seruus. Quid autem ex contrario? Quintius seruum meum hæredem instituit, & ab eo mihi domum legauit. valétne legatum? valet, si modo prius, q̄ iussu meo seruus hæreditatē adisset, aut manumissus, aut in alterius potestatem translatus sit. alioqui si meo iussu adierit, legatum euanesceat. Sequenti §. nihil potest dici explicatius. Alter autem ab illa summam hoc dicit. Ante & post hæredis legatarii que mortem, vtiliter legatur.

Cornelius Vibulanus.

• a Inutiliter. Sic C. de neces. ser. hæred. in l. i. l. quidam. §. illo. contra. Sed ibi non imponitur necessitas dandi: vel in alimentis loquitur: vt ff. de ali. & cib. legat. l. seruos. nam cum sit purum, à morte testatoris cedit: vt C. de caduc. tollend. l. vnic. §. cum igitur. & domino ex persona serui acquiritur: vt supra, per quas perso. nob. acquiri. §. item vobis acquiritur, quod serui, &c. sed idem dominus erit hæres: ergo non valet legatum, quia idem non potest esse hæres & legatarius: vt ff. de leg. j. l. legatum est. §. j. Accurs.

• Quod est verum, si legatur sine libertate seruo testatoris, vel hæredis: secus, si alieno: quia cederet ab adita hæreditate: nisi dies mortis, & aditionis esset idem: vt l. si optio. ff. de opti. lega. quando vero cum libertate legatur, cedit vel à die competentis libertatis: si sit sub conditione relicta: vel ab adita hæreditate, si utrumque sit purum: vt §. in nouissimo. C. eodem titul. de caduc. tollend. Angelus.

N.A. Inutiliter. Nemo simul & hæres, & legatarius esse potest. Hæredi à semetipso legari non potest. l. 18. l. 116. §. 1. ff. de leg. 1.

• b Legari. Propter confusionem hæredis & legatarij: quia eadem perso-

na sibi ipsi debere non potest.

• c Nec quicquam proficere. Quia ætus morientium non possunt esse in suspensio: vt ff. communia prædior. l. si in æne. & propter regulam Catonis, quæ sequitur.

vt requiramus, an quo tempore dies legati t cedit, in potestate hæredis non sit. Ex diuerso, hærede instituto seruo, quin domino rectè t etiam sine conditione legetur, non dubitatur. Nam & si statim post factum testamentum decesserit testator, non tamè apud eum h, qui hæres sit i, dies

• Adde hoc verum in simplici voluntate defuncti, quæ non potest stare in suspensio: secus in actu ex coniecturata mente defuncti. l. j. §. si pendente. Co. ad Maced. Item in executione vltimæ voluntatis, quæ potest stare in suspensio. l. hæres quandoque. ff. de acquir. hæres. Item procedit regula, post aditam, non ante, secundum Bart. in d. l. si in fin. Syl.

d Exierit. Seruus legatarius.

• e Quia quod. Hæc est regula Catoniana.

• Quod inutile. Qua cauetur, vt actus N.A. legitimi, vires ex præsentis temporis statu capiant, non ex incerto futuri temporis euentu pendeant. l. 1. de Reg. Cat. Regula Catoniana, testamenti tempus cum mortis tempore coniungit. §. 4. §. de hæred. qua. & def. Aut autem inutile, cuius, videlicet dies legati cederet.

• f Valere. Exceptis quibusdam casibus: vt cum res tua sit tibi legata, & ante mortem testatoris alienata.

• Dies legati. Dies conditionalis legati N.A. non ante conditionis euentum cedit, & non prius legatum debetur. l. 86. ff. de condic. & demonstr.

• g Non sit. Nam si est adhuc seruus, non valet legatum, aliàs valet. sic ff. ad leg. Falc. l. à seruo.

• Rectè. Id est, vtiliter, si euentus testamentum comprobet, id est, si cum aditur hæreditas, diuersæ legatarij, & hæredis personæ sint. l. à filio. §. ff. de leg. 1.

• h Apud eum. i. apud eundem, s. dominum, qui sit hæres per seruum: quia adhuc non est. Accurs.

• i Hæres sit. Hoc est dicere mortuo testatore statim post testamentum: non ideo statim dominus serui erit hæres per